

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Barbora Mrázková

**Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti
– trestněprávní a kriminologické aspekty**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jiří Mulák, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 20.1.2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 198 045 znaků včetně mezer.

Barbora Mrázková

V Praze dne 20.1.2021

Poděkování

Velký dík patří především vedoucímu této diplomové práce, JUDr. Jiřímu Mulákovi, Ph.D., za jeho ochotu, cenné připomínky, pomoc a rady, kterými přispěl k jejímu vypracování a také za velkou trpělivost při jejím vedení. Dále děkuji své rodině a partnerovi za neutuchající podporu během celého studia.

Obsah

ÚVOD	1
1 TRESTNÉ ČINY PROTI LIDSKÉ DŮSTOJNOSTI V SEXUÁLNÍ OBLASTI.....	4
1.1 Znásilnění (§ 185).....	6
1.1.1 Historie	6
1.1.2 Současná právní úprava	7
1.2 Sexuální nátlak (§ 186).....	10
1.3 Pohlavní zneužití (§ 187).....	12
1.4 Soulož mezi příbuznými (§ 188)	15
1.5 Kuplířství (§ 189)	18
1.5.1 Nahlížení společnosti na prostituci v čase	18
1.5.2 Současná právní úprava	20
1.6 Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí (§ 190)	22
1.7 Šíření pornografie (§ 191)	24
1.8 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (§ 192)	28
1.9 Zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193).....	30
1.10 Účast na pornografickém představení (§ 193a).....	31
1.11 Navazování nedovolených kontaktů s dítětem (§ 193b).....	32
1.12 Svádění k pohlavnímu styku (§ 202).....	35
2 SEXUÁLNĚ MOTIVOVANÉ TRESTNÉ ČINY PODLE ŠPANĚLSKÉ ÚPRAVY	37
2.1 Capítulo I: De las agresiones sexuales (artículos 178, 179, 180)	37
2.2 Capítulo II: De los abusos sexuales (artículos 181, 182).....	38
2.3 Capítulo II bis: De los abusos y agresiones sexuales a menores de dieciséis años (artículos 183, 183 bis, 183 ter).....	39
2.4 Capítulo III: Del acoso sexual (artículo 184).....	40

2.5	Capítulo IV: De los delitos de exhibicionismo y provocación sexual (artículos 185, 186).	41
2.6	Capítulo V: De los delitos relativos a la prostitución y a la explotación sexual y corrupción de menores (artículos 187, 188, 189)	42
2.7	Srovnání české a španělské úpravy.....	44
3	KRIMINOLOGICKÉ ASPEKTY	46
3.1	Osobnostní rysy pachatelů.....	48
3.1.1	Neparafilní sexuální delikventi.....	49
3.1.2	Parafilní sexuální delikventi	50
3.1.3	Pachatelé znásilnění.....	51
3.1.4	Pachatelé pohlavního zneužití	53
3.1.4.1	Situační pachatelé.....	53
3.1.4.2	Praví pedofilové	53
3.2	Osobnostní rysy obětí	54
3.2.1	Oběti znásilnění	55
3.2.2	Oběti pohlavního zneužití.....	56
3.2.3	Posttraumatická stresová porucha (PTSP).....	58
3.2.4	Sekundární viktimizace	58
3.2.5	Poškozený v trestním řízení.....	60
4	PROCESNÍ ZPŮSOBILOSTI A METODIKA VYŠETŘOVÁNÍ SEXUÁLNĚ MOTIVOVANÝCH TRESTNÝCH ČINŮ	63
4.1	Metody vyšetřování obecně	63
4.1.1	Daktyloskopie.....	64
4.1.2	Portrétní identifikace	65
4.1.3	Kriminalistická biologie	65
4.2	Specifika vyšetřování.....	67
4.2.1	Typické stopy	69
4.2.2	Typické vyšetřovací situace.....	69
4.2.3	Specifika předmětu vyšetřování	70
4.2.3.1	Znásilnění.....	70
4.2.3.2	Pohlavní zneužití	71

4.2.3.3	Obchodování s lidmi za účelem sexuálního zneužívání.....	71
4.2.4	Specifika počátečních úkonů	72
4.2.4.1	Výslech oznamovatele.....	72
4.2.4.2	Ohledání místa činu.....	73
4.2.4.3	Prohlídka těla oběti a pachatele.....	74
4.2.5	Specifika následných úkonů	75
4.2.5.1	Výslech obviněného a poškozeného	75
4.2.5.2	Konfrontace, rekognice, vyšetřovací pokus, rekonstrukce a prověrka na místě	76
4.2.5.3	Expertizy	77
ZÁVĚR		79
Seznam zkratk.....		87
Seznam použitých zdrojů		88

Úvod

Sexuálně zaměřená trestná činnost jak dnes, tak v minulosti vzbuzovala pro svoji vysokou míru nebezpečnosti a jistou kontroverzi pozornost u široké veřejnosti. Lidská sexualita je odpradáвна neodmyslitelně spjata se sexuálním chováním a s tím souvisejícím uspokojováním pohlavního pudu. Sexuální chování je pro člověka přirozenou věcí, proto je třeba právně regulovat pouze ty aktivity, které jsou společensky škodlivé zejména s ohledem na ochranu jiných osob.¹

Již starověké zákoníky přísně postihovaly sexuálně motivované činy a totéž platí i dnes. Jejich právní úprava prošla velmi dlouhým a proměnlivým vývojem, což z ní činí úpravu v čase velmi různorodou. Zároveň málokterá oblast lidského života prošla a stále prochází takovými změnami při nahlížení na ni, jako oblast sexuální. Nezřídka kdy platí, že některé trestné činy, které byly dříve postihovány i ztrátou života, jsou nyní beztrestné, a naopak za činy, které byly v minulosti považovány za normální chování, lze dnes uložit trest odnětí svobody v řádu několika let.

V současné době je téma sexuálně motivovaných činů poměrně aktuální. Na jednu stranu panuje ve společnosti velká tolerance, co se týče různých dovolených způsobů uspokojování sexuálních potřeb, na druhou stranu veřejnost leckdy požaduje potrestání i pouhého náznaku nežádoucího sexuálně motivovaného chování. Příčinou bude pravděpodobně dnešní úpěnlivá snaha bezvýhradně respektovat lidská práva, a to především u žen.

Je nepochybně pravdou, že ještě před pár lety bylo téma sexuálních zločinů tabu, o kterém se příliš nemluvalo. Sexuální útoky zůstávaly v drtivé většině případů nepotrestány, tím spíš, pokud se odehrávaly v rámci rodiny. I dnes ovšem většina těchto činů vykazuje vysokou míru latence, což je pro tuto trestnou činnost bohužel typické. Děje se tak z několika důvodů. U sexuálního zneužívání dětí se oběti nemohou příliš účinně bránit, mají strach se s problémem svěřit, obávají se reakce okolí a toho, že vyzrazením někomu ublíží. Ženy v případě znásilnění pociťují stud, potupu či strach z vyšetřování činu a z nevhodného až ponižujícího chování vůči nim ze strany OČTŘ. Oběti činy velmi často neoznamují také v situaci, kdy je pachatelem příbuzný nebo partner. Emocionální vazba k němu či strach ze msty tak ženy často nutí takové chování snášet.

¹ STOČESOVÁ, S. In: JELÍNEK, J. a kol.: *Deset let od přijetí českého trestního zákoníku*. Praha: Leges, 2019, s. 289

V posledních pár letech se do světa rozšířilo hnutí MeToo. Toto sociální hnutí prostřednictvím empatie a solidarity sdružuje ženy, které se staly obětí sexuálního napadení či obtěžování. Ženy po celém světě tak nyní dostávají odvalu vystoupit a otevřeně o svých traumatech mluvit. Tato rozsáhlá kampaň nepochybně přispěla k otevření tohoto tématu a k částečnému odstranění tabu. I proto se autorka domnívá, že téma této práce je s ohledem na současné dění ve světě velmi aktuální.

Tato práce, skládající se ze čtyř kapitol, má za cíl komplexněji pojmut uvedenou problematiku, a to jak z pohledu trestněprávního, tak kriminologického a kriminalistického. Primárním cílem je především analýza trestných činů uvedených v hlavě III TZ, jejich komparace se zahraniční právní úpravou, upozornění na odchylky či podobnosti obou úprav a s tím související možné návrhy de lege ferenda. Autorka zároveň u každého činu zmiňuje i jeho historický vývoj, díky čemuž je možné nastítnit, jak se během času měnily postoje a názory ve společnosti na tuto trestnou činnost. Sekundárním cílem je pak doplnit poznatky z kriminologie a pomocí odborné literatury se pokusit vypracovat ucelený popis osobnostních rysů pachatelů a obětí, zaměřit se na aktuální problematiku sekundární viktimizace a s tím související postavení poškozeného v trestním řízení. Autorka dále využívá i poznatků kriminalistické vědy a charakterizuje specifické metody využívané při vyšetřování sexuálně motivovaných trestných činů. Snaží se tím dosáhnout možnosti nahlédnout na vybrané téma nejen z pohledu juristického, který může být do určité míry omezený, ale také z pohledu dalších vědních disciplín, a učinit tak práci v tomto směru komplexní.

V první kapitole se zabývá současnou českou právní úpravou vymezených trestných činů, popisuje je z hlediska jejich skutkových podstat a nastiňuje i jejich historický vývoj; především upozorňuje na změny oproti trestnímu zákoníku z roku 1961. Zároveň za účelem konfrontace právní teorie s praxí uvádí i relevantní judikaturu a pomocí dostupných statistických údajů analyzuje stav a vývojové trendy kriminality v ČR za období let 2010 – 2020. V této kapitole využívá především metody analytické a komparativní. Zkoumá současnou právní úpravu, zabývá se rozborem základních skutkových podstat, porovnává je s předešlou právní úpravou a pro ilustraci uvádí příklady z aplikační praxe.

Ve druhé kapitole autorka pojednává o úpravě uvedených činů ve španělském trestním zákoníku. Jedná se o kapitolu výsostně komparativní, neboť srovnává obě právní úpravy a poukazuje na jejich odlišnosti či podobnosti. V souvislosti s tím autorka využívá normativního

přístupu, jelikož se tímto porovnáním inspiruje, českou právní úpravu kriticky hodnotí a zamýšlí se nad možnými změnami. Tyto dílčí závěry pak pomocí syntézy sjednocuje v závěru celé práce.

Ve třetí kapitole se věnuje kriminologickým aspektům a profilování pachatelů a obětí uvedených činů. Pachatele dělí na základě jejich deviace na parafilní a neparafilní a dále se více zaměřuje konkrétně na pachatele znásilnění a pohlavního zneužití. U obětí se opět zabývá detailněji oběťmi těchto dvou činů a uvádí rozdíly mezi nimi. Kromě toho se věnuje posttraumatické stresové poruše jako následku těžkého psychického traumatu způsobeného touto trestnou činností. V souvislosti s oběťmi se zabývá sekundární viktimizací a definuje především zdroje, které ji způsobují. Na závěr zmiňuje práva poškozeného v trestním řízení, které upravuje především TŘ a ZOTČ a zkoumá, zda právní úprava respektuje kriminologická východiska.

Za účelem uceleného zpracování vybrané problematiky se ve čtvrté kapitole věnuje kriminalistickým aspektům, které s těmito trestnými činy souvisí. Kapitulu rozděluje na dvě části, z nichž v první pojednává obecně o kriminalistice a metodách, které tato věda při objasňování trestné činnosti používá, v druhé se pak zaměřuje přímo na metodiku vyšetřování sexuálně motivovaných trestných činů. Popisuje typické stopy, vyšetřovací situace, předmět vyšetřování u třech vybraných činů a dále specifika počátečních i následných úkonů.

V obou těchto kapitolách autorka využívá zejména analýzy a deskripce. Studium odborné literatury a dalších dostupných zdrojů získává relevantní informace, které pak systematicky slučuje do podoby ucelené práce.

V závěru pak opět analyzuje a komparuje právní úpravu České republiky a Španělského království, zdůrazňuje shody a odlišnosti v obou úpravách a na základě toho činí možné návrhy de lege ferenda. Zároveň hodnotí naplnění stanovených cílů.

Těmi je tedy především zodpovědět, zda je současná česká právní úprava trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti dostatečně kvalitní, případně navrhnout její možné změny a zároveň podat celistvý pohled na uvedenou problematiku i s pomocí dalších disciplín, jako je kriminologie a kriminalistika.

1 Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

Tato kapitola pojednává o jedenácti trestných činech nacházejících se v hlavě III TZ a jednom trestném činu v hlavě IV. Již zařazením těchto činů do hlavy III, hned za trestnými činy proti životu a zdraví a proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství dává zákonodárce najevo, jak vysokou míru nebezpečnosti pro společnost tyto činy vykazují. Lidskou důstojnost v sexuální oblasti je třeba náležitě chránit, jelikož zásah do intimní sféry člověka ve většině případů poznamená na celý život. Primárním objektem je již zmíněná lidská důstojnost, vyskytuje se zde ale i ochrana svobody rozhodování v sexuálních vztazích, správného psychického vývoje dětí, nebo apel na obecné morální zásady.²

Pachatelem těchto činů (s výjimkou soulože mezi příbuznými) může být jak osoba fyzická, tak právnická, a to s odkazem na § 7 TOPO. Právnickou osobu jako pachatele je snadné si představit například u výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií, u znásilnění či sexuálního nátlaku je ovšem představa již složitější.

Dle statistik jsou však pachatelé ve většině případů fyzické osoby mužského pohlaví a oběťmi jsou především ženy a děti.³ Všechny oběti bez ohledu na pohlaví se poté považují za tzv. zvlášť zranitelné oběti.⁴ Dětem je dále poskytována zvýšená ochrana, jež se projevuje v navýšení trestních sazeb u jednotlivých trestných činů, pokud jsou spáchány právě na nich.

Co se týče zavinění, u všech uvedených činů se vyžaduje úmyslné jednání.

Dle ustanovení § 401 TZ dále trestný čin znásilnění, sexuálního otroctví, vynucené prostituce, vynuceného těhotenství, vynucené sterilizace nebo jiné obdobné formy sexuálního násilí považuje za útok proti lidskosti, je-li proveden v rámci rozsáhlého nebo systematického útoku zaměřeného proti civilnímu obyvatelstvu. I z toho lze také dovodit velmi vysokou závažnost těchto činů.

Většina činů uvedených v této práci se považuje za sexuálně motivované. Jsou to ty činy, které pachatelé páchají s cílem sexuálního uspokojení.⁵ U sexuálně motivovaných trestných činů jde tedy o pojem užší, než je tomu u pojmu trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti,

² PELC, V. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání.* Praha: Leges, 2017. s. 595

³ § 126 TZ – Dítětem se rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak.

⁴ dle § 2 odst. 4 písm. d) ZOTČ

⁵ MITLÖHNER, M. In: WEISS, P. a kol. *Sexuologie.* Praha: Grada, 2010. s. 513

jelikož zde se jedná například i o činy, kterými se pachatelé sexuálně neuspokojují, nýbrž je páchají s cílem získat majetkový prospěch (např. šíření pornografie, kuplířství).

Právní úprava sexuálně motivovaných činů se v průběhu času měnila s tím, jak se vyvíjely názory a postoje společnosti. Ve středověku byla například při souloži zakázána jiná poloha než misionářská a v Německu byl ve 13. století zapovězen styk mezi Židy a křesťany. Rakouský trestní zákon z roku 1852 pak postihoval tzv. zločiny smilstva proti přirozenosti, pod které spadal pohlavní styk se zvířaty a homosexuální styk.⁶

Trestný čin pohlavního styku se zvířaty v dnešním TZ není, toto jednání se případně posuzuje jako týrání zvířat podle § 302 TZ. Homosexuální styk byl na našem území považován za trestný čin až do roku 1990, kdy byla zákonem č. 175/1990 Sb. jeho trestnost zrušena. Zákonodárce tento krok mj. odůvodnil tím, že „zužování práva homosexuálů na svobodné rozhodování o svém pohlavním životě není odůvodněno žádnou společenskou potřebou a je nehumánní.“⁷

Nazírání společnosti na mravnost je tudíž proměnlivé a z toho důvodu je třeba vždy zákony novelizovat tak, aby reflektovaly soudobé společenské potřeby a postoje.

Souhrnně lze tedy uvést, že trestné činy popsané v této práci pachatelé páchají za účelem svého sexuálního uspokojení (pokud nejednají s cílem dosažení zisku), kterého se ovšem snaží dosáhnout zákonem nedovoleným způsobem, který odporuje běžným normám stanovenými společností.⁸

Co se týče souhrnných statistických údajů, autorka v práci analyzuje počty registrovaných a objasněných činů za období 2010 – 2020 u každého činu za pomoci statistik kriminality vedených Policií ČR.⁹

V pozorovaném období bylo policií registrováno celkem 2 774 362 trestných činů, z nichž se ve 21 471 případech jednalo o některý z činů uvedených v této práci. Jde tedy přibližně o 0,8 % případů z celkového počtu registrované kriminality za uplynulé desetiletí. Je nicméně potřeba brát v potaz, že kvůli vysoké míře latence u tohoto druhu trestné činnosti jsou reálná čísla pravděpodobně několikanásobně vyšší.

⁶ MITLÖHNER, M. In: WEISS, P. a kol. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. s. 511–512

⁷ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1986fs/tisky/t0325_04.htm

⁸ MITLÖHNER, M. In: WEISS, P. a kol. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. s. 513

⁹ Statistické přehledy kriminality za období od 1.1.2010 do 31.12.2020. Policejní prezidium ČR. www.policie.cz [online]. [cit. 2020-1-19]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx> - veškeré statistické údaje v této práci byly čerpány z tohoto zdroje

1.1 Znásilnění (§ 185)

Znásilnění jako první z výčtu trestných činů hlavy III je nejzávažnější trestný čin v tomto oddíle a jeden z nejzávažnějších činů vůbec. Závažnost jednání lze spatřovat zejména v tom, že oběť je vystavena především silnému zásahu do své intimní sféry, o kterém nemá možnost se svobodně rozhodnout. Ačkoli předmětem útoku může být muž i žena, na ženách je tento trestný čin páchan nepochybně častěji. Důvodem může být obecně silnější mužská touha po uspokojení sexuálního pudu a také fakt, že žena je ve většině případů fyzicky slabší.

1.1.1 Historie

Z historického hlediska bylo například v době předkřesťanské znásilnění ženy obecným způsobem hledání manželky. V té době byla žena považována pouze za majetek otce či manžela. Trest za znásilnění spočíval buď v tom, že si násilník musel svoji oběť vzít následně za manželku, zaplatit rodině ženy škodu, která jí jejím znásilněním vznikla, nebo mu byl udělen trest smrti. Znásilnění se považovalo pouze za škodu v majetkové sféře muže. V jiných kulturách se začal využívat i institut tzv. odplatného znásilnění, kdy mohla být za odplatu znásilněna násilníkova sestra.¹⁰ Z toho lze dovodit, že svobodné rozhodování žen o jejich sexuálním životě v tomto období prakticky neexistovalo a jejich znásilnění bylo považováno především za útok na majetek její rodiny.

I ve středověku hrozil za znásilnění trest smrti, především dle anglického, rakouského a francouzského práva. Později se začala uplatňovat i nucená kastrace pachatele či jeho pohřbení zaživa. Velkou proměnu v této oblasti trestní právo zaznamenalo za vlády Josefa II., kdy trestní zákoník Rakouska – Uherska definoval sexuální delikty podobné těm dnešním. Znásilnění se v té době nejvíce podobalo činu násilného smilstva – s tím rozdílem, že muselo jít pouze o styk mimomanželský. Mezi manželi bylo tedy znásilnění vyloučeno.¹¹

¹⁰ LINKOVÁ, M. Znásilnění: Historický kontext a genderové stereotypy. *Gender, rovné příležitosti a výzkum*. [online]. 2002 [cit. 2021-01-15]. s. 6. ISSN 1213-0028. Dostupné z: https://www.genderonline.cz/artkey/gav-200201-0001_rocnik-3-cislo-1-2002.php?l=EN

¹¹ CHMELÍK, J. Otázky spojené s mravnostní trestnou činností - I. část. *Právní prostor* [online]. 2014 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/otazky-spojene-s-mravnostni-trestnou-cinnosti-i-cast>

V československém trestním zákoníku z roku 1961 byl trestný čin znásilnění velmi podobný tomu, jak jej známe dnes. Je ale třeba zmínit, že od nabytí jeho účinnosti až do roku 2001 bylo možno podle něj znásilnit pouze ženu, a to pouze formou soulože.¹² Zároveň skutková podstata obsahovala znak *násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí*; až nový TZ slovo *bezprostřední* vypustil a dále vložil *pohrůžku jiné těžké újmy*.

1.1.2 Současná právní úprava

Znásilnění dnes vymezuje § 185 TZ následovně: *(1) Kdo jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.*

Za **objekt** tohoto činu je považováno svobodné rozhodování člověka o jeho pohlavním životě, případně lidské zdraví. Znásilněním je nejintenzivnějším způsobem zasaženo do pohlavního života, proto tento čin v obětech téměř vždy zanechá trvalé následky.

Objektivní stránka je vymezena výše. Pro dokonání tohoto činu je potřeba vykonání pohlavního styku. *Násilím* se rozumí záměrné použití fyzické síly vůči oběti a zabránění tak jejímu odporu,¹³ *pohrůžkou násilí nebo jiné těžké újmy* může být vyhrožování ublížení na zdraví, nebo způsobení újmy na rodinném a profesním životě.¹⁴ *Donucení* lze vyložit jako nesouhlas poškozeného s jednáním pachatele. Pokud ovšem oběť odpor pouze předstírá nebo ke styku později svolí, o donucení zde nejde.¹⁵ Naopak donucením a spácháním tohoto činu je i situace, kdy pachatel přinutí jiného muže či ženu, aby s další osobou měl pohlavní styk.¹⁶ *Pohlavním stykem* je jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby, ať již stejného či odlišného pohlaví.¹⁷ Pohlavní styk zahrnuje mnoho činností, jakými jsou například přímo soulož (spojení pohlavních orgánů muže a ženy - *coitus*), či jiné styky provedené způsobem srovnatelným se souloží - orální pohlavní

¹² § 241 zákona č. 140/1961 Sb. ze dne 29. listopadu 1961, trestní zákon, ve znění účinném do 30.4.2001

¹³ KUCHTA, J. In: SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2014. Monografie (Key Publishing: European Society for History of Law). s. 225

¹⁴ ŠÁMAL, P. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1834

¹⁵ KALVODOVÁ, V. In: KUCHTA, J. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 88

¹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 1. 1977, sp. zn. 4 To 40/7

¹⁷ ŠÁMAL, P. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1834

styk (*felace* či *cunilinctus*), anální pohlavní styk (*coitus analis*), nebo zasouvání prstů či jiných předmětů do ženského pohlavního ústrojí.¹⁸

TZ soulož nebo srovnatelný styk považuje dle druhého odstavce spolu se spácháním činu na dítěti nebo se zbraní za přitěžující okolnost, jelikož zásah do intimní sféry oběti je v tomto případě velmi výrazný. Vysvětlení pojmu pohlavní styk můžeme dovodit i z rozhodnutí Nejvyššího soudu,¹⁹ který judikoval, že „*pojem pohlavní styk je široký a zahrnuje širokou škálu činností, nejen soulož a jiné pohlavní styky provedené způsobem srovnatelným se souloží, ale i jiné pohlavní styky, jež nebyly provedeny způsobem srovnatelným se souloží (např. vsunování pohlavního údu muže mezi prsa ženy, osahávání genitálií ženy nebo muže apod.). Jiný pohlavní styk, který není obdobou soulože, tj. není proveden způsobem srovnatelným se souloží, spočívá v jednání pachatele, jenž sice směřuje k sexuálnímu uspokojení a je zaměřeno proti intimním partiím těla, avšak je méně intenzivní a záleží např. v pouhém ohmatávání, dotycích, tisknutí, líbání apod.*”

Důležitou roli zde v druhé alinee hraje pojem *bezbrannost*. Rozumí se jí stav, kdy oběť není schopna klást odpor. Může se jednat o bezbrannost absolutní, nebo relativní.

Absolutní bezbrannost definoval Nejvyšší soud²⁰ jako „*stav oběti, ve kterém není vzhledem k okolnostem schopna projevit svou vůli ohledně pohlavního styku s pachatelem, popř. ve kterém není schopna klást odpor jeho jednání. Může se jednat o celkovou (či absolutní) bezbrannost, kdy si oběť vůbec neuvědomuje, co se s ní děje, a proto ani nemůže hodnotit situaci, ve které u ní dochází k pohlavnímu styku s pachatelem, a projevující se naprostou odevzdaností se pachateli bez jakýchkoli známek projevu vlastní vůle či schopnosti na požadavky obviněného jakkoli reagovat (půjde například o případy bezvědomí, mdlob, silného obluzení alkoholem či drog, umělého spánku apod.)*.” Jedná se tedy o případy, kdy oběť vůbec neví, co se kolem ní děje. Půjde například o nasypání drogy do pití ženě a její následné znásilnění ve stavu, kdy je pod silným vlivem narkotik.

Relativní bezbrannost naopak spočívá v situaci, kdy oběť plně vnímá své okolí, je jí umožněn pohyb, ale na základě šoku není schopna se bránit. Takovým případem může být například pacient, na kterém lékař provádí zákrok. Nejvyšší soud²¹ za tuto bezbrannost označil situaci, kdy „*obviněný MUDr. M.G. ve své soukromé gynekologické ordinaci při vaginálním*

¹⁸ ŠÁMAL, P. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1834

¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21.5.2015, sp. zn. 8 Tdo 1228/2015

²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.1.2014, sp. zn. 3 Tdo 1296/2013

²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.8.2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011

vyšetření pacientky V. B., která ležela na gynekologickém křesle, jí dvakrát zasunul svůj penis do pochvy, aniž poškozená takové jednání očekávala a mohla se bránit a když s tímto vyjádřila svůj nesouhlas, obviněný svého jednání zanechal.“

Odstavec třetí a čtvrtý pak přísněji trestá spáchání činu na dítěti mladším patnácti let nebo na osobě v místech, kde je omezována osobní svoboda a dále v situaci, kdy je činem způsobena těžká újma na zdraví, případně smrt. Způsobit smrt oběti je u všech uvedených činů možné pouze nedbalostně, v případě úmyslu by se jednalo o trestný čin vraždy.²² Jelikož se v odstavcích 2 – 4 jedná o zvlášť závažné zločiny, je u těchto trestná i příprava.

Pachatelem znásilnění může být kterákoli fyzická osoba, která je přičetná a starší patnácti let – jedná se o **subjekt obecný**. Ačkoli § 7 TOPO trestní odpovědnost právnických osob nevylučuje, z povahy tohoto činu vyplývá, že se jej právnická osoba s největší pravděpodobností dopustit nemůže (ačkoli to zákonem vyloučeno není, takže pachatelem může být osoba fyzická i právnická) a dlouhou dobu bylo spáchání znásilnění právnickou osobou považováno za absurdní.²³ Postihování právnických osob za tento čin je především důsledkem implementace právních předpisů EU do českého právního řádu.

Pokud jde o **subjektivní stránku**, jedná se vždy o úmyslný trestný čin. O úmysl jde u všech činů vyjmenovaných v hlavě III, proto subjektivní stránka u těch dalších již (až na výjimky) nebude uváděna.

Pokud jde o policejní statistiky, znásilnění je druhým nejčastěji páchaným trestným činem z oblasti mravnostní kriminality. Ze statistického výkazu je patrné, že průměrně je za rok evidováno téměř 640 případů znásilnění, což činí téměř dvě znásilnění denně. Jen pro zajímavost, v Indii dochází dle údajů poskytnutých indickou vládou ke znásilnění každých 15 minut.²⁴

Jak bude blíže popsáno v kapitole zabývající se kriminologickým pohledem na uvedenou problematiku, skutečná míra spáchání v České republice bude nicméně z důvodu latence

²² GŘIVNA, T. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*. Česká advokátní komora v Praze, 2009. 2009 (10) s. 68

²³ JELÍNEK, J. Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. *Bulletin advokacie* [online]. 30.4. 2017 [cit. 2020-11-07]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/jeste-k-rozsahu-kriminalizace-jednani-pravnickych-osob?browser=full>

²⁴ SHARMA, S., SIDDIQUI, D. Protests rumble in India over alleged gang rape of young woman. *Reuters* [online]. 2020 [cit. 2021-01-18]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/india-rape-protests/protests-rumble-in-india-over-alleged-gang-rape-of-young-woman-idINKBN26N215?edition-redirect=in>

pravděpodobně několikanásobně vyšší, ačkoli extrémních čísel jako v Indii či jiných rozvojových zemích samozřejmě nedosahuje.

Statistický výkaz č. 1 - počet spáchání trestného činu znásilnění v České republice za období od 1.1.2010 do 31.12.2020											
období	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
registrováno	586	675	669	589	669	598	649	598	651	683	639
objasněno	437	468	489	410	455	425	448	418	439	441	370
úspěšnost	74,6 %	69,3 %	73,1 %	69,6 %	68 %	71,1 %	69 %	69,9 %	67,4 %	64,6 %	57,9 %
CELKEM	7 006										

1.2 Sexuální nátlak (§ 186)

§ 186 TZ obsahuje tři skutkové podstaty. V prvním odstavci jsou první dvě vymezeny takto: (1) *Kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, nebo kdo k takovému chování přiměje jiného zneužívaje jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo zákazem činnosti.*

Druhý odstavec obsahuje třetí skutkovou podstatu: (2) *Stejně bude potrestán pachatel, který přiměje jiného k pohlavnímu styku, k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje jeho závislosti, nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.*

U tohoto trestného činu je ve všech jeho skutkových podstatách **objektem**, stejně tak jako u trestného činu znásilnění, svoboda rozhodování v pohlavních vztazích a ochrana lidské důstojnosti v pohlavní sféře.²⁵

Co se týče **objektivní stránky**, pojmy *násilí, pohrůzka násilí nebo pohrůzka jiné těžké újmy* a *donucení* byly již vysvětleny v předchozí kapitole. *Pohlavním sebeukájením* (též masturbací, onanií) se má na mysli sexuální vzrušování vlastních pohlavních orgánů, především rukou,

²⁵ ŠÁMAL, P., ŠÁMALOVÁ, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1849

případně pomocí erotických pomůcek. *Obnažením* se rozumí svlékání oběti, kdy jsou odhalovány eroticky významné části těla, které bývají běžně zakryty (pohlavní orgány, ňadra, hýždě).²⁶

Rozdíl u prvních dvou skutkových podstat můžeme spatřit v intenzitě donucení. U té první jde o násilí či pohrůzku násilí – tedy stejně jako u trestného činu znásilnění – a intenzita je vyšší. Druhá obsahuje znak *přiměje*, na který lze nahlížet jako na nižší intenzitu donucení. Může se jednat o prosbu, nebo například naléhání.²⁷ Sexuální nátlak se v odstavci prvním od znásilnění odlišuje především tím, že zde nedochází k pohlavnímu styku ani jinému tělesnému kontaktu mezi pachatelem a obětí.²⁸

Třetí skutková podstata postihuje zneužití závislosti jiného, stejně tak jako zneužití postavení pachatele a jeho vlivu na oběť. Může se například jednat o dítě, odsouzeného vězně nebo podřízeného zaměstnance. Není zde nutný právní poměr určený zákonem, stačí poměr faktický.²⁹

Další odstavce opět přísněji postihují spáchání činu na dítěti (a na dítěti mladším patnácti let), spáchání činu nejméně se dvěma osobami, se zbraní, na osobě v místech, kde je omezována osobní svoboda, spáchání činu jako člen organizované skupiny a dále samozřejmě v situaci, kdy je činem způsobena těžká újma na zdraví, případně smrt. Totožně jako v případě trestného činu znásilnění je i sexuální nátlak zvlášť závažným zločinem, u něž je trestná i příprava (v případě naplnění skutkové podstaty obsažené v pátém a šestém odstavci).

Pachatelem může být kterákoli fyzická osoba, která je přičetná a starší patnácti let – jedná se o **subjekt obecný**. Zákon taktéž nevyklučuje ani možné pachatelství osoby právnické.

Pro názornost autorka uvádí výťah ze skutkové věty, kdy byl obviněný rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 19.12.2017, sp. zn. 43 T 7/2017 uznán vinným zločinem znásilnění, Vrchní soud v Praze pak rozsudkem ze dne 10.5.2018, sp. zn. 2 To 22/2018 původní rozsudek zrušil a obviněného uznal vinným přečinem sexuálního nátlaku.³⁰

²⁶ FREMR, R. In: DRAŠTÍK, A., FREMR, R. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. s. 1018

²⁷ ŠÁMAL, P., ŠÁMALOVÁ, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1849

²⁸ STOČESOVÁ, S. In: JELÍNEK, J. a kol. *Deset let od přijetí českého trestního zákoníku*. Praha: Leges, 2019, s. 297

²⁹ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.10.2018, sp. zn. 8 Tdo 1232/2018 - „*Stav závislosti může záležet např. v psychické závislosti poškozené osoby vytvořené v důsledku jejího ovlivnění pachatelem tvrzením, že je léčitel, který jediný je schopen vyléčit nevyléčitelnou chorobu, kterou poškozená osoba trpí, a to i za pomoci pohlavního styku. Zneužití takové psychické závislosti poškozené osoby ze strany pachatele k tomu, aby s ním poškozená osoba uskutečnila pohlavní styk, naplňuje znaky trestného činu sexuálního nátlaku.*“

³⁰ „(...) obviněný v přesně nezjištěný den v bytě, který užíval a jehož vstupní dveře uzamkl, přiměl poškozenou, aby se před ním svlékla donaha, poté jí opakovaně zasunul prsty do vagíny a manipuloval tam s nimi, přitom po ní požadoval, aby mu zároveň prováděla masturbaci, a když odmítla, vykonal na ní orální pohlavní styk, přičemž poškozená takové

V trestním zákoníku z roku 1961 byl trestný čin sexuálního nátlaku obsažen jako samostatný paragraf pod ustanovením upravujícím pohlavní zneužití. Markantní rozdíl lze však spatřovat již v samotné skutkové podstatě: *Kdo zneužívá závislosti osoby mladší než osmnáct let nebo osoby svěřené jeho doзору, přiměje ji k mimomanželské souloži, nebo kdo takové osoby, zneužívá její závislosti, jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*

Ustanovení tedy chránilo osoby mladší 18 let, a to pouze před mimomanželskou souloží či jiným zneužitím. Z uvedeného tedy vyplývá, že trestným se jednání popisující sexuální nátlak tak, jak ho známe dnes, stalo až s příchodem současného TZ. Navíc v úpravě účinné do 29. června 2011 nebyl ještě ve skutkové podstatě obsažen znak *přiměnění jiného zneužívá jeho bezbrannosti* – objevil se zde až s novelou č. 306/2009 Sb.

Dá se říci, že v posledních pěti letech se počty případů spáchání sexuálního nátlaku zvyšují; v období let 2010-2011 to bylo mezi 20-30 případy ročně, od roku 2015 se čísla zvýšila téměř na trojnásobek a v roce 2019 bylo případů už přes sto. Zároveň však u tohoto činu OČTŘ vykazují poměrně vysokou úspěšnost, pokud jde o počet objasněných případů.

Statistický výkaz č. 2 - počet spáchání trestného činu sexuálního nátlaku v České republice za období od 1.1.2010 do 31.12.2020											
rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
registrováno	22	27	46	35	38	68	36	66	63	105	71
objasněno	16	23	40	23	34	58	24	42	47	85	50
úspěšnost	72,7 %	85,2 %	87 %	65,7 %	89,5 %	85,3 %	66,7 %	63,6 %	74,6 %	81 %	70,4 %
CELKEM	577										

1.3 Pohlavní zneužití (§ 187)

Ustanovení v § 187 TZ vymezující trestný čin pohlavního zneužití chrání pouze děti mladší patnácti let, pojem *dítě* se zde tedy uplatní odlišně od § 126 TZ. Je tím tak vyjádřena potřeba více

praktiky, které po ní požadoval, aby získal důkaz, zda ji sexuálně vzrušuje či nikoli, sama strpěla pouze v důsledku předešlých negativních zkušeností s obviněným, psychologického tlaku z jeho strany a jeho nežádoucího chování k ní, kvůli kterým se obávala mu odporovat, čehož si byl obviněný dobře vědom (...).“

chránit tyto osoby, které si kvůli stupni své rozumové a mravní vyspělosti nemusí plně uvědomovat protiprávní jednání pachatelů.

Tento čin obsahuje základní a kvalifikovanou skutkovou podstatu. Ty jsou ve dvou odstavcích vymezeny následovně: *(1) Kdo vykoná soulož s dítětem mladším patnácti let nebo kdo je jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let. (2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let svěřeném jeho doзору, zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.*

Objektem je v obou případech správný fyzický, psychický a morální vývoj dětí.

Pokud jde o **objektivní stránku**, oproti znásilnění zde chybí použití násilí, dítě se tedy spáchání nebrání, nebo s takovým jednáním dokonce souhlasí. Toto ustanovení ovšem s takovou možností počítá, a proto zde souhlas dítěte nevylučuje trestní odpovědnost. Pojem *soulož* byl již vysvětlen výše, *za jiný způsob pohlavního zneužití* lze považovat především pohlavní styk.³¹

Kvalifikovaná skutková podstata ve druhém odstavci postihuje pachatele, kteří zneužívají svého postavení nebo toho, že jim bylo dítě svěřeno. Jde v první řadě o rodiče nebo opatrovníky, vedoucí zájmových kroužků nebo představitele církve.

Především zneužívání děti představiteli církví je v posledních několika letech velmi diskutované téma. Pokud jde o naplnění znaku zneužití postavení pachatele, autorka níže uvádí případ z aplikační praxe, kdy usnesením ze dne 27. 9. 2017, sp. zn. 6 Tdo 450/2017 rozhodoval ve věci pohlavního zneužití Nejvyšší soud jak soud dovolací.³²

Sexuální skandály představitelů římskokatolických řádů se dostaly do popředí na konci 20. století a současně s tím se začaly objevovat snahy přimět Vatikán převzít odpovědnost za tyto činy. V únoru 2019 se zde z toho důvodu konal čtyřdenní summit o ochraně mladistvých a nezletilých v církvi.

Pachatelem tohoto činu může být osoba fyzická i právnická. Jedná se o **obecný subjekt**, není vyžadováno zvláštní postavení nebo vlastnost pachatele.

³¹ ŠÁMAL, P., ŠÁMALOVÁ, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1859

³² „(...) obviněný E.T. v postavení administrátora římskokatolické farnosti po své nezletilé farnici požadoval zaslání MMS se zobrazením jejího nahého těla, dále tuto poškozenou v kostele po mši posadil na svůj klín, hladil po vlasech a líbal na prsou, v pokoji ji pak svlékl, svlékl i sebe, onanoval až došlo k jeho ejakulaci, dále po ní požadoval anální styk, který odmítla, když poškozenou k tomuto jednání přiměl řečmi o její ochraně, vzbuzováním lítosti nad svým osamělým životem a autoritou kněze.“

Co se týče **subjektivní stránky**, jak již bylo zmíněno, všechny uvedené trestné činy vyžadují úmysl. Konkrétně zde se vyžaduje úmysl zneužít dítě mladší patnácti let (pachatel o tomto znaku musí být alespoň srozuměn) omyl pachatele týkající se věku dítěte je pak negativním omylem skutkovým.³³ Pokud by se pachatel důvodně domníval, že jde o osobu starší patnácti let (potkají se v baru, kde je vstup osobám mladším patnácti let zakázán), je zde úmyslná forma zavinění vyloučena. Naopak, kdyby se pachatel domníval, že zneužil osobu mladší patnácti let, ale dítě by bylo ve skutečnosti starší, dopustil by se pokusu tohoto trestného činu. Pohlavní zneužití je posledním zvláště závažným zločinem v této kapitole, u nějž je trestná příprava (v případě naplnění skutkové podstaty obsažené v odstavcích 2 – 4).

Skutková podstata uvedeného činu byla v téměř nezměněné podobě převzata ze starého TZ, ve kterém zůstala beze změny od účinnosti až do zrušení tohoto zákona.

Dle statistik je právě pohlavní zneužití nejčastěji páchaným mravnostním deliktem. Za uplynulých deset let se policie zabývala celkem 8 176 případy, z nichž objasnila průměrně 71 % z nich. Stojí za povšimnutí, že znak zneužití závislosti dítěte nebo postavení pachatele byl naplněn 935krát, tj. v 11,4 % případů z celkového počtu. Vzhledem k tomu, že tento čin páchají velmi často příbuzní dítěte, je poněkud zvláštní, že je registrována necelá desetina případů naplňujících skutkovou podstatu uvedenou v druhém odstavci. Samozřejmě na to má vliv i to, že druhá skupina činů v sobě zahrnuje tři odstavce, kdežto ta první, obsahující znak závislosti, pouze jeden. Pravděpodobně za to ale může i fakt, že v případě páchaní činu rodinným příslušníkem nebo blízkým dítěte je obtížnější trestnou činnost vůbec zaregistrovat.

³³ PELC, V. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání.* Praha: Leges, 2019. s. 619

Statistický výkaz č. 3 - počet spáchání trestného činu pohlavního zneužití v České republice za období od 1.1.2010 do 31.12.2020											
rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
registrováno (§ 187/2 - znak zneužití závislosti dítěte)	86	82	91	85	76	75	78	72	97	92	101
objasněno	58	63	74	60	58	58	45	50	73	57	60
úspěšnost	67,4 %	76,8 %	81,3 %	70,6 %	76,3 %	77,3 %	57,7 %	69,4 %	75,3 %	62 %	59,4 %
registrováno (§ 187/1,3,4 - ostatní)	648	675	612	709	649	681	630	678	637	680	642
objasněno	508	502	486	560	487	509	483	488	437	461	384
úspěšnost	78,4 %	74,4 %	79,4 %	79 %	75 %	74,7 %	76,7 %	72 %	68,6 %	67,8 %	59,8 %
CELKEM	8 176										

1.4 Soulož mezi příbuznými (§ 188)

Tento trestný čin je vymezen pouze jednou skutkovou podstatou v § 188 TZ: *Kdo vykoná soulož s příbuzným v pokolení přímém nebo se sourozencem, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.*

Objektem je zde především zájem na zdravých potomcích, kteří nejsou ohroženi degenerací, a také morální aspekt zákazu pohlavního styku mezi blízkými příbuznými.

Objektivní stránka se zabývá pouze souloží; jak již bylo zmíněno v kapitole 1.1.2, *souloží* se rozumí penilně-vaginální styk (tj. spojení pohlavních orgánů muže a ženy). Pouze prostřednictvím soulože může žena otěhotnět, a proto se zákaz vztahuje jen na toto jednání. Trestným zde tak není jiný způsob pohlavního ukájení, a to ani pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží.³⁴

Přímé příbuzenství je založeno na přímé linii mezi předky a potomky.³⁵ Přímá linie je například otec – dcera, matka – syn, děd – vnučka. Kromě přímého příbuzenství definuje občanský zákoník i příbuzenství vedlejší.³⁶ Sem spadají *sourozenci*, ať již ti, kteří mají oba rodiče stejné

³⁴ FREMR, R. In: DRAŠTÍK, A., FREMR, R. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. s. 1024

³⁵ § 772 odst. 1 OZ – *Osoby jsou příbuzné v linii přímé, pochází-li jedna od druhé.*

³⁶ § 772 odst. 2 OZ – *Osoby jsou příbuzné ve vedlejší linii, mají-li společného předka, ale přitom nepocházejí jedna od druhé.*

(plnorodí), nebo ti, kteří pochází jen od jednoho z nich (polorodí). Naopak pohlavní styk mezi bratrancem a sestřenicí nebo strýcem a neteří je dle tuzemského zákona legální.

Incest, jak se také sexuální aktivita mezi blízkými příbuznými nazývá, je ve většině současných kultur tabuizovaným tématem. Z historie je asi nejznámějším případem degenerace španělské větve rodu Habsburků, u kterých sňatky mezi příbuznými způsobily hemofilii,³⁷ typickou „habsburskou čelist“ a následně i vymření rodu, jelikož jejich potomci se rodili s poškozenými geny.

Diskutabilní je ovšem otázka osvojení. Jelikož postihování uvedeného jednání chrání společnost před plozením geneticky narušených dětí, soulož mezi těmi příbuznými, jejichž příbuzenství vzniklo osvojením, by neměla být trestná. K tomu se přiklání i odborná literatura.³⁸ Na druhou stranu by dle autorčina názoru z morálního hlediska měl být pohlavní styk mezi takovými příbuznými sankcionován. Ačkoli zde nehrozí riziko početí degenerovaných potomků, stále je to jev, který se vymyká morálním zásadám ve společnosti a normálnímu rodinnému životu.

Pachateli tohoto trestného činu jsou oba souložící příbuzní, pokud jsou trestně odpovědní. Pokud by např. otec souložil se svou nezletilou dcerou (která by trestně odpovědná nebyla pro nedostatek věku), šlo by v jednočinném souběhu buď o pohlavní zneužití (za předpokladu, že by nezletilá jednala dobrovolně), nebo o znásilnění (pokud by dívku otec donutil násilím). Převážná většina případů se však týká právě útoků na nezletilé – viz níže uvedený příklad z aplikační praxe,³⁹ kdy obviněný spáchal trestný čin soulože mezi příbuznými v jednočinném souběhu se znásilněním a ohrožováním výchovy dítěte.

Tento čin je jediný z hlavy III, u kterého je vyloučeno jeho spáchání právnickou osobou. Protože **pachatelem** může být pouze blízký příbuzný, jedná se v tomto případě o **konkrétní subjekt** – je vyžadována zvláštní vlastnost pachatele.

K **subjektivní stránce** nutno uvést, že k zavinění je třeba úmysl; pokud by o sobě např. sourozenci nevěděli, že jsou pokrevní příbuzní, nevznikla by ani jejich trestní odpovědnost.

³⁷ dědičné onemocnění projevující se poruchou srážlivosti krve

³⁸ ŠÁMAL, P., ŠÁMALOVÁ, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1867

³⁹ rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 21.5.2018, sp. zn. 17 T 36/2015, jako soudu prvního stupně - „Obviněný svou nezletilou dceru „AAAAA“ opakovaně v přesně nezjištěném počtu případů osahával na prsou a na celém těle, strkal jí prsty do přirození, nutil ji, aby sála jeho pohlavní úd až do ejakulace, ve věku nejméně od 12 let na ní opakovaně vykonal soulož, v některých případech v opilosti, nejméně v jednom případě ji předtím hodil na postel, pohlavní styky si v době nepřítomnosti matky a proti vůli nezletilé, kterou vyjadřovala pláčem či verbálním odmítáním jeho aktivit, vynucoval s využitím postavení výchovné autority i fyzické síly, kterou poškozenou v některých případech držel či ji stlačil do požadované pozice, a říkal jí, že to nesmí svěřit matce (...)“

V souvislosti s tímto činem je namístě zmínit zajímavý jev zvaný genetická sexuální přitažlivost. Jedná se o přitažlivost mezi blízkými příbuznými v situaci, kdy se spolu poprvé potkají až v dospělosti. Obecně je incestní chování zapovězené napříč společnostmi a převážná většina lidí si neumí představit sexuální vztah se svým příbuzným. Jinak tomu ovšem je v případě, kdy spolu např. dva sourozenci nevyrostají a setkají se poprvé až v dospělém věku. Pak se u nich tento jev může objevit. Příčina jejich vzájemné náklonnosti pravděpodobně pramení ze společných rysů, kteří tito sourozenci vykazují – vzhled, podobná povaha, záliby. Uvádí se, že ze sourozeneckých párů, kteří se takto setkají, se navzájem přitahuje až polovina z nich.⁴⁰

Skutková podstata trestného činu byla v této podobě téměř doslovně převzata ze starého TZ (zákonodárce pouze o rok zpřísnil trestní sazbu), ve kterém zůstala beze změny od účinnosti až do zrušení tohoto zákona.⁴¹

V pozorovaném období deseti let bylo evidováno celkem 74 případů, z nichž bylo 60 objasněno (81 %). Bude se velmi pravděpodobně jednat o činy spáchané v souběhu s dalšími, jak bylo uvedeno výše, jelikož pokud by se jednalo o činnost páchanou dobrovolně trestně odpovědnými osobami, s největší pravděpodobností by k jejímu odhalení nedošlo. Ze statistického výkazu je zároveň vidět, že míra úspěšnosti objasnění je u této trestné činnosti suverénně nejvyšší; v praxi je pachatel většinou obviněn ze znásilnění či pohlavního zneužití a dokazováním či výslechem oběti je poté zjištěno, že při útoku došlo i k souloži – ke spáchanému činu se tak navíc přidá ještě soulož mezi příbuznými spáchaná v jednočinném souběhu.

Statistický výkaz č. 4 - počet spáchání trestného činu soulože mezi příbuznými v České republice za období od 1.1.2010 do 31.12.2020											
rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
registrováno	10	6	7	10	6	7	9	4	5	6	4
objasněno	7	6	4	7	6	6	8	3	4	5	4
úspěšnost	70 %	100 %	57,1 %	70 %	100 %	85,7 %	88,9 %	75 %	80 %	83,3 %	100 %
CELKEM	74										

⁴⁰ HAVLÍKOVÁ, M. Jak příroda brání incestu: Westermarckův efekt zabrání přitažlivosti. *iDnes.cz* [online]. MAFRA, 2016-10-11 [cit. 2016-10-12]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/onadnes/vztahy/westermarckuv-efekt-geneticka-sexualni-pritazlivost-incest.A161009_233425_deti_haa

⁴¹ § 245 zákona č. 140/1961 Sb. ze dne 29. listopadu 1961, trestní zákon

Porovnání znaků u trestných činů v § 185 - § 188 TZ

Trestný čin	Objekt	Předmět útoku	Subjektivní stránka	Možný jednočinný souběh	Vyloučení jednočinného souběhu	Trestnost přípravy
§ 185 Znásilnění	Svoboda rozhodování o pohlavním životě	kterákoli fyzická osoba	úmysl	§ 188	§ 186 § 187	ano (odst. 2, 3, 4)
§ 186 Sexuální nátlak	Svoboda rozhodování o pohlavním životě	kterákoli fyzická osoba	úmysl	§ 187 § 188	§ 185	ano (odst. 5, 6)
§ 187 Pohlavní zneužití	Mravní a tělesný vývoj dítěte	dítě mladší 15 let	úmysl	§ 186 § 188	§ 185	ano (odst. 2, 3, 4)
§ 188 Soulož mezi příbuznými	Morální zásada nedovolující soulož mezi blízkými příbuznými	příbuzný v pokolení přímém nebo sourozenec	úmysl	§ 185 § 186 § 187		ne

1.5 Kuplířství (§ 189)

1.5.1 Nahlížení společnosti na prostituci v čase

Prostituce jako taková má dlouhou a bohatou historii počínající již ve starověku. Velkou roli hrála ve starém Řecku a Římě, kde byla rozšířená mezi všemi společenskými vrstvami. V Athénách z prostituce plynuly vysoké částky na daních, z nichž poté město financovalo svůj rozvoj. Ve středověku se spolu s rozšířením křesťanství prostituce nevymýtila, měla ovšem nad sebou kontrolu církve i měst. V těch byly zřizovány tzv. zábavné domy, kam za prostitutkami docházeli vojáci, měšťané i duchovní. Prostituce zde měla podobu cechu, byla daněna a pracující ženy byly pod ochranou. Ve 14. století a na začátku novověku se na prostituci začalo pohlížet negativně, a tak byla postupně vytlačována do určitých čtvrtí či ulic. Současně s tím se mezi prostitutkami rozšířila epidemie syfilis, a tak se města snažila výskyt těchto žen koncentrovat do určitých lokalit. V období světových válek se mezi vzdělanou vrstvou rozšířil abolicionistický přístup k prostituci, který navrhoval její zákaz a stíhání. Prosadil se ovšem pouze zákaz nevěstinců, což jen rozšířilo

pouliční prostituci a pohlavní nemoci. V nacistickém Německu pak proti prostituci bojovali deportací těchto žen do koncentračních táborů.⁴²

V současnosti je pohled na prostituci v různých státech Evropy odlišný. Některé státy zastávají výše zmíněný abolicionismus, kdy trestají doprovodné jevy související s prostitucí (např. kuplířství, obchod s lidmi, šíření nakažlivé nemoci), ale nikoli prostituci samotnou.⁴³ Příkladem toho je i Česká republika. Stávající právní úprava v TZ postihuje jednání, při kterém osoby organizují nabízení sexuálních služeb a z takového jednání kořistí – fakticky se jedná mimo jiné o provozování nevěstinců. Tuzemské zákony však nezakazují nabízení sexuálních služeb jako takových. Judikaturou⁴⁴ byla prostituce vymezena jako nikoli jen „*pohlavní styk s jinými osobami za úplatu uskutečněný formou soulože, ale i všechny další formy ukájení pohlavního pudu jiné osoby stejného nebo opačného pohlaví tělesným stykem za úplatu.*“

V praxi je problematika abolicionistického přístupu řešena zákonem č. 128/2000 Sb., o obcích, který v § 10 zmocňuje obce k vydávání obecně závazných vyhlášek v jejich samostatné působnosti. Písmeno a) obsahuje zmocnění k vydání obecně závazné vyhlášky za účelem *zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku; zejména (obec) může stanovit, které činnosti, jež by mohly narušit veřejný pořádek v obci nebo být v rozporu s dobrými mravy, ochranou bezpečnosti, zdraví a majetku, lze vykonávat pouze na místech a v čase obecně závaznou vyhláškou určených, nebo stanovit, že na některých veřejných prostranstvích v obci jsou takové činnosti zakázány.*

V souvislosti s tímto ustanovením nastávaly v minulosti komplikace, kdy zastupitelstva obcí za pomoci obecně závazných vyhlášek zakazovala poskytování sexuálních služeb na celém území, nebo dostatečně nespecifikovala časový rámeček a ukládala adresátům povinnosti nad rámeček zákona.⁴⁵ To vyřešil Ústavní soud⁴⁶ tak, že interpretoval zmíněné ustanovení způsobem, který dovoluje obcím v případě jevů, které závažně narušují veřejný pořádek, zakázat tyto jevy na všech veřejných prostranstvích: „*Lze tedy shrnout, že současná právní úprava dává obci na výběr, aby buď prostituci neupravovala vůbec, nebo ji na všech veřejných prostranstvích obce zcela zakázala,*

⁴² CMELÍK, J. In: CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. s. 56-59

⁴³ PELC, V. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání*. Praha: Leges, 2017. s. 604

⁴⁴ usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11.8.1994, sp. zn. 4 To 518/94

⁴⁵ Prostituce a obecně závazné vyhlášky obcí. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. [cit. 2020-02-02]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/prostituce-a-obecne-zavazne-vyhlasky-obci.aspx>

⁴⁶ nález Ústavního soudu ze dne 8.3.2007, Pl. ÚS 69/04

anebo aby negativně či pozitivně vymezila určitá veřejná prostranství, na kterých lze prostituci nabízet.“

Opakem abolicionistického přístupu je přístup represivní, který trestá prostituci jako takovou. U nás byla možnost se s ním setkat v trestním zákoníku z roku 1961. V § 203 byl upraven trestný čin příživnictví, objektivní stránkou skutkové podstaty bylo *soustavné vyhýbání poctivé práci a opatřování si prostředků k obživě prostitucí, hazardní hrou nebo jiným nekalým způsobem*. Porušení tohoto ustanovení bylo trestáno odnětím svobody až na dvě léta, úprava byla zrušena až v roce 1990. Ačkoli se tento přístup v moderních demokraciích již neuplatňuje, i dnes jsou například v některých státech pokutou či odnětím svobody postihováni ti, kteří od prostitutek sexuální služby za úplatu přijímají (poskytovatelky ale trestány nejsou).

Samotný trestný čin kuplířství byl v předchozím TZ upraven podobně, jako je tomu dnes, nicméně skutková podstata původně zahrnovala pouze takové jednání, které je dnes vymezeno v prvním odstavci, s tím, trest byl přísnější – hrozilo odnětí svobody na jeden rok až pět let.⁴⁷ Postupem času zákonodárce přidal další odstavce obsahující znaky podmiňující použití vyšší trestní sazby a úprava se tak velmi přiblížila té dnešní, která z ní při novelizaci vycházela.

V řadě evropských států se dnes setkáme s legalizací prostituce, kdy je činnost prostitutek regulována zákonem. V souvislosti s tímto povoláním mají ženy povinnost absolvovat povinné zdravotní prohlídky, registrovat se u speciálních organizací, odvádět daně do státního rozpočtu a v případě neohlášení živnosti jim na příslušných úřadech hrozí vysoké pokuty.⁴⁸ Takový postoj k prostituci zaujalo například Švýcarsko, Rakousko, Německo či Nizozemí.

V České republice je poskytování prostituce obecně tolerováno, pravděpodobně i z toho důvodu, že se jedná o převážně ateistický stát. Odhadem se u nás touto činností živí cca 10 tisíc osob, které za rok vydělají 8,7 miliardy korun, jež zůstanou v pásmu tzv. šedé ekonomiky.⁴⁹

1.5.2 Současná právní úprava

V TZ je v současnosti kuplířství vymezeno následovně: *(1) Kdo jiného přiměje, zjedná, najme, zláká nebo svede k provozování prostituce, nebo kdo kořistí z prostituce provozované jiným,*

⁴⁷ § 204 zákona č. 140/1961 Sb. ze dne 29. listopadu 1961, trestní zákon, ve znění účinném do 31.12.1993

⁴⁸ ŠIKEL, L. Sexuální služby na živnost. *Právní rádce [online]*. 2019 [cit. 2020-02-22]. Dostupné z: <https://pravniradce.ihned.cz/c1-66549510-sexualni-sluzby-na-zivnost>

⁴⁹ ZIKMUNDOVÁ, M. In: WEISS, P. a kol. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. s. 640

bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až na čtyři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.

Objektem je především ochrana mravnosti a svobodného rozhodování člověka v sexuální oblasti.⁵⁰

Pokud jde o **objektivní stránku**, jsou zde postihována dvě jednání. První alinea postihuje toho, kdo jiného přiměje, zjedná, najme, zláká nebo svede k provozování prostituce. K pojmu *přiměje jiného* viz. kapitola 1.2. *Zjednáním* je zde míněna dohoda či smlouva, jejímž obsahem je provozování prostituce a která je uzavírána mezi kuplířem a osobou prostituci vykonávající. *Najmutím* se rozumí uzavření smlouvy ohledně provedení určitého úkonu, který je v ní vymezen. Nejčastěji jde o zaměstnání servírky, modelky, tanečnice atd. Skutečný účel, tedy poskytování sexuálních služeb, ve smlouvě nemusí být (a často ani není) vůbec vyjádřen. Při *zlákání* může pachatel například slibovat finanční nebo jiné výhody, aby osoba dobrovolně s provozováním prostituce souhlasila a *svedením* jsou myšleny různé způsoby přemlouvání k činnosti či vychvalování tohoto jednání.⁵¹

Není zde podstatné, zda pachatel z jednání výše popsaného získá majetkový prospěch. To je rozdíl od aliney druhé, kde je postihováno kořistění z prostituce provozované jiným. Pod pojmem *kořistění* si lze představit situaci, kdy pachatel získává majetkový prospěch od osoby, která prostituci provozuje – může to být její tzv. pasák – partner, u kterého bydlí, nebo řidič, který ji za zákazníky vozí.⁵² Ke kořistění z prostituce judikatura⁵³ uvádí, že se nevyžaduje, „*aby pachatel výslovně vyžadoval nebo vynucoval hmotný prospěch z prostituce jiného, ale postačí opakované přijímání úplaty za to, že umožňuje provozování prostituce.*“

Přísnější postih hrozí tomu pachateli, který spáchá čin v úmyslu získat pro sebe nebo jiného značný prospěch, nebo se dopustí kuplířství jako člen organizované skupiny. Vyšší trestní sazba je samozřejmě dále podmíněna způsobením těžké újmy na zdraví nebo smrti. Příprava trestná není.

Pachatelem může být jak osoba fyzická, tak právnická. Jedná se o **obecný subjekt**, není vyžadováno zvláštní postavení nebo vlastnost pachatele.

⁵⁰ ŠÁMAL, P., ŠÁMALOVÁ, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1869

⁵¹ tamtéž

⁵² FREMR, R. In: DRAŠTÍK, A., FREMR, R. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. s. 1027

⁵³ rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 14.4.1977, sp. zn. 11 Tz 17/77

Pro názornost autorka uvádí výňatek ze skutkové věty,⁵⁴ kdy Obvodní soud pro Prahu 1 jako soud prvního stupně rozsudkem ze dne 10.12.2018, sp. zn. 1 T 48/2015, shledal v jednání pachatelů znaky, které podmiňují uložení vyšší trestní sazby, a to úmysl získat značný prospěch a spáchání činu jako člen organizované skupiny.

Trestný čin kuplířství policie ve zkoumaném období zaregistrovala 464krát a 369krát odhalila pachatele – pokud jde o vymezení v procentech, jedná se o nejúspěšněji odhalovanou trestnou činnost (pokud pomineme soulož mezi příbuznými), ačkoli na to má samozřejmě vliv fakt, že případů je evidováno několikanásobně méně než v případě znásilnění či pohlavního zneužití. Za povšimnutí také stojí, že za uplynulý rok 2020 počet spáchání činu klesl téměř o polovinu oproti roku předešlému.

Statistický výkaz č. 5 - počet spáchání trestného činu kuplířství v České republice za období od 1.1.2010 do 31.12.2020											
rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
registrováno	33	44	42	52	57	50	36	60	34	37	19
objasněno	26	32	30	38	49	44	27	52	24	30	17
úspěšnost	78,8 %	72,7 %	71,4 %	73,1 %	86 %	88 %	75 %	86,7 %	70,6 %	81,1 %	89,5 %
CELKEM	464										

1.6 Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí (§ 190)

Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, na základě abolicionistického přístupu se prostituce v České republice jako taková netrestá, trestají se pouze její doprovodné jevy. Jedním z těchto jevů je i ohrožení mravního vývoje dětí v situaci, kdy s prostituujícími osobami přijdou do styku. Tomu samozřejmě nelze zabránit vždy, zákonodárce však charakterizoval místa, která jsou

⁵⁴ „(...) obžalovaní P. J., I. Ch., S. S., F. H., D. S., a J. J. jako členové organizované skupiny, při provozování podniku XY navenek deklarovali jeho činnost tanečními a striptýzovými službami a pronájmem pokojů, avšak ve skutečnosti v uvedené budově zejména sjednávali dívky k poskytování sexuálních služeb za úplatu, které zde dívky poskytovaly, a následně finančně profitovali z výtěžku z těchto služeb, kdy jednali tím způsobem, že zajistili, upravili a vybavili prostory v domě č.p. XY k poskytování sexuálních služeb za úplatu tak, že v podniku bylo umístěno celkem 15 samostatných pokojů vybavených lůžkem, sprchou a toaletou, které byly svojí výzdobou a vybavením jednoznačně uzpůsobeny k ukájení pohlavního pudu, přičemž cena za využití pokojů byla odvozena od času stráveného zde klientem se sjednanou dívkou (...)“

určena pro pobyt nebo návštěvu dětí (a kde je jejich výskyt velmi častý) a z toho důvodu postihl provozování prostituce na takových místech.

Ustanovení v § 190 TZ se skládá ze dvou skutkových podstat: (1) *Kdo provozuje prostituci v blízkosti školy, školského nebo jiného obdobného zařízení nebo místa, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt nebo návštěvu dětí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.* (2) *Kdo organizuje, střeží nebo jiným způsobem zajišťuje provozování prostituce v blízkosti školy, školského nebo jiného obdobného zařízení nebo místa, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt nebo návštěvu dětí, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.*

Objektem je, jak již bylo naznačeno výše, ochrana mravního vývoje dětí. Ten může být narušen v případě, kdy se děti dostanou do blízkosti osob provozujících prostituci.

Objektivní stránka v obou skutkových podstatách shodně vymezuje místa, kde k trestné činnosti dochází – kromě školy to může být diagnostický nebo výchovný ústav, dětský domov,⁵⁵ případně též nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, centra denních služeb atd.⁵⁶ Jiným *místem, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt nebo návštěvu dětí*, může být typicky dětské hřiště nebo dětský koutek.⁵⁷

Skutková podstata v odstavci prvním tedy postihuje *provozování prostituce* na výše uvedených místech, pachatelem je tedy osoba provozující – prostitut(ka).

Ve druhém odstavci je pachatelem ten, kdo provozování prostituce *zajišťuje* – toto cílí především na již zmíněné tzv. pasáky. Tato skutková podstata je přísněji trestná než provozování prostituce v odstavci prvním. Přísnější trest může být vysvětlen zejména tím, že zmíněná osoba se dostává do pozice organizátora, který celé provozování prostituce řídí.⁵⁸

Třetí odstavec pak upravuje zvýšení trestní sazby, pokud pachatel spáchá výše uvedené činy nejméně na dvou takových místech (u dvou škol, u školy a diagnostického ústavu...) nebo opětovně.

⁵⁵ § 2 odst. 1 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

⁵⁶ § 34 odst. 1 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

⁵⁷ GRIVNA, T. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*, 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1874

⁵⁸ tamtéž

U tohoto trestného činu se pak Jelínek⁵⁹ zamýšlí nad tím, zda bylo nebylo vhodné postihovat jej jako přešůpek na úseku neoprávněného podnikání.

Pachatelem může být jak osoba fyzická, tak právnická. Jedná se o **obecný subjekt**, není vyžadováno zvláštní postavení nebo vlastnost pachatele.

V zákoníku z roku 1961 tento trestný čin obsažen nebyl, stalo se tak až s příchodem současného TZ v roce 2009.

Ve statistikách je tento čin zařazen mezi „ostatní mravnostní trestné činy“ spolu s trestným činem výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií, zneužití dítěte k výrobě pornografie, účasti na pornografickém představení a navazování nedovolených kontaktů s dítětem. Statistiky bohužel konkrétní čísla k jednotlivým činům neuvádí, a proto není možné jednoznačně určit počet u každého z nich. Z příložené tabulky je ovšem vidět, že s každým rokem čísla rapidně stoupají – důvodem bude pravděpodobně neustále zmiňovaný rozmach internetu a s tím spojený výskyt dětské pornografie či kontaktování dětí sexuálními predátory prostřednictvím sociálních sítí.

Statistický výkaz č. 6 - počet spáchání ostatních mravnostních trestných činů v České republice za období od 1.1.2010 do 31.12.2020											
rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
registrováno	164	260	212	273	297	311	360	489	639	728	647
objasněno	114	170	140	176	211	230	248	309	425	508	398
úspěšnost	69,5 %	65,4 %	66 %	64,5 %	71 %	74 %	68,9 %	63,2 %	65,5 %	69,8 %	61,5 %
CELKEM	4 380										

1.7 Šíření pornografie (§ 191)

Pornografie jako taková má dlouhou historii. Znázorňování lidského těla v souvislosti se sexuálními chováními je známo již u dávnověkých civilizací. Zachycování erotiky na malbách, sochách nebo v divadle se vyskytuje již od dob starověkého Řecka a Říma. Ačkoli v těchto případech můžeme zobrazení spíše chápat jako umělecký projev, pornografie tak, jak ji známe v dnešní době, má za cíl především podněcovat sexuální pud a ukojit sexuální touhu. Neexistuje

⁵⁹ JELÍNEK, J. In: JELÍNEK, J. a kol.: *Deset let od přijetí českého trestního zákoníku*. Praha: Leges, 2019, s. 21

právně zakotvená definice pojmu pornografie, lze ji tedy chápat jako dílo, které zvláště intenzivním a vtíravým způsobem zasahuje a podněcuje sexuální pud, překračuje podle převládajících názorů ve společnosti uznávané hranice sexuální slušnosti, uráží neakceptovatelným způsobem cit pro sexuální slušnost a vyvolává pocit studu.⁶⁰

Pouhé zobrazení nahého lidského těla však pornografií není, stejně jako například písemný (nebo grafický) popis pohlavního styku určený pro vědecké nebo studijní účely. Dle TZ může být pornografické dílo v podobě písemné, fotografické, filmové, počítačové, elektronické, nebo jiné (třeba vyobrazení ve formě sochy). Nejen pro účely stanovení toho, zda byla naplněna skutková podstata, se pornografická díla dělí na tři skupiny.⁶¹

První skupinou je tzv. **tvrdá pornografie**. To jsou díla, která znázorňují násilí či neúctu k člověku nebo pohlavní akt se zvířetem. Mají extrémní, odpudivý obsah, může na nich být zachycen například pohlavní styk s mrtvým tělem, poraňování pohlavních orgánů i jiných částí těla při styku či ohrožení lidského života. Násilí ovšem musí být skutečné, nikoli pouze předstírané.⁶² Druhou skupinou je **pornografie dětská**. Tato díla zobrazují nebo jinak využívají dítě za účelem jeho zobrazení v souvislosti se sexuálním chováním. O dětské pornografii viz kapitola 1.8. Třetí a poslední skupinou je **pornografie prostá**, kam spadají všechna ostatní pornografická díla.

Trestný čin šíření pornografie obsahuje dvě skutkové podstaty: *(1) Kdo vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, činí veřejně přístupným, zprostředkuje, uvede do oběhu, prodá nebo jinak jinému opatří fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo, v němž se projevuje násilí či neúcta k člověku, nebo které popisuje, zobrazuje nebo jinak znázorňuje pohlavní styk se zvířetem, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci. (2) Kdo písemné, fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo a) nabízí, přenechává nebo zpřístupňuje dítěti, nebo b) na místě, které je dětem přístupné, vystavuje nebo jinak zpřístupňuje, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.*

Objekt je zde různý; první odstavec chrání všechny osoby před již zmíněnou tvrdou pornografií, druhý odstavec chrání děti před negativním vlivem jakékoliv pornografie.

⁶⁰ GRÍVNA, T. In: NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. s. 129

⁶¹ tamtéž, s. 129-130

⁶² KALVODOVÁ, V. In: KUČHTA, J. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2009, s. 96

Objektivní stránka skutkové podstaty vymezené v prvním odstavci vymezuje podoby pornografických děl a zahrnuje všechny způsoby šíření tvrdé pornografie. Tyto způsoby trestné jsou, samotné držení však trestné není.

Zde hraje největší roli *kybernetická kriminalita* neboli kriminalita páchaná v prostředí informačních a komunikačních technologií, včetně počítačových sítí.⁶³ Zakázané materiály jsou šířeny prostřednictvím emailů, speciálně vytvořených programů nebo uzavřených diskusních fór a v mnoha případech je těžké pachatele vypátrat. O tématu šíření dětské pornografie bude více pojednáváno v následující kapitole, ovšem tím, že je šíření těchto děl zakázáno napříč celým světem, je obtížnější se k nim jako laik dostat. Pokud se ale zaměříme například na zobrazování styku se zvířaty, tady se právní úprava podstatně liší. Jelikož je toto jednání v některých zemích legální,⁶⁴ skrz obyčejné internetové vyhledávače je poměrně snadné k takovým materiálům získat přístup.

Druhý odstavec postihuje šíření pornografie prosté. Takové šíření je trestné pouze v případě, kdy se pornografické dílo nabídne, přenechá nebo zpřístupní dítěti. *Nabízením* se rozumí předložení pornografického díla dítěti s cílem, aby si jej převzalo. *Přenecháním* se již dítě může s dílem seznámit a *zpřístupněním* se k dílu dostane více dětí.⁶⁵ *Za místo, které je dětem přístupné*, je pak možno považovat jakékoli místo, kam není dětem vstup zakázán.

Zde by bylo namístě uvažovat nad tím, zda by nemělo být zpřístupnění tvrdé pornografie dítěti postihováno přísněji, než v případě dospělých. Ačkoli si autorka umí představit, že znázornění i běžného pohlavního styku může být pro dítě (které navíc neví, o čem jde) šok, vyobrazení například pohlavního styku se zvířetem nebo násilnostmi může vážným způsobem narušit jeho budoucí sexualitu, zvláště pokud je takové pornografii vystavováno opakovaně.

V dalších odstavcích je zvýšená trestní sazba v případech, kdy jsou trestné činy uvedené výše spáchány členy organizované skupiny (i působící ve více státech), v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch či prospěch velkého rozsahu, nebo pokud jsou činy páchaný prostřednictvím tisku, filmu, rozhlasu, televize či počítačové sítě (viz *kybernetická kriminalita*).

⁶³ Kyberkriminalita. *Policie České republiky* [online]. [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/kyberkriminalita.aspx>

⁶⁴ například Španělsko, viz kapitola 2.7

⁶⁵ GRIVNA, T. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. 2. vydání*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012. s. 1880

Poslední zmíněný znak skutkové podstaty týkající se spáchání činu prostřednictvím počítačové sítě lze níže demonstrovat na výňatku ze skutkové věty⁶⁶ obsažené v rozsudku Okresního soudu v Kladně ze dne 3.10.2014, sp. zn. 6 T 68/2014, jako soudu prvního stupně.

Pachatelem může být jak osoba fyzická, tak právnická. Jedná se o **obecný subjekt**, není vyžadováno zvláštní postavení nebo vlastnost pachatele.

Ve předešlém TZ bylo toto jednání uvedeno v § 205 jako trestný čin ohrožování mravnosti.⁶⁷ Skutková podstata byla stručnější, než je tomu dnes a v ustanovení nebylo použito slovo pornografie, nýbrž *předmět, který ohrožuje mravnost*. Až roku 1992 začal být v tomto ustanovení užíván i termín pornografické dílo, s tím, že zákonodárce v tomto roce dále vymezil jako škodlivá díla ta, *v nichž se projevuje neúcta k člověku a násilí, nebo která zobrazují sexuální styk s dítětem, se zvířetem nebo jiné sexuálně patologické praktiky*.

Pod toto ustanovení tedy spadalo i jednání zahrnující výrobu a jiné nakládání s dětskou pornografií, tento čin nebyl uveden zvlášť, jako je tomu dnes. Na konci roku 2007 byl čin novelizujícím zákonem č. 271/2007 Sb. přejmenován na šíření pornografie. Touto novelou byly následně zavedeny dva nové činy, a to přechovávání dětské pornografie a zneužití dítěte k výrobě pornografie – skutkovou podstatu tohoto činu pak převzala současná právní úprava.

Statistiky uvádí průměrně 72 případů za rok, s tím, že roku 2012 bylo registrováno výrazně méně činů než roky další. Trend v posledních několika letech je ovšem bohužel stále vzestupný a v uplynulém roce překonal hranici sta případů.

Statistický výkaz č. 7 - počet spáchání trestného činu šíření pornografie v České republice za období od 1.1.2010 do 31.12.2020											
rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
registrováno	88	77	35	51	52	56	56	84	83	99	113
objasněno	72	68	29	36	34	39	37	55	58	74	55
úspěšnost	81,8 %	88,3 %	82,8 %	70,6 %	65,4 %	69,6 %	66,1 %	65,5 %	69,9 %	74,8 %	48,7 %
CELKEM	794										

⁶⁶ „(...) obviněný J. F. odeslal ze svého počítače zn. Viper z emailové schránky, ve které uchovával pornografické materiály zachycující pohlavní styky mezi zvířaty a lidmi, prostřednictvím sítě internet nejméně 32 elektronických zpráv obsahujících zobrazení pohlavního styku mezi lidmi a zvířaty na 77 různých účtů elektronické pošty (...)“

⁶⁷ § 205 zákona č. 140/1961 Sb. ze dne 29. listopadu 1961, trestní zákon, ve znění účinném do 31.12.1991

1.8 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (§ 192)

Dětská pornografie je v naší společnosti stále silně tabuizované téma. Rozumí se jí zobrazení dítěte nebo osoby, která se jí má jevit být, v sexuálním kontextu za účelem sexuálního uspokojení. Materiály obsahující tuto tematiku jsou většinou právních řádů světa zakázány, a to především v návaznosti na mezinárodní právní akty. Tím je zejména *Opční protokol k Úmluvě OSN o právech dítěte proti prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii*, který zakazuje zmíněné jevy a ukládá smluvním státům, aby postihovaly jednání v něm vymezená. V úvodních ustanoveních mj. vyjadřuje znepokojení nad rostoucí dostupností dětské pornografie na internetu.

Z dalších dokumentů můžeme zmínit *Úmluvu o právech dítěte*, která v článku 34 zmiňuje zabránění využívání dětí v pornografii a při výrobě pornografických materiálů za účelem finančního obohacování. Podobnou problematikou se zabývá *Úmluva o počítačové kriminalitě* z roku 2001 v oddíle 3, článku 9, kde je specifikováno jednání související s dětskou pornografií, které je nutné ve vnitrostátních předpisech označit jako trestný čin. Kromě požadavků ve výše zmíněných dokumentech náš TZ implementuje především požadavek *směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV*.⁶⁸

Trestný čin v § 192 TZ obsahuje tři základní skutkové podstaty, u všech je **objektem** především ochrana dětí před sexuálním zneužíváním: *(1) Kdo přechovává fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo, které zobrazuje nebo jinak využívá dítě nebo osobu, jež se jeví být dítětem, bude potrestán odnětím svobody až na dva roky. Z trestní sazby lze dále odvodit, že zákonodárce dětskou pornografií vnímá jako společensky škodlivější oproti pornografii tvrdé, uvedené v předchozí kapitole.*

Objektivní stránkou je zde *přechovávání díla – rozumí se jí jakýkoliv způsob držení dětské pornografie (i v osobní skříňce, tašce, počítači)*.⁶⁹

Roku 2009 byl vložen druhý odstavec s další skutkovou podstatou, která uvádí, že *(2) Stejně bude potrestán ten, kdo prostřednictvím informační nebo komunikační technologie získá*

⁶⁸ PELC, V. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání*. Praha: Leges, 2019. s. 621

⁶⁹ FREMR, R. In: DRAŠTÍK, A., FREMR, R. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. s. 1037

*přístup k dětské pornografii. V současnosti tedy **objektivní stránka** zahrnuje i jednání, kterým pachatel získá k takové pornografii přístup.*

Třetí skutková podstata (a zároveň třetí odstavec) je podobný § 191 (1) TZ, avšak je trestán přísněji, dílem je tu právě dětská pornografie a postihuje se zde i kořistění z ní; (3) *Kdo vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, činí veřejně přístupným, zprostředkuje, uvede do oběhu, prodá nebo jinak jinému opatří fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo, které zobrazuje nebo jinak využívá dítě nebo osobu, jež se jeví být dítětem, anebo kdo kořistí z takového pornografického díla, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.*

Objektivní stránka uvádí způsoby šíření dětské pornografie anebo kořistění z ní.

Čtvrtý a pátý odstavec ukládá vyšší sazbu za spáchání činu v organizované skupině (i ve více státech), tiskem, televizí nebo podobně účinně a v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch nebo prospěch velkého rozsahu.

Jednání uvedené v prvním a třetím odstavci se vztahuje nejen na dítě tak, jak jej chápe TZ, tedy na osobu mladší osmnácti let, ale i na *osobu, jež se jeví být dítětem*. To je právě nejvýznamnější důsledek implementace uvedené *směrnice 2011/93/EU*. Je tedy postihována jak pornografie, která zobrazuje dítě ve věku mladším osmnácti let, tak ta, kde je vyobrazená osoba sice již dospělá, avšak stále má vzhled dítěte (například nenalíčené dívky drobné postavy s dětským účesem). Kromě toho se sem řadí i osoba mající vzhled dítěte, jež je realisticky znázorněna (vytvořena počítačovým programem). Zde již můžeme spatřovat různé odchylky v legislativě některých států, které vyobrazení těchto neexistujících dětí jako protiprávní nevnímají. V Rakousku je například zobrazení smyšlených dětí legální, nesmí se ale přibližovat realitě tak, aby bylo možno domnívat se, že dítě je skutečné.⁷⁰

Pachatelem může být jak osoba fyzická, tak právnická. Jedná se o **obecný subjekt**, není vyžadováno zvláštní postavení nebo vlastnost pachatele.

Pro názornost lze uvést výťah ze skutkové věty⁷¹ obsažené v rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 16. 2. 2016, sp. zn. 8 To 14/2016, jako soudu odvolacího, kdy bylo postihováno výše uvedené jednání.

⁷⁰ § 207a odst. 4, bod 3. trestního zákoníku Rakouska – Spolkový zákon ze dne 23.1.1974

⁷¹ „Obviněný L.H. přechovával v elektronické podobě na paměťové kartě grafické a audiovizuální soubory s pornografickou tematikou zobrazující nebo jinak využívající dítě nebo osobu, která se jeví být dítětem, a to

V souvislosti s dětskou pornografií je třeba zmínit osoby trpící sexuální poruchou – pedofilií. Pokud nyní opomineme ty osoby, které páchají tento trestný čin a zaměříme se na tzv. pravé pedofily,⁷² kteří využívají tato díla pro svoji osobní potřebu, je jejich přístup k dětské pornografii diskutabilní. Dle Herzega⁷³ by přechovávání dětské pornografie pro soukromou potřebu mělo být pedofilům umožněno. Může jim pomoci k uvolnění sexuálního napětí a svou sexuální touhu si tak nemusí uspokojovat prostřednictvím živých nezletilých osob. Stejný názor vyslovila sexuoložka Želmíra Herrová⁷⁴ v rozhovoru pro magazín Ona Dnes, ve kterém uvedla, že „kvůli nesmyslnému zákazu držení dětské pornografie případy ublížení bohužel přibudou.“

Skutková podstata tak, jak ji známe dnes, vznikla až s novým TZ. V tom starém z roku 1961 byla rozdělena mezi trestný čin šíření pornografie a přechovávání dětské pornografie.⁷⁵ Zákodárce tedy části těchto ustanovení vyňal a následně spojil, z čehož poté vznikla nová právní úprava. Významné novely se pak tento čin dočkal roku 2009, jak již bylo uvedeno výše.

1.9 Zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193)

Jediná skutková podstata tohoto trestného činu postihuje jednání toho, *(1) Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede nebo zneužije dítě k výrobě pornografického díla nebo kořistí z účasti dítěte na takovém pornografickém díle, ten bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.*

Objekt je zde podobný jako u předchozích trestných činů; chrání se především mravní vývoj dětí.

Co se týče **objektivní stránky**, k jednotlivým způsobům zneužití dítěte viz kapitola 1.5.2. *Kořistit z účasti* může například rodič, který dopravuje dítě na místo, kde se vyrábí dílo, nebo

převážně dívky ve věku mezi 5 až 15 lety zcela obnažené, v polohách vyzývavě předvádějících pohlavní orgány za účelem sexuálního uspokojení a děti zachycené v polohách skutečného či předstíraného sexuálního styku s nimi v datovém nosiči, a to na paměťové kartě (...)“

⁷² viz kapitola 3.1.4.2.

⁷³ HERZEG, J. In: VANDUCHOVÁ, M, GŘIVNA, T. a kol.: *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 42

⁷⁴ MATĚJŮ, P. Někdy stačí polít partnera močí a je po problému, říká sexuoložka. *IDNES.cz* [online]. 19.3.2012 [cit. 2020-01-13]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/onadnes/vztahy-sex/zelmira-herrova-deviant-musi-mit-svou-uchylku-rad-rika-sexuolozka.A120305_210140_vztahy-sex_jup

⁷⁵ § 205 a § 205a zákona č. 140/1961 Sb. ze dne 29. listopadu 1961, trestní zákon, poslední stav textu

vizážista, který dítě vhodně nalíčí a oblékne.⁷⁶ Jde tedy o získání prospěchu z *účasti dítěte*, ne z pornografického díla jako takového (např. z jeho prodeje).

Přísněji je dále postihováno uvedené jednání spáchané v organizované skupině (i působící ve více státech) nebo v úmyslu získat značný prospěch nebo prospěch velkého rozsahu.

Pachatelem může být jak osoba fyzická, tak právnická. Jedná se o **obecný subjekt**, není vyžadováno zvláštní postavení nebo vlastnost pachatele. Pachatel musí mít nicméně povědomí o tom, že dítě je mladší 18 let.

Konkrétním jednáním naplňujícím tuto skutkovou podstatu se kupříkladu zabýval Vrchní soud v Praze jako soud odvolací ve svém usnesení ze dne 4. 6. 2019, sp. zn. 10 To 41/2019.⁷⁷

Tento čin je často páchán v jednočinném souběhu se znásilněním nebo s ohrožováním výchovy dítěte. Takový souběh s druhým vyjmenovaným činem lze pro názornost uvést na případu, který projednával Nejvyšší soud jako soud dovolací ve svém usnesení ze dne 9.12.2015, sp. zn. 6 Tdo 1398/2015.⁷⁸

Jak již autorka zmínila v kapitole 1.7, tento čin byl do starého TZ zaveden novelizujícím zákonem č. 271/2007 Sb. v roce 2007 a současný TZ jej beze změny převzal.

1.10 Účast na pornografickém představení (§ 193a)

Tento čin a čin popsany v následující kapitole byly do našeho TZ zavedeny novelou v roce 2014, kdy zákonodárce implementoval již výše uvedenou *směrnici 2011/93/EU* a za ustanovení v § 193 vložil nové § 193a a § 193b.

Skutková podstata je vymezena následovně: *Kdo se účastní pornografického představení nebo jiného obdobného vystoupení, ve kterém účinkuje dítě, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*

⁷⁶ GŘIVNA, T. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1897

⁷⁷ „(...) obviněný J. T. využil psychické nezralosti a bezbrannosti své nezletilé nevlastní vnučky k tomu, aby strpěla, že ji bude fotografovat nahou, vyrobil videozáznam s nezletilou při její masturbaci a dále šest kusů fotografií zobrazujících obnažená hradra a přirození poškozené.“

⁷⁸ „(...) obžalovaný L. K. na mobilní telefon pořídil videozáznam, na kterém obžalovaná P. K. obnažovala své přirození za přítomnosti jejich nezletilé dcery, která se stejně obnažila a následně požadovala, aby ji obžalovaná prováděla orální praktiky, což odmítala, tak se oba obžalovaní vzájemně k této činnosti vyzývali, a to za stále přítomnosti nezletilé, která jejich reakce vnímala a reagovala na ně opakovaným naléháním, a tím oba obžalovaní mohli v nezletilé vyvolat návyky, které byly způsobily jí nepříznivě ovlivnit v dalším vývoji.“

Objektem je opět ochrana mravního vývoje dětí.

Objektivní stránka spočívá v úmyslné účasti na takovém představení, která ovšem nemusí být fyzická, postačí i přímé sledování vystoupení prostřednictvím informačních technologií.⁷⁹ Je nutné si však uvědomit, že ustanovení nepostihuje osoby, které se představení aktivně účastní (mají při něm například s dítětem pohlavní styk), ale je namířeno proti těm pachatelům, kteří jsou pouze v pozici pasivního diváka.

Pachatelem může být jak osoba fyzická, tak právnická. Jedná se o **obecný subjekt**, není vyžadováno zvláštní postavení nebo vlastnost pachatele. Ten ale musí mít povědomí o tom, že dítě je mladší 18 let.

Na rozdíl od § 192 TZ však v představení smí účinkovat osoba, která se pouze jako dítě jeví, ale ve skutečnosti je plnoletá.

Původní návrh změny zákona rozlišoval mezi dítětem mladším osmnácti let a dítětem mladším patnácti let. Pokud by dítě nedosáhlo pohlavní zletilosti, tj. bylo mladší patnácti let, navrhoval zákonodárce trest odnětí svobody dva roky. V opačném případě by hrozil trest jednoletý.⁸⁰ Konečné řešení uplatnilo pouze jednu variantu, a to skutkovou podstatu, která nerozlišuje mezi věkem dítěte, zároveň ale byl přijat přísnější trest. Tím šel zákonodárce nad rámec směrnice, která obsahuje pouze trest odnětí svobody na jeden rok, a vyjádřil tak názor na vysokou společenskou škodlivost tohoto trestného činu.

1.11 Navazování nedovolených kontaktů s dítětem (§ 193b)

Zavedení tohoto trestného činu do TZ je možno chápat jako důsledek zvýšené aktivity mladistvých na internetu, kdy takto tráví mnoho času a v souvislosti s tím skrz komunikační technologie komunikují s nejrůznějšími lidmi. S tím jde ruku v ruce zasílání nejrůznějších souborů, v tomto případě především erotických fotografií. Když se k tomu přidá ještě dnešní obrovský

⁷⁹ PELC, V. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání.* Praha: Leges, 2019, s. 623

⁸⁰ vládní návrh zákona ze dne 17.4.2013, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

rozmach sociálních sítí a přílišná dětská důvěřivost, je navázání takového kontaktu s dítětem pro pachatele poměrně snadnou záležitostí.

Skutkovou podstatou u tohoto trestného činu je jednání toho, *Kdo navrhne setkání dítěti mladšímu patnácti let v úmyslu spáchat trestný čin podle § 187 odst. 1, § 192, 193, § 202 odst. 2 nebo jiný sexuálně motivovaný trestný čin, ten bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.* Konkrétně jsou vymezeny trestné činy pohlavního zneužití, výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií, zneužití dítěte k výrobě pornografie a svádění k pohlavnímu styku. Slovní spojení *nebo jiný sexuálně motivovaný trestný čin* ale naznačuje, že výčet těchto trestných činů je demonstrativní a může se tedy jednat i o jiné trestné činy, které se dotýkají sexuální oblasti.

Je třeba zmínit, že ustanovení chrání pouze děti mladší patnácti let, na rozdíl od ustanovení předchozích. **Objektem** je zde správný fyzický a psychický vývoj dětí.

Objektivní stránkou je již kontaktování dítěte s úmyslem na něm spáchat sexuálně motivovaný trestný čin. Jde tedy o čin předčasně dokonáný, kdy již návrh setkání zakládá trestní odpovědnost.⁸¹ Důležité a často velmi komplikované je však prokázat, že pachatel navrhl schůzku právě za účelem spáchání sexuálně motivovaného činu.

Ačkoli v ustanovení není vyloženě stanoven způsob kontaktování dítěte (může se jednat o dopis, SMS zprávu, oslovení na ulici), právě s rozmachem komunikačních technologií je kontaktování dítěte přes internet nejčastějším způsobem. Co se týče jednání naplňujícího tuto skutkovou podstatu, uvádí níže autorka pro názornost případ,⁸² kterým se zabýval Městský soud v Brně v rozsudku ze dne 12.4.2017, sp. zn. 4 T 165/2016, jako soud prvního stupně.

Pachatelem může být jak osoba fyzická, tak právnická. Jedná se o **obecný subjekt**, není vyžadováno zvláštní postavení nebo vlastnost pachatele. K naplnění skutkové podstaty je ale třeba, aby měl pachatel povědomí o tom, že dítě je mladší 15 let.

⁸¹ FREMR, R. In: DRAŠTÍK, A., FREMR, R. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. s. 1042

⁸² „Obviněný J. N. prostřednictvím sociální sítě facebook pod falešným profilem D. M., na kterém vystupoval jako 16letý chlapec, seznámil s poškozenou, se kterou udržoval komunikaci i přesto, že věděl, že poškozené je 14 let, kdy ji psal, že se do ní zamiloval a miluje ji, kdy se s poškozenou začátkem září 2014 poprvé setkal v B.-V. v lesoparku Agátky, (...), poté se tam s ní opětovně sešel a sahal jí na intimní partie těla, prsa a přirození, a zkoušel ji políbit, (...) dne 6.1.2015 dovršila poškozená věku 15 let, kdy dne 3.3.2015 měl s touto pohlavní styk, poté měl s poškozenou pohlavní styk ještě nejméně ve 4 případech, společný styk si minimálně v jednom případě natáčel na svůj mobilní telefon, kdy ji dále přes facebook žádal, aby se sama nafotila a poslala mu pornografické fotky, kdy toto poškozená na jeho žádost učinila a poslala mu foto svého přirození, nato ji obratem žádal, aby byla vagina roztažená, což poškozená také učinila (...).“

V souvislosti s tímto je třeba zmínit pojem *grooming*, či přesněji řečeno *kybergrooming*.⁸³ Jedná se o pojmenování nelegální aktivity, která má za cíl kontaktovat oběť přes internet a přemluvit ji ke schůzce, na které může dojít ke spáchání výše zmíněných trestných činů.⁸⁴ Pachatel využívá psychické manipulace a vydírání. V anonymním prostředí internetu si vytváří novou identitu, kterou přizpůsobuje věku a zájmům oběti, aby v ní vzbudil dojem, že mají mnoho společného. Následně se z oběti snaží vylákat citlivé údaje nebo erotické fotografie, jimiž ji poté může vydírat. Oběť právě kvůli tomu často svolí ke schůzce, během které následně dochází k útoku.⁸⁵

Problémem zde často bývá strach dítěte a zdráhání se mluvit o tom, co se mu stalo, a tak mnohdy jeho „vztah“ s pachatelem trvá i několik měsíců či let, než je skutek odhalen. I to se ale může stát náhodou, především při kontrole počítače rodičem. V souvislosti s tím zastává autorka názor, že prevence tohoto jednání by měla vycházet především od škol a od rodičů, kteří by měli mít největší povědomí o tom, co jejich dítě na internetu dělá a jaké stránky navštěvuje.

Tímto tématem se zabývá český dokumentární film režisérů Víta Klusáka a Barbory Chalupové *V síti* z roku 2020, který upozorňuje právě na rizikové chování dětí na internetu, a především na již výše zmíněné kybergroomery. Tři dospělé herečky prezentující se na internetu jako dvanáctileté dívky komunikují prostřednictvím sociálních sítí s muži, kteří je sami kontaktují za účelem sexu prostřednictvím video hovorů nebo posílání erotických fotografií. Za deset dní tyto herečky samo od sebe oslovilo 2458 osob, kdy drtivá většina konverzací byla sexuálně laděná.

Režisér ve filmu uvedl, že měl původně strach, aby dívky někdo vůbec kontaktoval a oni tak nemuseli projekt hned ze začátku ukončit. Bohužel realita předčila všechna očekávání a konečné číslo téměř dva a půl tisíce potenciálních pachatelů nikdo nečekal. To je asi nejvýstižnější ukazatel toho, jak rozšířená je tato trestná činnost a jak vysoká je potřeba před ní děti chránit.

⁸³ KOPECKÝ, K. *Kybergrooming: Nebezpečí kyberprostoru*. Olomouc: Net University s.r.o., 2010.

⁸⁴ WEBER, G. M. *Grooming Children for Sexual Molestation* [online]. [cit. 2020-02-16]. Dostupné z: http://www.vachss.com/guest_dispatches/grooming.html

⁸⁵ Pedofil lovil na internetových stránkách, 25 zneužitých dětí. In: *168 hodin* [online]. 2008 [cit. 2020-1-17]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10117034229-168-hodin/208411058250831>

1.12 Svádění k pohlavnímu styku (§ 202)

Ačkoli je toto ustanovení obsaženo v hlavě IV a řadí se tak mezi trestné činy proti rodině a dětem, autorka se rozhodla jej sem doplňkově zahrnout také.

V ustanovení § 202 TZ je obsažena jedna základní skutkovou podstata; *(1) Kdo nabídne, slíbí nebo poskytne dítěti nebo jinému za pohlavní styk s dítětem, pohlavní sebeukájení dítěte, jeho obnažování nebo jiné srovnatelné chování za účelem pohlavního uspokojení úplaty, výhodu nebo prospěch, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.*

Objektem je zde zájem na správném vývoji dětí.

Objektivní stránkou je v tomto případě jednání spočívající v nabídce, slibu nebo poskytnutí úplaty nebo jiného prospěchu za pohlavní styk s dítětem nebo za jeho pohlavní sebeukájení, obnažování atd. Tento trestný čin cílí především na potírání dětské prostituce, kdy pachatelem je zde potenciální zákazník.

Přísněji je trestáno spáchání činu na dítěti mladším patnácti let, ze zavrženíhodné pohnutky,⁸⁶ opětovné páčání nebo takové, které trvá delší dobu.

Pachatelem může být jak osoba fyzická, tak právnická. Jedná se o **obecný subjekt**, není vyžadováno zvláštní postavení nebo vlastnost pachatele. Pachatel ale musí mít povědomí o tom, že dítě je mladší 18 nebo (v případě kvalifikované skutkové podstaty) 15 let.

Samo dítě nikdy není trestně odpovědné, jelikož se zde uplatní § 203 TZ pojednávající o jeho beztrestnosti, který stanoví, že *Dítě, které žádá nebo přijme za pohlavní styk s ním, své pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování úplaty nebo jinou výhodu či prospěch, není pro takový (čin) trestné, a to ani podle ustanovení o návodci nebo pomocníkovi.* Jedná se o vyjádření obecné zásady, že nemůže být trestná osoba, k jejíž ochraně je příslušné trestněprávní ustanovení určeno.

K jednání naplňující tuto skutkovou podstatu uvádí autorka příklad z aplikační praxe,⁸⁷ kdy Vrchní soud v Praze jako soud odvolací usnesením ze dne 9. 2. 2017, sp. zn. 2 To 126/2016 označil za svádění k pohlavnímu styku níže uvedené jednání.

⁸⁶ zavrženíhodnou pohnutkou může být například poskytování úplaty dítěti za pohlavní styk s ním, při němž pachatel realizuje své sadistické sklony a dítě s vidinou zisku k těmto praktikám svolí

⁸⁷ „Obviněný D.S. prostřednictvím mobilního telefonu požadoval po BBBBB, s vědomím, že se jedná o osobu ve věku 17 let, za úplaty pohlavní styk, kdy ji po předchozí domluvě dne 2. 2. 2016 v čase kolem 17:15 hodin vyzvedl na hlavním vlakovém nádraží v L. a následně ji odvezl na dosud přesně nezjištěné místo na okraji L. osobním motorovým vozidlem, kde s ní vykonal dobrovolný orální pohlavní styk za úplaty ve výši 400 Kč vyplacených po samotném aktu (...).“

Stejně jako tomu bylo u trestných činů týkajících se dětské pornografie, i dětská prostituce se řadí mezi závažné formy komerčního sexuálního zneužívání dětí. Příčin, proč se děti k takovému jednání uchylují, je mnoho. Nejčastěji je to například nedostatek finančních prostředků (proto lze tento jev často spatřovat především v rozvojových zemích), nestabilní rodinné prostředí spjaté s násilím nebo zneužíváním, sekundární důsledek konzumace drog nebo čistě jen zvědavost a touha vyzkoušet něco zakázaného.⁸⁸

V České republice si podle studií⁸⁹ až 20 procent dětí v Praze a téměř 32 procent dětí v Chebu dokáže představit prostituci jako zdroj financí, přes 5 procent studentů čtvrtých ročníků pražských gymnázií dokonce někdy v životě sex za peníze poskytlo. Dle rozhovoru s mjr. Machutou, kriminalistou z mravnostního oddělení, se dítě k prostituci dostává nejčastěji přes své kamarády, kteří jej do ní zasvěťí a dohazují tak zákazníkovi své známé.⁹⁰

Dle názoru autorky za výskyt dětské prostituce může i fakt, že prostituce jako taková je v České republice právním řádem neřešená a osoby nabízejících sexuální služby je velmi snadné potkat na ulici či najít jejich nabídky na internetu, stejně jako na zadních stránkách novin, kde je běžně umístěná inzerce. Pokud jsou pak děti často vystavovány takovým vlivům, mohou se vůči tomu stát „imunní“ a brát to jako běžnou součást života, která se v jejich okolí přirozeně vyskytuje.

Toto ustanovení znal starý TZ od začátku roku 2004, do té doby neexistovalo. Původně zákonodárce nerozlišoval mezi osobou mladší osmnácti a patnácti let, s novým TZ v prvním odstavci znak dítěte mladšího osmnácti let zůstal, ve druhém odstavci v písm. a) se však jednalo o dítě mladší čtrnácti let.⁹¹ Právní úprava byla novelizována a od roku 2010 již zůstala v současné podobě.

Počet registrovaných činů je v policejních statistikách vyčíslen dohromady s trestným činem ohrožování výchovy dítěte. Bohužel tak není možné určit míru jeho páchání za období od roku 2010 do současnosti.

⁸⁸ VANÍČKOVÁ, E. *Dětská prostituce. 1. vyd.* Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2005, s. 53-59

⁸⁹ MILFAIT, R. Komerční sexuální zneužívání dětí a dospívajících v číslech. *Šance dětem* [online]. 2019 [cit. 2020-01-03]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-dospelého-k-díteti/komerčni-sexualni-zneuživani-deti-a-dospívajících/komerčni-sexualni-zneuživani-deti-a-dospívajících-v-číslích.shtml>

⁹⁰ Svět dětské prostituce: Případy 1. oddělení. In: *Ceskatelevize.cz* [online]. [cit. 2020-02-08]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10354229723-pripady-1-oddeleni/bonus/23163-svet-detske-prostituce/>

⁹¹ TZ ve znění účinném do 31.12.2009

2 Sexuálně motivované trestné činy podle španělské úpravy

Ve Španělském království je stejně jako u nás primárním zdrojem trestního práva hmotného trestní zákoník. Je z roku 1995 a nazývá se *el Código Penal*. Trestní právo je ve Španělsku kodifikované, tak jako v České republice. Španělský trestní zákoník je rozdělen na dvě knihy (části), první kniha (*Libro I*) obsahuje obecná ustanovení o trestných činech, o trestní odpovědnosti a o sankcích. Druhá kniha (*Libro II*) odpovídá naší zvláštní části TZ, popisuje jednotlivé trestné činy a sankce, které za ně lze uložit. Kniha je rozdělena na tituly (*Títulos*), které odpovídají našim hlavám a tituly jsou následně děleny na kapitoly (*Capítulos*), které můžeme připodobnit k jednotlivým dílům v našem TZ nebo přímo k jednotlivým trestným činům.

Sexuálně motivované trestné činy jsou obsaženy v *Libro II, Título VIII* a nazývají se *Trestné činy proti sexuální svobodě*. Tento titul je dále rozdělen na sedm kapitol a každá kapitola dále na články (*Artículos*), které popisují jednotlivé skutkové podstaty. Sedmá kapitola pak obsahuje společná ustanovení pro kapitoly předchozí týkající se například speciálních pravidel pro osoby odsouzené za mravnostní delikty nebo nařízení k uzavření prostor, které sloužily k páchání trestné činnosti.

2.1 Capítulo I: De las agresiones sexuales (artículos 178, 179, 180)

Sexuální napadení (*agresión sexual*) je právní termín používaný ve španělském trestním právu pro všechny činy týkající se sexuální oblasti, které jsou spáchané násilím nebo pohrůžkou násilí a bez souhlasu oběti.

Artículo 178 pojednává o trestném činu sexuálního napadení, který můžeme připodobnit ke zločinu znásilnění v § 185 (1) TZ. Skutková podstata spočívá v sexuální napadení a porušení sexuální svobody jiné osoby za použití násilí nebo zastrašování. Za tento čin hrozí pachateli trest odnětí svobody od jednoho do pěti let, trest je zde tedy přísnější než v případě našeho TZ.⁹²

Artículo 179 obsahuje kvalifikovanou skutkovou podstatu, která obsahuje trest od šesti do dvanácti let v případě, kdy pachatel spáchá jednání uvedené v předcházejícím článku vaginální,

⁹² srov. kapitolu 1.1.2

anální nebo orální cestou. Skutková podstata tedy navíc popisuje způsob, jakým k sexuálnímu útoku dochází. Toto můžeme připodobnit ke kvalifikované skutkové podstatě v § 185 (2) písm. a) TZ s tím, že i zde je španělská úprava oproti té české přísnější, co se týče ukládaného trestu.

Artículo 180 pak obsahuje okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby v případech, kdy je jednání *obzvláště ponižující nebo odporné*, nebo pokud je čin spáchán společným jednáním dvou nebo více lidí, na osobě zvláště zranitelné z důvodu svého věku, nemoci nebo postižení, se zbraní, osobou v nadřazeném postavení nebo v příbuzenském vztahu. V takových případech hrozí trest pět až deset let za čin spáchaný dle *Artículo 178* a dvanáct až patnáct let za čin dle *Artículo 179*. Navíc, pokud pachatel uskuteční dvě a více výše popsanych jednání, ukládají se sankce stanovené v tomto ustanovení v horní polovině.

2.2 Capitulo II: De los abusos sexuales (artículos 181, 182)

Výraz *abuso sexual* lze chápat jako trestné činy sexuální povahy, které nebyly spáchány se souhlasem oběti, avšak pachatel se jich dopustil bez použití násilí, na rozdíl od sexuálního napadení popsaného v předchozí kapitole.

V **Artículo 181** je popsáno jednání spočívající v ohrožení sexuální svobody osoby, kterého se pachatel dopustí bez jejího souhlasu. Termín lze přeložit jako sexuální zneužití, ačkoli se netýká pouze dětí mladších patnácti let, jako je tomu v případě českého termínu pohlavního zneužití. Za tento trestný čin lze uložit trest odnětí svobody na jeden až tři roky. Za sexuální zneužití se považuje takové jednání sexuální povahy, kterého se pachatel dopustí na osobě s duševní poruchou nebo na takové, která je pod vlivem drog či jiných látek, jež brání střízlivému úsudku. Stejný trest je uložen v případě, kdy pachatel na oběť působí svým nadřazeným postavením, které taktéž ovlivňuje svobodné rozhodování oběti.⁹³ Jde tedy mj. o osoby ve stavu bezbrannosti.

Přísnější trest od čtyř do deseti let pak hrozí v případě, kdy (stejně jako v předchozí kapitole) je čin spáchán vaginální, anální nebo orální cestou (dle českého práva souloží nebo pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží, ve španělské úpravě jsou tyto způsoby konkrétně popsány těmito třemi možnostmi). Dále je opět možnost uložení sankce v horní

⁹³ českým ekvivalentem může být ustanovení § 186 (2) TZ

polovině trestní sazby v případě, že je čin spáchán na zvlášť zranitelné oběti z důvodu věku, nemoci, zdravotního postižení nebo příbuzenského vztahu pachatele.

Artículo 182 se týká činu sexuálního zneužití v případě, kdy oběti je osoba mezi šestnáctým a osmnáctým rokem věku. Spatřujeme zde tedy zvýšenou ochranu mladistvých, kteří už jsou již blízko plnoletosti, ale ještě jí nedosáhli. Skutková podstata spočívá v podvodném jednání nebo zneužití důvěry a vlivu pachatele a následném spáchání činu sexuální povahy na osobě starší šestnácti a mladší osmnácti let. Opět se zde uplatní zvýšení sazby v případě spáchání skutku některou z třech výše uvedených cest nebo na zvlášť zranitelné oběti.

2.3 Capítulo II bis: De los abusos y agresiones sexuales a menores de dieciséis años (artículos 183, 183 bis, 183 ter)

Třetí kapitola upravuje jak sexuální napadení, tak sexuální zneužití. Podstatné zde je, že se zabývá případy, kdy jsou tyto trestné činy páčány na dětech mladších šestnácti let.

V **Artículo 183** je stanoveno, že každý, kdo vykonává činy sexuální povahy s dítětem mladším šestnácti let, bude potrestán trestem odnětí svobody na dva až šest let. Z toho lze dovodit, že tento trestný čin je možno připodobnit českému pohlavnímu zneužití v § 187 TZ,⁹⁴ ačkoli vykazuje jisté odlišnosti – především věkovou hranici, která je ve španělské úpravě zvýšena o rok, tj. na šestnáct let.

V dalším odstavci je upraveno sexuální napadení osoby mladší šestnácti let (za použití násilí), které je trestáno odnětím svobody od pěti do deseti let, což je trest mírnější, než je tomu v případě znásilnění dítěte mladšího patnácti let dle § 185 (3) písm. a) TZ. Kromě toho je zde uložena stejná sankce za donucení dítěte násilím nebo pohrůzkou násilí k účasti na chování sexuální povahy s třetí osobou nebo k jeho provedení na sobě (sebeukájení).⁹⁵

I zde je trestní sazba zvýšena v případě vaginální, anální nebo orální cesty, a to na osm až dvanáct let v případě sexuálního zneužití a na dvanáct až patnáct let v případě sexuálního napadení. Dále se opět uplatní stanovení trestu v jeho horní polovině, pokud je jednání konáno společným

⁹⁴ srov. kapitolu 1.3

⁹⁵ zde je možno tento čin porovnat s českým sexuálním nátlakem dle § 186 (5) písm. a) TZ, kde lze vidět výraznou podobu

jednáním dvou nebo více osob, je-li násilí obzvláště ponižující nebo odporné, pachatel je k dítěti ve vztahu nadřazenosti nebo příbuzenství, ohrozil při spáchání činu život nebo zdraví dítěte a v neposlední řadě v případě, kdy jsou dítěti méně než čtyři roky.

Dle **Artículo 183 bis** je potrestán odnětím svobody na šest měsíců až dva roky ten, kdo umožní, aby se dítě mladší šestnácti let účastnilo sexuálního chování nebo aby takovému chování přihlíželo. Čin je spáchán i v případě, pokud se sám pachatel takového sexuálního chování neúčastní. Toto lze zčásti připodobnit k § 191 (2) písm. a) TZ upravujícímu zprostředkování pornografie dítěti, případně se dá toto jednání přirovnat k § 201 TZ upravujícímu trestný čin ohrožování výchovy dítěte.

V následujícím **Artículo 183 ter** se promítá požadavek již zmíněné *směrnice 2011/93/EU*. Skutková podstata je velmi podobná úpravě podle § 193b TZ. Dle CP je trestně odpovědný každý, kdo prostřednictvím internetu, telefonu nebo jiné informační a komunikační technologie kontaktuje dítě mladší šestnácti let a naplňuje si s ním schůzku za účelem spáchání trestných činů uvedených v *Título VIII*. Sankcí za toto jednání je odnětí svobody od jednoho do tří let, úprava je tedy přísnější než v České republice.⁹⁶ Navíc je zde možnost uložení trestu v jeho horní polovině, pokud je sjednání schůzky dosaženo nátlakem, zastrašováním nebo podvodem. Odlišně od české úpravy ustanovení obsahuje navíc druhý odstavce se skutkovou podstatou spočívající v postihu jednání, kterým osoba prostřednictvím internetu nebo jiné komunikační a informační technologie kontaktuje dítě mladší šestnácti let za účelem získat od něj podvodným jednáním pornografický materiál, ve kterém se nezletilý objevuje. Toto jednání je trestáno odnětím svobody od šesti měsíců do dvou let. V české úpravě se tomuto asi nejvíce přibližuje § 193 TZ upravující zneužití dítěte k výrobě pornografie.⁹⁷

2.4 Capítulo III: Del acoso sexual (artículo 184)

Termín *Acoso sexual* lze přeložit jako sexuální obtěžování. Jedná se o zastrašování nebo obtěžování sexuální povahy, které je nevhodné a urážlivé. Často jde o přinucení k některé formě

⁹⁶ srov. kapitolu 1.11

⁹⁷ srov. kapitolu 1.9

sexuálního chování výměnou za různé benefity, a to především v pracovním nebo školním prostředí.

Artículo 184 stanoví, že ten, kdo požaduje laskavost sexuální povahy pro sebe nebo pro třetí osobu v souvislosti s poskytnutím výhody v zaměstnání, výuce nebo službě a způsobí takovým jednáním nepřátelskou, ponižující nebo zastrašující atmosféru, bude potrestán odnětím svobody na tři až pět měsíců. Pokud ten samý pachatel zneužije své nadřazenosti nebo v oběti vzbudí důvodnou obavu o její poškození v profesním či osobním životě, trest se mu navýší až na sedm měsíců. Další zvýšení hrozí v případě, že je oběť zvláště zranitelná z důvodu svého věku, nemoci nebo postavení.

Skutková podstata vyžaduje, aby se jednalo o požadavek sexuální povahy v rámci jednoho prostředí (např. zaměstnání či školy), tento požadavek oběť stavěl do zastrašující nebo ponižující situace, mezi pachatelem a obětí existoval nějaký nadřazený vztah (zaměstnanec – zaměstnavatel, učitel – student) a pachatel si byl vědom nátlaku, který vůči oběti uplatňuje.

Chování pachatele může být verbální, nonverbální či fyzického rázu. U tohoto jednání však dochází k určitým problémům při dokazování, jelikož ve většině případů proti sobě stojí pouze tvrzení potenciální oběti a potenciálního pachatele.

Osobně autorka tuto úpravu schvaluje, jelikož přímo postihuje sexuální obtěžování například na pracovišti nebo ve vztahu mezi učitelem a žákem. V české právní úpravě je tato problematika zahrnuta pod trestným činem sexuálního nátlaku v § 186 (2) TZ, který toto chování postihuje de facto stejně jako španělské právo.⁹⁸ Konkrétně ale v CP autorka oceňuje přesnější popis vztahu mezi pachatelem a obětí, jelikož právě sexuální obtěžování na pracovišti je velmi aktuální téma a jeho přímé pojmenování v zákoně může přispět ke snížení počtu páchaní takových činů.

2.5 Capítulo IV: De los delitos de exhibicionismo y provocación sexual (artículos 185, 186)

Tato kapitola se skládá ze dvou částí. **Artículo 185** postihuje jednání pachatele, který se chová obscénně před mladistvými nebo před osobami se zdravotním postižením, které potřebují

⁹⁸ srov. kapitolu 1.2

zvláštní ochranu. Toto chování lze popsat slovem exhibicionismus, tak jak je slovo použito v názvu kapitoly. Trestá se odnětím svobody od šesti měsíců do jednoho roku. Stejně je pachatel potrestán v případě, že přinutí jinou osobu, aby se takto chovala v přítomnosti nezletilých osob nebo osob se zdravotním postižením. V našem TZ autorka v hlavě III k tomuto činu nenalezla ekvivalentní ustanovení, na exhibicionistické chování se uplatní buď § 358 TZ upravující trestný čin výtržnictví, nebo v případě jednání menší intenzity bude na takový čin pohlíženo jako na přestupek proti občanskému soužití, případně proti veřejnému pořádku.⁹⁹

Následující **Artículo 186** je velmi podobný ustanovení § 191 (2) TZ, jelikož se týká prodeje, vystavení nebo šíření pornografického materiálu mezi nezletilými osobami nebo osobami se zdravotním postižením, které potřebují zvláštní ochranu. Trest je zde stejný jako v článku předchozím, španělská úprava je však v tomto případě mírnější než ta česká, jelikož u nás lze za stejné chování dostat trest odnětí svobody až na dva roky.¹⁰⁰

2.6 Capítulo V: De los delitos relativos a la prostitución y a la explotación sexual y corrupción de menores (artículos 187, 188, 189)

Tato kapitola upravuje trestné činy související s prostitucí a sexuálním vykořisťováním. **Artículo 187** stanoví, že každý, kdo za použití násilí nebo pohrůžky násilí, lsti nebo zneužívaje svého nadřazeného postavení přinutí zletilou osobu, aby provozovala prostituci, bude potrestán odnětím svobody na dva až pět let. V našem TZ lze toto přirovnat k trestnému činu obchodování s lidmi dle § 168 (2) písm. a), jelikož ustanovení upravující kuplířství ve skutkové podstatě neobsahuje použití násilí.

Dále se uloží trest odnětí svobody na dva až čtyři roky tomu, kdo má prospěch z provozování prostituce jiné osoby, a to i s jejím souhlasem. Tady se již úprava dá přirovnat ke kuplířství z důvodu absence násilí.¹⁰¹ K vykořisťování dochází, pokud se oběť nachází v tíživé osobní nebo ekonomické situaci, nebo pokud činnost vykonává v zatěžujících, nepřiměřených nebo ponižujících podmínkách. Uložení trestu v jeho horní polovině zde může nastat v případě, pokud

⁹⁹ § 5 odst. 1 písm. e) zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. Skutková podstata zde spočívá ve vzbuzení veřejného pohoršení, za což hrozí pokuta až 10.000,- Kč.

¹⁰⁰ srov. kapitolu 1.7

¹⁰¹ srov. kapitolu 1.5

je pachatel v postavení veřejného činitele, spáchá-li čin jako člen organizované skupiny, nebo činem může ohrozit život nebo zdraví oběti. Zajímavé je zde vložení ustanovení, které pachatele nezabavuje trestní odpovědnosti za sexuální útoky proti oběti sexuálního vykořisťování v případě, kdy je již obviněn z trestných činů uvedených v tomto odstavci.

Artículo 188 pak obsahuje skutkovou podstatu spočívající v jednání toho, kdo uskuteční, usnadní, zláká nebo svede nezletilého nebo osobu se zdravotním postižením požadující zvláštní ochranu k provozování prostituce, nebo z takového provozování prostituce kořistí.¹⁰² Dále je stanoven přísnější trest pro situaci, kdy je oběti méně než šestnáct let. To je rozdíl oproti české úpravě, ta v § 168 TZ za dítě považuje osobu do 18 let věku a nižší věkovou hranici v kvalifikovaných skutkových podstatách nezmiňuje. V CP kromě toho hrozí zvýšení trestu za situace, kdy k výše uvedeným jednáním došlo za použití násilí nebo pohrůžky násilí. U dětí mladších šestnácti let pak hrozí trest pět až deset let, u dětí do osmnácti let čtyři až šest let. I tady je rozdíl ve srovnání s naší úpravou, jelikož ustanovení upravující obchodování s lidmi v případě dětí neobsahuje znak použití násilí.

Do kapitoly první, pojednávající o české úpravě sexuálně motivovaných trestných činů, autorka zahrnuje i trestný čin svádění k pohlavnímu styku, ačkoli ten je upraven až v hlavě IV; španělský zákonodárce ovšem smýšlel podobně a toto jednání zařadil rovnou k ostatním sexuálním deliktům. Skutková podstata je velmi podobná té české, ačkoli kromě nezletilého požívá ochrany i osoba se zdravotním postižením a trest může být uložen na jeden až šest let, v závislosti na věku dítěte.¹⁰³

Artículo 189 upravuje přechovávání, výrobu, prodej, šíření nebo distribuci dětské pornografie. Pro účely tohoto ustanovení se za dětskou pornografii považuje i dílo, které znázorňuje osobu se zdravotním postižením požívající zvláštní ochrany. Španělská úprava stejně jako česká postihuje díla, která znázorňují jak děti, tak osoby jevící se být dětmi.¹⁰⁴ Zvýšená trestní sazba pak hrozí např. v případech, kdy má dílo ponižující charakter, je v něm zobrazeno fyzické nebo sexuální násilí na dítěti, dítěti je méně než šestnáct let nebo je čin páchan opakovaně či za použití násilí.

¹⁰² zde je možno spatřit podobu s § 168 (3) písm. d) TZ

¹⁰³ srov. kapitolu 1.12

¹⁰⁴ srov. kapitolu 1.8

Podobně jako český TZ upravuje i CP jednání spočívající v přechovávání nebo získání přístupu k dětské pornografii prostřednictvím informačních a komunikačních technologií.¹⁰⁵ Dále je stanoveno, že soudy mohou nařídit přijetí nezbytných opatření za účelem odstranění webových stránek nebo aplikací, které obsahují nebo šíří dětskou pornografii, nebo zablokují přístup k internetu uživatelům, kteří se nacházejí na španělském území. Tato opatření mohou být přijata preventivně na žádost státních zastupitelství.

V závěru obsahuje toto ustanovení skutkovou podstatu postihující účast na pornografickém představení s trestem odnětí svobody až na dvě léta, shodně jako tuzemská úprava.¹⁰⁶

2.7 Srovnání české a španělské úpravy

Španělská a česká úprava sexuálních deliktů vykazuje na základě výše uvedeného různé odlišnosti, ačkoli je v mnohých věcech podobná. Stejně jako u nás rozlišuje mezi spácháním trestného činu za použití násilí a bez něj, obsahuje ustanovení podmiňující použití vyšší sazby za předpokladu spáchání závažnějších forem jednání a najdeme zde i speciální ustanovení chránící nezletilé děti. U regulace týkající se nezletilých dětí ale navíc platí, že se za ně pro účely této úpravy považují i osoby se zdravotním postižením požívající zvláštní ochrany. Za výraznou odlišnost lze považovat hranici pro legální způsobilost k pohlavnímu styku, která je ve Španělsku stanovena na 16 let. V ČR je věková hranice pro legální pohlavní styk stanovena na 15 let, při projednávání vládního návrhu zákona ji Poslanecká sněmovna dokonce změnila na 14 let; ještě v legisvakanci lhůtě však byla hranice opět změněna na 15 let, a již tak zůstala.¹⁰⁷

Dále je v CP vyčleněna celá jedna kapitola týkající se sexuálního obtěžování v zaměstnání, vzdělávacím zařízení nebo v rámci poskytování služeb. Obsahově je úprava velmi podobná té české, je zde ale zdůrazněno konkrétní prostředí, ve kterém k obtěžování dochází. Španělsko dále zavedlo trestný čin spočívající v exhibicionismu, což Česká republika postihuje podle obecného ustanovení upravujícího výtržnictví, případně přestupek proti veřejnému pořádku. Dle autorky je

¹⁰⁵ srov. kapitolu 1.8

¹⁰⁶ srov. kapitolu 1.10

¹⁰⁷ JELÍNEK, J. In: JELÍNEK, J. a kol.: *Deset let od přijetí českého trestního zákoníku*. Praha: Leges, 2019, s. 15

to dobrý krok, jelikož obnažování před mladistvými může negativně ovlivnit jejich sexuální vývoj a úprava by tak měla být obsažena i v naší hlavě III.

Výraznější rozdíly lze spatřit v ustanoveních týkajících se prostituce a sexuálního vykořisťování. Především jsou v CP zahrnuta ustanovení obsahující použití násilí za účelem přinucení k prostituci. U nás to lze v případě dospělých najít pod jednáním naplňujícím skutkovou podstatu obchodování s lidmi, v případě dětí ustanovení obsahující znak násilí není, takové jednání se posuzuje dle § 168 (1) TZ, příp. (3) písm. d).

Do ustanovení postihující navazování nedovolených kontaktů s dítětem španělský CP dále vložil dvě skutkové podstaty; ta druhá přísněji postihuje toho, kdo dosáhne schůzky s nezletilým prostřednictvím nátlaku nebo výhrůžek. V českém TZ v ustanovení § 193b tento znak obsažen není, obsahuje totiž pouze jednu skutkovou podstatu.¹⁰⁸

Co se týká pornografie, je zde viditelná jasná odlišnost v tom, že ve Španělsku je legální zobrazení pohlavního styku se zvířetem, jelikož CP se o tomto jednání jako o trestném nezmiňuje. Dle autorky je toto jeden z největších nedostatků, které srovnání zákonných úprav odhaluje, jelikož zobrazení sexuálního aktu se zvířetem není věc, která by měla být volně přístupná a legální.

Závěrem lze dodat, že ačkoli je struktura obou zákonů odlišná a jednotlivé trestné činy se navzájem různě prolínají, kromě několika výše zmíněných rozdílů je úprava v obou zákonech velmi podobná. Jistě za to může i fakt, že oba státy jsou vyspělé, nacházejí se v Evropě, vycházejí z podobných typů právní kultury a jsou členy Evropské unie, která jejich trestní zákoníky více či méně ovlivňuje svými právními akty.

¹⁰⁸ srov. kapitulu 1.11

3 Kriminologické aspekty

Kriminologii jako takovou je možné popsat jako společenskovědní disciplínu zabývající se kriminalitou, pachateli trestných činů, jejich oběťmi a v nejširším slova smyslu všemi negativními společenskými jevy, které mohou vytvářet podmínky pro páchaní trestných činů. Kriminologii je možno také obecně definovat jako nauku o kriminalitě (zločinnosti).¹⁰⁹ Osobností pachatelů a obětí se pak zabírají jednotlivá kriminologická odvětví. V případě charakteristiky pachatelů se jedná o tzv. klinickou kriminologii, v případě obětí pak o tzv. viktimologii.¹¹⁰

Pojem kriminologie laická veřejnost často zaměňuje s pojmem kriminalistika, případně mezi těmito dvěma obory nedělá přílišný rozdíl. Kriminalistika je věda zabývající se vznikem a zánikem stop, jejich vyhledáváním a zajišťováním. Toto téma je podrobněji rozepsáno v další kapitole.

Osobnost pachatele je nezbytné zkoumat především za účelem pochopení jeho kriminálního chování a zjištění, zda je u něj v budoucnu možná resocializace. K tomu napomáhají kriminology vytvořené různé typologie pachatelů. Tři nejčastější typologie uvádí, že vliv na osobnost pachatele a jeho chování mohou mít biologické dispozice, psychické dispozice nebo prostředí, ve kterém se pachatel pohybuje.¹¹¹

Za **biologické dispozice**, které mohou indikovat kriminální chování osoby, byly především vnímány nejrůznější tělesné anomálie; tvar lebky, nadočnicové oblouky, předkus, velké dlaně nebo dlouhé ruce. Za pachatele byly také často označovány osoby s podprůměrnou inteligencí. Od této typologie bylo však postupem času upouštěno.

Psychickými dispozicemi jsou myšleny všechny složky osobnosti, které dohromady tvoří individuálního jedince. Jsou jimi například charakter, motivace, emoční inteligence, zájmy aj.

Typologie zkoumající **vliv sociálního prostředí** na pachatele podmiňuje páchaní trestné činnosti především prostředím, ve kterém pachatel vyrůstá nebo ve kterém se pohybuje. Kriminální

¹⁰⁹ GŘIVNA, T. In: GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. s. 21

¹¹⁰ z lat. victima = oběť

¹¹¹ MAREŠOVÁ, A. In: GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. s. 90–94

chování je poté pouze výsledkem sociálního učení, je to chování, které pachatel přebírá od jiných osob.

Žádnou z typologií však nelze uplatňovat izolovaně, osobnost každého jedince obsahuje různé složky, které se různě prolínají a v souhrnu mohou mít vliv na možné páchaní trestné činnosti.

Zatímco osobnost pachatele je odborníky zkoumána již stovky let, osobnost obětí stále zůstává v pozadí. Význam viktimologie ovšem narůstá, a i to má vliv na skutečnost, že se z ní stal v rámci kriminologie samostatný vědní obor.

Definici oběti podává ZOTČ, který v § 2 vymezuje oběť následovně: *Obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.* Interpretací tohoto ustanovení lze dovodit, že pojem oběť se vztahuje pouze k osobě fyzické. Tím se tento pojem liší od procesního pojmu poškozený, jelikož ten se vztahuje i na právnické osoby. ZOTČ dále vymezuje kategorii tzv. *zvlášť zranitelných obětí*. Jak bylo již uvedeno na začátku této práce, za takovou oběť se mj. považuje právě oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Těmto obětem ze zákona plynou speciální práva, a to například právo na poskytnutí bezplatné odborné pomoci, právo na zabránění kontaktu s pachatelem v rámci trestního řízení, právo na citlivé vedení výslechu atd.

Pro ucelenost této kapitoly je vhodné nyní vymezit pojmy, se kterými kriminologie pracuje a které se k oběti vztahují a definují ji. Těmito pojmy jsou viktimnost, viktimizace a újma způsobená obětí.

Viktimnost je predispozice člověka stát se obětí trestného činu.¹¹² Vysvětluje, že u různých lidí existuje na základě jejich vlastností, povolání nebo věku různé riziko, že se stanou obětí trestných činů. Konkrétně u těch sexuálních může hrozit větší riziko osobám (a převážně ženám) lehkovážným, které se pohybují na místech se zvýšeným výskytem této trestné činnosti (park v noci, okrajové části měst) nebo provozují autostop.¹¹³

¹¹² HOLOMEK, J. *Viktimológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 23

¹¹³ PORADA, V. In: CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s. 25

Viktimizací se rozumí proces, kdy se zprvu potenciální oběť nakonec stává skutečnou.¹¹⁴ Na tento proces má vliv především chování oběti a její vztah k pachateli. Oběť se může chovat vyzývavě, flirtovat s pachatelem, být svůdně oblečena. Může ale i prvotní pokus o sblížení naopak odmítnout, což pachatele následně vyprovokuje k útoku. Co se týče vztahu oběti a pachatele, u této trestné činnosti je jeho existence velmi častá. Viktimizaci dále dělíme na primární, sekundární a terciální.¹¹⁵

Újma způsobená oběti je především duševního rázu. Vzhledem k tomu, že je pachatelem zasaženo do nejintimnější oblasti, zůstávají oběti často doživotní psychické následky.

3.1 Osobnostní rysy pachatelů

Pachatele sexuálních deliktů nelze jednoznačně definovat. Stejně jako u jiných forem trestné činnosti je ke spáchání vedou nejrůznější pohnutky. Typologie těchto pachatelů je velmi různorodá. Lze je třídit například podle toho, zda se činů (ne)dopouštějí za pomoci násilí, zda se jedná o pachatele znásilnění nebo pohlavního zneužití nebo toho, jestli je motiv primárně sexuální či nikoliv.¹¹⁶ Například Groth,¹¹⁷ americký psycholog specializující se na sexuální násilí, zformoval typologii pachatelů založenou na jejich pohnutkách:

- a) **Power rape** – pachatel ukazuje oběti svoji dominanci a demonstruje svoji převahu, cílí na slabší a zranitelné oběti,
- b) **Anger rape** – pachatel se dopouští násilí z důvodu vzteku nebo frustrace, důvodem může být pomsta; soulož je zde často jen jeden ze způsobů, jak oběti ublížit,
- c) **Sadistic rape** – pachatel nachází uspokojení v utrpení, které oběti způsobuje; může končit i smrtí.

¹¹⁴ MUSIL, J. In: GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. s. 116

¹¹⁵ primární viktimizací je myšlena újma, která oběti vznikne bezprostředně po činu – zranění, šok či strach; sekundární viktimizace je proces, kdy oběti vzniká újma opětovně a je především psychického rázu – např. při necitlivém přístupu policie a okolí; terciální viktimizace je stav, kdy oběť ani po určité době není schopna zapojit se do běžného života a mění kvůli tomu svůj životní styl, návyky atd.

¹¹⁶ BLATNÍKOVÁ, Š., FARIDOVÁ P., ZEMAN P. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 125

¹¹⁷ GROTH, N. *Men Who Rape: The Psychology of the Offender*. New York: Plenum, 1979. s. 13-14, 25-26, 44-45

Podobné dělení pachatelů uvádí i Čírtková.¹¹⁸ Ze sexuologického hlediska pak Weiss¹¹⁹ dále dělí pachatele na sexuálně nedelegantní a deviantní.

3.1.1 Neparafilní sexuální delikventi

Tito pachatelé primárně netrpí žádnou parafilii neboli sexuální deviací. Jejich problémy spočívají spíše ve špatné socializaci, jež může pramenit z dysfunkční rodiny, pohybování se v kriminálním prostředí a ze špatných sociálních vztahů obecně. Pro někoho může být překvapivým zjištěním, že převážnou většinu sexuálně motivovaných trestných činů páchají právě tito pachatelé. Weiss je dělí¹²⁰ následovně:

- a) **Sociosexuálně a psychosexuálně nezralí muži** – jedná se o osoby sexuálně nevyhraněné, u kterých není sexuální pud dostatečně vyvinut,
- b) **Jedinci s poruchou osobnosti** – jednají impulzivně, bezmyšlenkovitě, s cílem ukojit své sexuální potřeby; dopouští se různých sexuálních činů, jelikož způsob uspokojení pro ně nehraje primární roli,
- c) **Muži, u kterých jsou sexuální delikty podmíněné situačně** – čin mohou spáchat pod vlivem alkoholu či drog, nebo protože jsou dlouhodobě bez sexuálního kontaktu a naskytne se jim příležitost skutek spáchat,
- d) **Hypersexuální jedinci** – mají zvýšený sexuální pud, který u nich převládá nad vůlí tento pud ovládnout; činy nejčastěji páchají agresivně,
- e) **Jedinci se sníženou schopností racionální kontroly sexuálního chování** – často se jedná o mentálně zaostalé osoby nebo osoby s dysfunkcemi mozku, které si za oběť vybírají dítě,
- f) **Psychotici s onemocněním duševní poruchou** – trpí nemocemi duševního rázu, dopouští se různých sexuálních činů.

¹¹⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. s. 206-207

¹¹⁹ WEISS, P. In: WEISS, P. a kol. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. s. 492-494

¹²⁰ tamtéž

3.1.2 Parafilní sexuální delikventi

Parafilii se rozumí porucha sexuální preference. Dle Mezinárodní klasifikace nemocí se jí rozumí *sexuální impulzy, fantazie nebo praktiky, které jsou neobvyklé, deviantní nebo bizarní*.

Sexuální deviace jsou dvojího druhu:¹²¹

- a) **Deviace v aktivitě** – osoba není schopna dosáhnout sexuálního uspokojení běžným způsobem. Mezi tyto deviace se řadí např. sadismus, masochismus, exhibicionismus, voyerismus, kandaulismus¹²² aj.
- b) **Deviace v objektu** – sexuální zaměření osoby na neadekvátní objekt. Těmi nejznámějšími jsou fetišismus, pedofilie a transvestitismus, řadí se sem ale i další; nekrofilie, zoofilie či akrotomofilie.¹²³ Lze ale říci, že objektem může být cokoli, co v osobě vzbuzuje sexuální touhu.

Není ovšem pravdou, že osoby trpící nějakou formou sexuální deviace musí nutně páchat sexuální delikty za účelem svého uspokojení. Mohou jej dosáhnout i jinými způsoby, například v rámci partnerských aktivit (fetišismus, transvestitismus, již zmíněný kandaulismus) nebo návštěvou podniků, kde se tyto aktivity se souhlasem obou stran provozují (sodomasochismus). V případě, kdy nelze touto cestou dosáhnout plného uspokojení, může u osoby vzniknout potřeba toto své vnitřní sexuální napětí ventilovat. Zde stojí za zmínku již zmíněný dlouhodobě prosazovaný názor některých psychologů, podle kterých by pedofilům mělo být umožněno držet pro svou potřebu pornografická díla znázorňující děti nebo osoby jevící se býti dětmi, aby tak mohli své sexuální potřeby ukojit a nepoužívat za tím účelem živé objekty. Uspokojit touhy odpovídajícím způsobem samozřejmě není možné u všech deviací, v případě takových poruch jako například nekrofilie, zoofilie nebo agresivní sadismus¹²⁴ je třeba využít spíše psychoterapie nebo biologické léčby.

¹²¹ WEISS, P. In: WEISS, P. a kol. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. s. 469-483

¹²² sexuální preference spočívající v pozorování partnerky při souloži s jiným mužem

¹²³ sexuální preference spočívající v osobách s amputovanými částmi těla

¹²⁴ agresivní sadisté dosahují sexuálního vzrušení mučením a trýzněním oběti, které často končí její smrtí

Kromě výše uvedeného dělení nabízí další možné dělení Čírtková,¹²⁵ která pachatele dělí podle druhu spáchaného trestného činu na pachatele znásilnění a pohlavního zneužití.

3.1.3 Pachatelé znásilnění

Jak již bylo uvedeno na začátku kapitoly, pachatele znásilnění nelze jednoznačně definovat, neboť je ke spáchání činu vedou různé pohnutky. Tito pachatelé mohou být parafilní i neparafilní. Nejobecněji je lze rozdělit do dvou skupin, a to na pachatele tzv. vztahových znásilnění a útočných znásilnění.¹²⁶ Podobné dělení uvádí Netík,¹²⁷ který dělí znásilnění na socializované (podobné vztahovým znásilnění) a nesocializované (podobné útočným znásilněním).

Oběť vztahového znásilnění pachatele zná, může mezi nimi být partnerský nebo kamarádský vztah, případně ke znásilnění dojde po předchozí sexuálně laděné konverzaci. Znásilnění si veřejnost povětšinou spojuje s opuštěnými místy, nocí a neznámými deviantními pachateli. Pravdou ale je, že převážná většina případů je páchána nedevariantními pachateli, kteří oběť osobně znají. Blíže se ale autorka zaměří na útočná znásilnění, kdy si pachatel vybírá neznámou oběť.

Typologie těchto pachatelů byla vytvořena americkou FBI.¹²⁸ Na základě popisu průběhu znásilnění se zkoumá, jaký byl:

a) Prvotní kontakt mezi pachatelem a obětí

- lživé přepadení – útočník se nejdříve chová kamarádsky a po získání důvěry na oběť zaútočí
- bleskové přepadení – útočník napadá oběť bleskově a brutálně, samotný čin trvá krátkou dobu
- záludné přepadení – útočník na oběť číhá a v příhodný okamžik zaútočí

¹²⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. s. 185–187, s. 205-208

¹²⁶ tamtéž, s. 194

¹²⁷ NETÍK, K. In: VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 428

¹²⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. s. 205-208

b) Komunikace mezi nimi

- pseudozdvořilá komunikace – útočník s obětí zpočátku přátelsky komunikuje a vyvolává zdání, že se nejedná o znásilnění, ale dobrovolný sex
- egocentrická komunikace – útočník oběti nadává, vyhrožuje jí

c) Stupeň použitého násilí

- zda útočník způsobil oběti lehké či těžké ublížení na zdraví, případně smrt

Na základě těchto údajů se poté vytváří přibližný profil pachatele, ačkoli téměř vždy se bude jednat o směsici různých typů. Kombinací výše uvedených vzorců útočnickova chování FBI vytvořila čtyři prototypy pachatelů:

- a) Kompenzující pachatel** – přepadá záludně, v soukromém životě je spíše submisivní povahy, často se jedná o voyery nebo exhibicionisty, kteří si znásilňováním zvyšují sebevědomí, užívá spíše lehčích forem násilí,
- b) Pachatel testující moc** – přepadá lstivě a násilně, dominantní typ mající oběť pod kontrolou, je přesvědčen o podřízenosti ženského pohlaví,
- c) Nepřítel žen** – přepadá bleskově, chová se nadřazeně a egocentricky, cítí nenávist k ženám, která často pochází z dětství (např. negativní vztah k matce – vybírá si ženy fyzicky jí podobné) a z toho důvodu užívá brutální násilí, kdy útok často končí smrtí oběti,
- d) Sadista** – přepadá lstivě, trpí sexuální deviací, čin provádí brutálním způsobem, jelikož jej utrpení oběti vzrušuje.

Podobné dělení uvádí i Vráblová.¹²⁹ Ta pachatele znásilnění dělí na výhradně sexuální pachatele, sadistické pachatele, pachatele síly/kontroly a příležitostné pachatele – u těch není znásilnění primárním cílem, ale dopouští se jej v rámci jiné trestné činnosti (například loupeže). Jako zvláštní kategorii dále uvádí pachatele hromadných znásilnění spáchaných během války, kteří nejsou motivováni sexuálními potřebami, ale touhou po dominanci nad jinou osobou; znásilnění pak používají jako zbraň a způsob absolutního ponížení nepřítele.

¹²⁹ VRÁBLOVÁ, M. In: DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M a kol. *Kriminológia*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 264-265

3.1.4 Pachatelé pohlavního zneužití

O těchto pachatelích lze také hovořit jako o nedevariantních i deviantních a na základě toho se dělí na dvě skupiny – situační pachatele a pravé pedofily.¹³⁰

3.1.4.1 Situační pachatelé

Tito pachatelé netrpí žádnou formou sexuální deviace, jsou v drtivé většině případů heterosexuálně zaměřeni a běžně mají plnohodnotný vztah s podobně starým partnerem. Důvodem, proč se uchýlí ke kontaktu s dítětem, je především nějaká forma stresu (vyhazov z práce, rozvod, neúspěch v navazování milostných vztahů se stejně starou osobou, sexuální frustrace). Způsob, jakým tento stres ventilují, je zneužití dítěte. Děje se tak z toho důvodu, že oběť je snadno dostupná; často je to někdo z rodiny. Právě proto se nejčastěji jedná o incestní pachatele. Ti jsou mezi pachateli pohlavního zneužití zastoupeni většinou.

Netík¹³¹ uvádí, že pro tyto pachatele je na rozdíl od pravých pedofilů charakteristický nižší intelekt, nižší sociální status a poruchy osobnosti.

Situační pachatelé se mohou dále dělit na následující subtypy:¹³² **regredovaný** (k činu se uchyluje kvůli již zmíněné stresové situaci), **morálně nevybíravý** (útočí v podstatě na kohokoli, dítě je jen jednou z možností), **sexuálně nevybíravý** (není primárně zaměřen na děti, sexuálně experimentuje), **inadekvátní či naivní** (problémy v socializaci, nízký intelekt, neuvědomuje si závažnost jednání).

3.1.4.2 Praví pedofilové

Tito pachatelé trpí parafilii – pedofilií, zaměřují se na objekty v prepubertálním věku, které je sexuálně vzrušují jak pro své fyzické nevyvinutí, tak pro chování a smýšlení dítěte. Při domovní prohlídce je u nich často nalezena dětská pornografie (na rozdíl od situačních pedofilů, které tato forma pornografie sama o sobě nevzrušuje).

¹³⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. s. 185-187

¹³¹ NETÍK, K. In: VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 437

¹³² tamtéž, s. 436

Pravý pedofil dítě bere jako rovnocenného partnera, rozumí si s ním a vytváří si k němu silné emocionální pouto, do dítěte se zamilovává. Tito lidé často vykonávají povolání, kde s dětmi běžně přichází do styku (učitel, trenér). Pohlavní styk či jiné intimnosti si na dítěti nevnucuje, má za to, že pokud k němu dojde, je to ze strany dítěte dobrovolné. Tito pedofilové si mnohdy svoji deviaci uvědomují a snaží se své chování ovládat tak, aby k fyzickému kontaktu mezi ním a dítětem nedošlo.

Jiným typem je však pedofil agresivní. Je také zaměřen pouze na děti, ovšem tím způsobem, že dítě vnímá pouze jako objekt své touhy. Netvoří si k dítěti emocionální pouto, často jej vyláká, znásilní a usmrtí. Vzrušuje jej překonávání odporu, což je ještě umocněno tím, že dítě se fakticky ani úspěšně bránit nemůže.

Praví pedofilové se dále dělí na tyto subtypy:¹³³ **svádívý** (svádí dítě, flirtuje s ním stejně jako dospělý muž se ženou, rozumí mu), **fixovaný** (již od mládí zaměřen na děti, a to především na chlapce), **sadistický** (již zmíněný agresivní pedofil).

3.2 Osobnostní rysy obětí

Jakýkoliv sexuálně motivovaný čin významně zasahuje do života obětí a značným způsobem jej ovlivňuje. Ačkoli oběťmi mohou být ženy, muži i děti, tato kapitola se bude více věnovat pouze ženám a dětem – u mužů jako obětí je, co se týče této kriminality, velmi vysoká míra latence. Muži se stydí svěřit se s tím, že byli sexuálně napadeni, mají strach z nedůvěry okolí a možného ponížení (ještě ve větší míře než ženy). Pokud je pachatelem žena, jedná se často o partnerku – sexuální útok z její strany pak může být jednou z forem domácího násilí. V případě, kdy je pachatelem muž, se může jednat o sexuální násilí páchané ve věznicích nebo místech, kde je omezena osobní svoboda jednotlivce.

Co se týče újmy, ta je oběti způsobena vždy. Kromě újmy psychické to je často újma fyzická, ale vyskytují se i další; možná absence v zaměstnání a s tím související jeho ztráta, problémy v komunikaci se svými blízkými či přáteli, nucená změna životního stylu. Většina obětí se s újmou vyrovnává sama, případně za pomoci svých blízkých, organizace zaměřené na

¹³³ NETÍK, K. In: VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 436-437

poskytování pomoci oběti vyhledávají zřídka.¹³⁴ U sexuálních trestných činů kromě akutního zranění a těžkých psychických následků obětem hrozí i nákaza virem HIV (a jiných sexuálně přenosných chorob) či nechtěné těhotenství u žen.

3.2.1 Oběti znásilnění

Trauma ze znásilnění v oběti často přetrvává po celý život. Podle dlouhodobých studií jsou jeho následky v porovnání s následky jiných trestných činů závažnější – například téměř polovina obětí uvažuje o sebevraždě a pětina se o ni skutečně pokusí.¹³⁵

Gillernová a Boukalová¹³⁶ uvádějí, že po spáchání činu oběť prochází třemi fázemi a podobné fáze popisuje i Čírtková:¹³⁷

- a) **Akutní fáze** – trvá dny až týdny bezprostředně po činu, objevuje se otupělost, třes, přecitlivělost,
- b) **Fáze povrchní adaptace** – oběť se snaží začlenit se zpět do normálního života, ačkoli stále pociťuje silnou úzkost, strach, panické ataky a z toho důvodu u ní může vzniknout závislost na alkoholu či lécích,
- c) **Renormalizace** – oběť se vrací do normálního života, je schopna prožité trauma vstřebat a odstranit negativní pocity z předchozí fáze.

Dlouhodobé či přetrvávající následky jsou přitom přítomny u většiny obětí.¹³⁸ Ty nejsou běžně schopny obnovit svůj sexuální život, případně se jim při pokusu o něj do mysli vrací prožité trauma. Kromě toho mívají často somatické potíže, od bolesti hlavy či nevolnosti až po specifické symptomy, které souvisejí s těmi částmi těla, které byly vystaveny útoku pachatele (ústa, anální

¹³⁴ HOLOMEK, J. *Viktimológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 53

¹³⁵ GILLERNOVÁ, I., BOUKALOVÁ, H. a kol. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. s. 159

¹³⁶ tamtéž, s. 142-143

¹³⁷ ČÍRTKOVÁ, L. In: ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. s. 28

¹³⁸ PTÁČEK, R., ŽUKOV, I., ČÍRTKOVÁ, L. Rape trauma – klinické a forenzní souvislosti. www.psychiatriepropraxi.cz [online]. Policejní akademie ČR, Psychiatrická klinika I. LF UK a VFN, 2009 [cit. 2020-11-01]. Dostupné z: <https://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2009/06/06.pdf>

otvor) i tehdy, pokud už jsou případná zranění na těchto místech zahojena.¹³⁹ Dále hrozí výskyt poruch příjmu potravy nebo vznik nejrůznějších fobií – z mužů, z jízdy výtahem, z chůze podchodem.

Výzkum zaměřený na zjištění emocí prožitých při znásilnění zjistil, že ženy nejčastěji pociťují strach ze smrti, bezmoc a vztek. Naopak jen pětina žen uvedla, že při činu cítila distanc a mohla racionálně uvažovat.¹⁴⁰

Co se týče návratu k sexuálním aktivitám, výsledky průzkumu ukazují, že ženy, které měly před útokem pravidelný sexuální život, se do něj přibližně do jednoho roku od znásilnění vrátily. Naopak ty, které sex neprovozovaly, měly s tímto dlouhodobé potíže.¹⁴¹

Již v kapitole o pachatelích znásilnění byly uvedeny jeho dva typy – znásilnění vztahové a útočné. U každého typu se vyskytují jiné reakce oběti – u vztahového typu je oběť činem zaskočena, potlačuje vztek, případně se nechává pachatelem konejšit. U útočného typu převládá strach, panika či úplná paralýza. U vztahového typu navíc mnohem častěji dochází k neochotě vyhledat pomoc a čin nahlásit, případně se objevuje sebeobviňování.¹⁴²

3.2.2 Oběti pohlavního zneužití

Pohlavní zneužití je bohužel poměrně často páchaný čin, ačkoli kvůli velmi vysoké míře latence k odhalení mnohdy nedochází. Brichcín¹⁴³ uvádí, že v případě dívek se se zneužitím svěří pouze 30 % z nich, v případě chlapců pak 20 %.

Brichcín dále zneužívání dělí na **bezdotykové** (společné sledování pornografie, konverzace o sexu a intimní sféře) a **kontaktní** (doteky, orální sex, masturbace, soulož). Čírtková¹⁴⁴ k tomu dodává, že k případům těch těžších forem kontaktního zneužívání dochází cca ve čtvrtině případů.

Psychická zranění, která si dětské oběti z dětství odnášejí, mají pak výrazný vliv na jejich budoucí dospělý život. Škála těchto problémů je velmi široká, může se jednat jak o úplné zanevření

¹³⁹ PTÁČEK, R., ŽUKOV, I., ČÍRTKOVÁ, L. Rape trauma – klinické a forenzní souvislosti. www.psychiatriepropraxi.cz [online]. Policejní akademie ČR, Psychiatrická klinika 1. LF UK a VFN, 2009 [cit. 2020-11-01]. Dostupné z: <https://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2009/06/06.pdf>

¹⁴⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. s. 195

¹⁴¹ GILLERNOVÁ, I., BOUKALOVÁ H. a kol. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. s. 160

¹⁴² tamtéž

¹⁴³ BRICHCÍN, S. In: WEISS, P. a kol. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. s. 555

¹⁴⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. s. 183

na sexuální život, tak naopak o silnou promiskuitu, zneužívání návykových látek, deprese, provozování prostituce nebo zneužívání vlastních potomků. Ukazatelem, že je s dítětem něco v nepořádku, může být například poranění jeho genitálu, stopy fyzického násilí na těle nebo to, že se dítě začne znovu pomočovat.¹⁴⁵

Je důležité již v předškolním věku s dítětem o intimních tématech přiměřeně jeho věku mluvit. Rodič by měl být schopný vysvětlit, co jsou to intimní místa a jaké chování je a není běžné. Současně by měl v dítěti vzbudit takovou důvěru, aby vědělo, že se na něj může v případě jakékoliv situace obrátit. V případě zneužívání v rodině se totiž obvykle stává, že matka zneužívání svého dítěte (například ze strany manžela nebo partnera) přehlíží, jelikož je na pachateli materiálně závislá, případně dítě odmítne s tím, že si zneužívání vymyslelo. V takovém případě je dítě bezmocné, odmítnuté a zneužívání dál snáší s vědomím, že mu nikdo z jeho blízkých nepomůže.

Není ale výjimkou, že zneužívané dítě mnohdy netuší, že se děje něco špatného a interakci mezi ním a dospělým bere jako běžnou věc. Stejně tak dítě tyto zážitky může vytěsnit ze svého vědomí a sebe samé přesvědčí, že se nic takového nestalo. Až později si pak uvědomí, čeho se stalo obětí a v té chvíli u něj mohou propuknout psychické potíže, které v krajních případech řeší i sebevraždou.

Zneužívání děti se nejčastěji odehrává v rámci rodiny; pro toto zneužívání je typické, že trvá dlouhodobě a opakuje se. Ačkoli se v souvislosti se zneužíváním v rodině udává relativně vysoké číslo falešných obvinění (až 50 %), realita je taková, že těchto obvinění je mnohem méně, údajně maximálně 5-10 %.¹⁴⁶ Falešné obvinění je možné při výslechu dítěte odhalit na základě toho, že dítě nepopisuje situaci podrobně (vynechává detaily), nepoužívá slovník úměrný jeho věku, při vyprávění nevyjadřuje emoce a situaci pouze opakovaně stereotypně vypravuje.¹⁴⁷

Falešného obvinění se dítě dopouští především z důvodu své bohaté fantazie, kdy nedokáže oddělit smyšlenou situaci od reality, protože chce rodinnému příslušníkovi ublížit, nebo v případě, kdy je instruováno druhým rodičem.

¹⁴⁵ GILLERNOVÁ, I., BOUKALOVÁ, H. a kol. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. s. 154

¹⁴⁶ MALÁ, E. In: PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2009. s. 148

¹⁴⁷ tamtéž, s. 148-150

3.2.3 Posttraumatická stresová porucha (PTSP)

PTSP vzniká jako reakce na prožité trauma a důsledek nemožnosti jej vnitřně zpracovat. Zahrnuje celou škálu poruch chování (strach, nevolnost, nespavost, nesoustředěnost, záchvaty paniky atd.) a tyto reakce se u obětí obvykle dostavují až po nějaké době od činu jako opožděná reakce na něj. Zjednodušeně se dá říci, že se jedná o normální reakci na nenormální situaci.¹⁴⁸ Je stejně jako sexuální deviace zařazena do Mezinárodní klasifikace nemocí MKN-10. Znásilnění je spolu s válečnými konflikty, živelnými katastrofami nebo nehodami jedním z nejčastějších důvodů vzniku této nemoci.

Typickými příznaky PTSP je především znovuprožívání traumatické události (noční můry, nutkavé vzpomínky), vyhýbání se tomu, co má s událostí něco společného (vytěsnění události z vědomí, izolace osoby), psychické potíže (vztek, podrážděnost, nespavost), a to vše za předpokladu, že tyto příznaky trvají déle než jeden měsíc.¹⁴⁹ I z těchto důvodů může PTSP vykazovat charakter těžké újmy na zdraví.

V případě, kdy porucha nevymizí sama od sebe, je nutné vyhledat odbornou pomoc. Léčba PTSP může spočívat v podávání antidepresiv nebo jiných uklidňujících léků, ale především v psychoterapii.

PTSP se vyskytuje i u dětských obětí a není tak pravdou, že dítě vzhledem k nízkému věku na traumatickou událost snadněji zapomene.¹⁵⁰ Uvádí se, že PTSP se rozvine přibližně u 30 % dětí, které zažily nějakou traumatickou zkušenost.¹⁵¹ Podoba samotného zneužívání má pak vliv i na samotnou poruchu. Při jednorázovém zneužití se PTSP vyskytuje v klasické podobě popsané výše, při dlouhodobém se projevuje vnitřním popíráním a poruchami osobnosti.

3.2.4 Sekundární viktimizace

Pouhým spácháním trestného činu bohužel jeho negativní následky často nekončí. Za sekundární viktimizaci je označována tzv. druhotná újma, která je v ZOTČ vymezena následovně:

¹⁴⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. s. 132-135

¹⁴⁹ tamtéž

¹⁵⁰ KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J.. Posttraumatická stresová porucha u dětí a dospívajících. *Česká a slovenská psychiatrie* [online]. Praha, 2017 [cit. 2020-11-01]. Dostupné z: <http://www.cspychiatr.cz/detail.php?stat=1151>

¹⁵¹ tamtéž

Druhotnou újmou se pro účely tohoto zákona rozumí újma, která nebyla oběti způsobena trestným činem, ale vznikla v důsledku přístupu Policie České republiky, orgánů činných v trestním řízení a dalších orgánů veřejné moci, poskytovatelů zdravotních služeb, subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, znalců, tlumočnicků, obhájců a sdělovacích prostředků k ní.

Jedná se tedy o emocionální újmu způsobenou především reakcí okolí. U obětí sexuálních trestných činů se sekundární viktimizace vyskytuje v mnohem větší míře než u činů jiných. Příčinou jsou především mýty související s pachateli i oběťmi znásilnění a choulostivost tohoto tématu, s čímž jde ruku v ruce nevědomí o tom, jak se k obětem po prožitém traumatu chovat.

Zdroji sekundární viktimizace jsou dle Čírtkové¹⁵² zejména OČTŘ, média a blízké okolí oběti.

Orgány činné v trestním řízení tvořené především policií, soudy a státními zástupci se mohou podílet na sekundární viktimizaci především stereotypním smýšlením. Policie při výslechu může klást nevhodné otázky („*Vás že někdo znásilnil?*“), případně zpochybňovat věrohodnost výpovědi například proto, že je žena nevhodně oblečena, nebo protože ze znásilnění obviňuje svého partnera. Oběť se pak často cítí zahanbena, má pocit, že jí nikdo nechce pomoci a často pak ani další pomoc nehledá. U dětí může sekundární viktimizaci způsobit především opakovaný výslech nebo nedůvěra („*Je to malé dítě, nejspíš si vymýšlí, protože stojí o pozornost.*“). Dalším charakteristickým rysem může být neposkytování informací o vyšetřování či rozmlouvání úmyslu podat trestní oznámení.¹⁵³

Další zdroj – **média** – mají v dnešním světě velkou moc. Ovlivňují chování a přemýšlení lidí a stejně tak mohou s jejich pomocí lidé získávat právě výše zmíněné stereotypní smýšlení. Médii v první řadě nejde o blaho oběti, ale o sledovanost. Čím zajímavější případ, čím brutálněji proveden, tím lépe. Proto se média často nezajímají o „obyčejné“ znásilnění či zneužívání dětí nebo o situaci, kdy znásilnění nahlásí žena provozující prostituci. Z toho důvodu se k veřejnosti dostávají především případy, kdy pachatelem je sexuální agresor, který oběť přepadne v noci v parku, a kromě znásilnění jí navíc ještě způsobí těžké ublížení na zdraví. Veřejnost si poté znásilnění nebo pohlavní zneužívání spojuje především s takovými činy a o jiných jejich formách

¹⁵² ČÍRTKOVÁ, L. In: ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. s. 17

¹⁵³ tamtéž, s. 23

příliš neuvažuje, přestože především ty činy, které se odehrávají za zavřenými dveřmi bytů mezi blízkými osobami, jsou mnohonásobně častější.

Pokud již k informování veřejnosti dojde, často jsou tyto informace zkreslené nebo neúplné. Pro oběť i její blízké je pak velmi zraňující poslouchat z televize, rádia, nebo si číst v novinách detailní popis provedení útoku, popis osoby útočnicka či samotné oběti.

Blízké okolí má být oběti především oporou. Mnohdy se ale stává, že ani v rodině nebo mezi přáteli oběť nenalezne pocit bezpečí a pochopení, tím spíše v situaci, kdy pachatel z tohoto prostředí sám pochází. I pokud se ale jedná o pachatele cizího, může blízké okolí reagovat nedůvěřivě, opovržlivě, nebo dokonce zlostně. Blízké osoby mohou mít pocit, že si oběť svoji viktimizaci částečně sama způsobila a na základě toho se k ní mohou chovat necitlivě („*Vidíš, říkala jsem ti, že tím parkem nemáš v noci chodit sama.*“).

V zemích třetího světa je smýšlení o znásilnění poněkud odlišné než v Evropě. Například v Indii (jak již bylo zmíněno) dochází ročně k desetitisícům takových případů, ačkoli jsou pachatelé velmi přísně postihováni. Oběť znásilnění může být považována za „nečistou“ a kvůli tomu být svými blízkými zavražděna, aby byla ochráněna rodinná čest. Je to jistě extrémní případ sekundární viktimizace, který pravděpodobně ve vyspělých státech nenajdeme, ale je vhodné zmínit, kam až toto nahlížení okolí na oběť může zajít.

Obava ze sekundární viktimizace je také mnohdy důvodem, proč ženy znásilnění neohlašují. Mají obavu především z výše zmíněného chování policie, stydí se hovořit o prožitém zážitku s neznámými lidmi a bojí se stigma („*Co si o tom řeknou sousedi?*“). Dle autorky je v tomto ohledu nutná veřejná osvěta, aby ženy, které byly sexuálnímu útoku vystaveny nebo jej dlouhodobě zažívají ze strany svých partnerů, věděly, že mohou žádat o pomoc a nikdo je nebude odsuzovat.

3.2.5 Poškozený v trestním řízení

Vzhledem k tomu, že je v této kapitole pojednáváno o obětech trestných činů, je vhodné zařadit sem i procesní úpravu upravující poškozené, jelikož oběti a poškození jsou často jednou a tou samou osobou.

Poškozeným je dle § 43 TR *ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma nebo ten, na jehož úkor se pachatel obohatil.* Jedná se o

pojmem procesní, jak již bylo uvedeno na začátku kapitoly třetí, kde byl i vysvětlen rozdíl mezi poškozeným a obětí – jedna osoba však může být zároveň v postavení obou. Poškozený je subjektem trestního řízení, z čehož mu plynou různá práva a povinnosti.

Poškozený, který je obětí (tedy v postavení obou) má dle § 22 ZOTČ právo kdykoli za řízení učinit prohlášení o tom, jaký dopad měl spáchaný čin na jeho dosavadní život. Může například uvést, že poté, co byl znásilněn, není schopen zapojit se do normálního života, chodit do práce, má strach z neznámých lidí a byla u něj diagnostikována PTSP. K tomuto prohlášení pak může soud přihlídnout při posuzování případu.

Kromě toho může poškozený v postavení procesní strany vždy nahlížet do spisů, činit návrhy na doplnění a dokazování, účastnit se hlavního líčení atd.

Dalším ze zvláštních práv poškozeného je v § 163 TŘ udělení souhlasu s trestním stíháním, což je vzhledem k sexuálním trestným činům velmi podstatné právo. Trestní stíhání pro trestný čin sexuálního nátlaku podle § 186 (1, 2) TZ proti příbuznému v pokolení přímém, sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželovi, partnerovi, druhovi nebo jiným blízkým osobám a trestní stíhání pro trestný čin znásilnění podle § 185 (1, 2) TZ proti tomu, kdo je nebo v době spáchání činu byl ve vztahu k poškozenému manželem, partnerem nebo druhem, lze zahájit a v již zahájeném trestním stíhání pokračovat pouze se souhlasem poškozeného.

U znásilnění se tedy jedná pouze o manžela, partnera nebo druha, u sexuálního nátlaku i o další osoby výše uvedené. Souhlas lze vzít zpět až do doby, než se soud odebere k závěrečné poradě a jednou odepřený souhlas již nelze znovu udělit.

Pro případ, že by mohl být poškozený ze strany obviněného zastrašován nebo je vůči němu v závislém postavení, je trestním řádem dále stanoveno, že souhlas není třeba mj. v případě, kdy je z okolností zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůzkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností a také v případě, kdy je poškozeným osoba mladší patnácti let.

K ochraně poškozeného slouží též ustanovení § 88b an. TŘ upravující tzv. předběžná opatření. Tato opatření se ukládají obviněnému a spočívají v zákazu určitých jednání. Zde může být relevantní např. zákaz styku obviněného s poškozeným nebo jeho blízkými či zákaz vstupu do společného obydlí.

Další procesní způsobilosti jsou uvedeny v kapitole následující. Nutno dodat, že TŘ i ZOTČ na poškozené (a oběti) pamatují a dávají jim různá práva, aby mohli své nároky uplatnit a byly tak

sníženy negativní následky trestných činů. V tom právní úprava respektuje kriminologická východiska, jelikož bere na vědomí obrovský zásah do života oběti, který se těmito zvláštními právy snaží alespoň částečně napravit. Nutno však bohužel dodat, že činy sexuálně motivované zanechávají hlavně následky psychické, které i sebekvalitnějším ustanovením zákona lze napravit jen stěží.

4 Procesní způsobilosti a metodika vyšetřování sexuálně motivovaných trestných činů

4.1 Metody vyšetřování obecně

Objasňováním vzniku, vyhledáváním, zkoumáním či zajišťováním stop se zabývá samostatný vědní obor zvaný kriminalistika. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, tento pojem je často zaměňován s pojmem kriminologie a ačkoli se jedná o dvě samostatné vědní disciplíny, obě se navzájem prolínají a úzce souvisí i s dalšími vědními obory, jako například s penologií, psychologíí či soudní psychiatrií.¹⁵⁴

Kriminalistika je široký obor mající blízký vztah především k policejnímu právu a nabízející velké množství metod odhalování, vyšetřování a prevence trestné činnosti. Tyto metody lze rozdělit do tří skupin:¹⁵⁵

- a) **Obecné poznávací metody;** tyto metody se používají ve všech nebo více oblastech lidské praxe. Patří mezi ně pozorování, srovnávání, měření či analyzování situace nebo stanovení hypotézy.
- b) **Metody převzaté z jiných vědních disciplín;** především fyzikální nebo chemické (mikroskopie), biologické (analýza DNA), antropologické (sestavování identikitu), či psychologické metody (uplatnění především při výslechu).
- c) **Specifické metody;** vznikly samostatně v rámci kriminalistiky a jsou využívány výlučně v ní. Je jich nepřehledné množství a mohou se vztahovat jak na celé vyšetřování, tak pouze na jeho část v rámci jednoho úkonu (např. daktyloskopie).

Pro obsáhlost tématu není možné v rámci jedné kapitoly vyčerpávajícím způsobem popsat všechny kriminalistické metody. Autorka tedy zmíní pouze ty, které se ve větší či menší míře

¹⁵⁴ VICHLENDÁ, M. *Kriminalistika* [online]. Karviná, 2011 [cit. 2020-10-03]. Dostupné z: <https://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminalistika.pdf>

¹⁵⁵ MUSIL, J. In: MUSIL, J., KONRÁD Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika. 2., přepr. a dopl. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2004. s. 105-107

uplatní při vyšetřování a objasňování předmětných deliktů. Následně se bude hlouběji věnovat přímo specifickým při vyšetřování sexuálně motivovaných trestných činů.

4.1.1 Daktyloskopie

Jedná se o nauku o obrazcích papilárních linií vytvořených na vnitřní straně článků prstů, na dlaních a chodidlech.¹⁵⁶ Laická veřejnost ji označuje jako zkoumání otisků prstů. Daktyloskopie je v kriminalistice nepostradatelnou metodou, která se vyznačuje téměř stoprocentní spolehlivostí. Může za to několik faktorů – především skutečnost, že otisky každé osoby jsou jedinečné, nezaměnitelné a v průběhu života se téměř nemění.¹⁵⁷ To je významné proto, že je možné otisky vkládat do databází a uchovávat pro účely pozdější identifikace a také z toho důvodu, že tak lze jednoznačně identifikovat jednu konkrétní osobu. Časté využití této metody spočívá i v tom, že na místech činu bývá vysoký výskyt právě těchto stop, jelikož se pachatel různých objektů s velkou pravděpodobností dotýká.

Daktyloskopické stopy lze dělit na viditelné a skryté.¹⁵⁸ **Viditelné stopy** vznikají v případě, kdy se pachatel dotkne předmětu rukou znečištěnou od krve, barvy, nebo když obtiskne své prsty do tvárné hmoty, například vosku. **Skryté stopy** jsou nepochybně častější. Vyskytují se na drtivé většině předmětů, ačkoli je pouhým okem nelze spatřit. Vzniknou tak, že se tenká vrstva potu z konečku prstu přenesou na dotýkaný předmět.

Zviditelňování těchto skrytých (latentních) stop se děje za pomoci tzv. daktyloskopického prášku, který je tak jemný, že ulpívá na této tenké vrstvě potu a otisk zviditelní. Mimo to se dále používají různé chemické látky, které otisk odhalí za pomoci chemické reakce. Toto se používá především k nalezení stop na papíře, například na bankovkách.¹⁵⁹

Kromě odhalení pachatele mohou daktyloskopické otisky dále sloužit i k identifikaci mrtvol neznámé totožnosti.

¹⁵⁶ VICHLENDÁ, M. *Kriminalistika* [online]. Karviná, 2011 [cit. 2020-10-03]. Dostupné z: <https://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminalistika.pdf>

¹⁵⁷ SUCHÁNEK, J. In: MUSIL, J., KONRÁD Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika. 1. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2001. s. 136

¹⁵⁸ tamtéž, s. 132

¹⁵⁹ tamtéž, s. 134

4.1.2 Portrétní identifikace

Jde o nejstarší metodu identifikace osob, která zkoumá a popisuje vnější znaky člověka – tedy to, jak člověk zvenjšku vypadá. Od popisu postavy, barvy vlasů nebo očí až po zvláštní znaky, které vykazuje konkrétní člověk a které mají z pohledu identifikace nejvyšší hodnotu (například tetování, znaménka, jizvy).

Popis člověka se dělí na úřední a laický.¹⁶⁰ **Laický popis** dává poškozený nebo svědek při výslechu a to tak, že popisuje svými vlastními slovy, jak vnímal vzhled osoby. Tento popis může být někdy ovšem značně nepřesný, jelikož každý může rozdílně interpretovat to, co viděl.

Úřední popis naopak vyhotovuje kriminalista po tom, co popisovanou osobu přímo pozoruje. Nepopisuje ji svými slovy, ale za pomoci předem určených znaků. Osobu změří, zváží, uvede její zdánlivé stáří, tvar lebky, barvu a typ vlasů, barvu očí, tvar nosu a další fyzické znaky, případně způsob chůze a mluvy, pokud v něm lze spatřit nějaké odchylky oproti normálu. Vždy se zaznamenají již zmíněná zvláštní znamení, která jsou pro identifikaci nejpodstatnější.

Aby se co nejvíce zabránilo nepřesnostem u laického popisu, vyslýchající kriminalista se poškozeného či svědka dotazuje na výše uvedené znaky a ty pak zaznamenává, z čehož následně vzniká právě popis úřední, který vykazuje vyšší informační hodnotu.

Slovní popis osoby však nemusí být vždy přesný, jelikož si každý může díky vlastní fantazii představit něco jiného. Aby se tomuto zamezilo, kriminalisté ve značné míře využívají grafického znázornění popisované osoby. Tento obraz může být vytvářen několika způsoby; profesionálním kreslířem, který dle výpovědi kreslí podobu osoby, metodou skládání jednotlivých obličejových částí nakreslených na průhledné folii, nebo za pomoci počítačových programů (dnes způsob nejčastější).

4.1.3 Kriminalistická biologie

Jedná se o vědu zabývající se vyhledáváním, zkoumáním a následným vyhodnocováním biologických stop. V kriminologii se z povahy věci v drtivé většině případů zkoumají stopy lidského původu, ačkoli někdy může jít i o stopy pocházející z rostlin nebo zvířat. Stopy lidského

¹⁶⁰ SUCHÁNEK, J. In: MUSIL, J., KONRÁD Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika. 1. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2001. s. 141-145

původu se mohou dále dělit do třech kategorií podle toho, jakým způsobem byly z organismu odděleny: samovolným odloučením (pot, sperma, sliny), násilným odloučením (krev, vytržené vlasy), či ze zaniklého organismu (kosti).¹⁶¹

U tohoto typu deliktů se nejčastěji zkoumá původ ejakulátu, krve, slin, vytrhaných vlasů či částí tkání za nehty. Podobně jako u daktyloskopických stop, i ty biologické lze rozdělit na viditelné a neviditelné.¹⁶² **Viditelné** jsou například větší krevní stopy či vlasy, **neviditelné** pak různé průhledné tělní tekutiny. Neviditelné stopy se vyhledávají pomocí přístrojů, které vyzařují ultrafialové záření a tím tekutiny zobrazují, případně za pomoci chemikálií, které se nanosí na zkoumaný předmět.

V laboratoři se poté jednoznačná přítomnost krve, slin, ejakulátu, poševního sekretu a dalších prokazuje za pomoci specifických zkoušek. Při nich se jednotlivé sesbírané vzorky studují pod mikroskopem a mísí se s činidly nebo jinými látkami, které s biologickými materiály v případě kladného výsledku reagují.¹⁶³

Pro určení konkrétní osoby, od které biologický materiál pochází, se využívá metody analýzy DNA. Velkou výhodou je skutečnost, že tato metoda vykazuje téměř stoprocentní spolehlivost, co se týče správnosti výsledku. Jedná se o metodu velmi rozšířenou a v kriminalistice nepostradatelnou. V současné době existují databáze DNA, ve kterých jsou evidovány jak vzorky pachatelů různých trestných činů, tak i DNA nalezených mrtvol nebo ostatků neznámé totožnosti.

Z dalších metod je možné dále zmínit **ohledání**, což je bezprostřední pozorování a zkoumání určitého místa či předmětu relevantního pro vyšetřování. Při ohledání se nejčastěji vyhledávají a zajišťují stopy a kriminalisté si mohou učinit představu o tom, jak spáchání činu probíhalo. Z podstaty věci je ohledání nenahraditelnou metodou a od jeho výsledků se odvíjí i další postup ve vyšetřování.

¹⁶¹ SUCHÁNEK, J. In: MUSIL, J., KONRÁD Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika. 1. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2001. s. 158-159

¹⁶² tamtéž, s. 161

¹⁶³ tamtéž, s. 163

Neméně důležitou metodou je **výslech**. Získávají se jím pro vyšetřování relevantní informace od pachatele, svědka, poškozeného, znalce či jiných osob. Z procesního hlediska je výsledek výslechu – výpověď jedním z nejdůležitějších důkazních prostředků.

Průběh těchto a dalších metod je dále popsán podrobněji v souvislosti se specifiky, která se vyskytují ve spojitosti se sexuálními trestnými činy.

4.2 Specifika vyšetřování

Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů je zvláštní částí kriminalistické vědy. Smyslem je seskupování činů do určitých skupin, které vykazují podobné znaky a u kterých se následně použijí pro tuto skupinu vhodné metody pro vyšetřování. Platí však, že metodiky mají povahu doporučení; trestné činy mohou vykazovat různá specifika, na základě kterých pak vyšetřovací orgán rozhodne, jak bude při vyšetřování postupovat a jaké metody zvolí. Nelze ani říci, že všechny trestné činy v hlavě III se budou vyšetřovat stejně nebo podobně; úplně jinak je například postupováno při vyšetřování znásilnění a jinak při činu šíření pornografie (ačkoli i zde mohou být společné metody, třeba ohledání či výslech). Jelikož za typické trestné činy dotčené hlavy lze považovat především znásilnění a pohlavní zneužití, níže bude popsána metodika vyšetřování právě těchto trestných činů.

Jak již bylo zmíněno v kapitole třetí, z kriminologického hlediska lze pachatele i oběti třídit podle nejrůznějších kritérií. Své třídění má ale i kriminalistika; například podle věku pachatele a věku oběti. Toto dělení uvádí Konrád,¹⁶⁴ podobné dělení zmiňuje i Šimovček.¹⁶⁵ Trestné činy se pak dělí na páchané:

a) mezi dospělými

Za dospělé se dle TZ považují osoby starší osmnácti let. Charakteristickým rysem je zde použití násilí (může být fyzické, psychické, případně ve formě podání omamné látky). Mezi osobami může být určitý vztah; například znásilnění mezi manžely. Osoby si mohou být i navzájem

¹⁶⁴ KONRÁD, Z. In: MUSIL, J., KONRÁD Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika. I. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2001. s. 421-425

¹⁶⁵ ŠIMOVČEK, I. In: ŠIMOVČEK, I. a kol. *Kriminalistika*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. s. 343

neznámé, ale předtím, než k činu dojde, se mohou seznámit (typicky oslovení ženy v baru a následný útok na ni, když z baru odejde sama domů). Osoby se ale také nemusí znát vůbec, může se jednat o náhodný útok, kdy pachatel nemá úmysl spáchat čin na konkrétní oběti, ale často jde pouze o uspokojení pohlavního pudu (parafilní pachatel náhodně potká oběť v noci venku a zaútočí na ni).

b) mezi dospívající mládeží

Zde, na rozdíl od kategorie výše, v drtivé většině nedochází k použití násilí a činy jsou páčány se souhlasem oběti. I samotný pojem oběť by bylo možné v určitých případech brát s nadsázkou. Do role oběti lze těžko situovat například čtrnáctiletou dívku, která dobrovolně provozuje pohlavní styk s patnáctiletým chlapcem, ke kterému ji pojí citové pouto. K odhalení těchto trestných činů tak zpravidla dochází zřídka, jelikož ti, na kterých jsou páčány, nemají důvod je nahlašovat.

Výše popsaná situace je ovšem jen jedna z mnoha jiných, kdy naopak k páčání činu dochází bez souhlasu oběti. Může to být třeba jedna z forem šikany mezi dětmi, které se nachází v diagnostickém ústavu či dětském domově.

c) na mládeži

Tato kategorie zahrnuje činy spáchané na dítěti, a to dospělým pachatelem. Zde lze nalézt projev zvláštní ochrany mladistvých, kdy za spáchané činy na dítěti hrozí vyšší trestní sazba. Jak již bylo zmíněno v kapitole popisující jednotlivé trestné činy, specifickými znaky jsou zde mj. závislost na pachateli, jeho autoritativní postavení a samozřejmě fyzická převaha.

Oběť může být ve vztahu k pachateli v příbuzenském vztahu; může jít o vztah rodič – dítě, prarodič – vnouče nebo třeba strýc, teta – neteř, synovec. Pachatel však dítě nemusí vůbec znát; může neznámé dítě vylákat ven a následně (za použití násilí či bez něj) zneužít. Může jít i o situaci, kdy pachatel dítěti za pohlavní styk dává peníze či jiné hodnoty a dítě k němu pak chodí dobrovolně (v tomto případě se pak bude jednat o svádění k pohlavnímu styku podle § 202 TZ). Dobrovolnost je ale třeba odlišovat od situace v písm. b) výše, kdy spočívá v citovém poutu, ne ve vztahu podřízenosti, jako je tomu zde.

4.2.1 Typické stopy

Co se týče typických stop zanechaných na místě činu i těle oběti, asi nejčastějšími jsou zde z povahy věci stopy biologické. Cílem bývá uspokojení sexuální touhy, s čímž se ve většině případů pojí i přítomnost spermatu. Kromě toho mohou být typickými stopami známky násilí na těle oběti nebo pachatelovo DNA za jejími nehty z toho důvodu, že se oběť napadení fyzicky brání.

Tyto stopy mohou být v určitých případech to jediné, co může pachatele usvědčit. Je proto důležité, aby oběť čin neprodleně oznámila, aby bylo možné stopy co nejdříve zajistit. V praxi je bohužel častá situace, kdy oběť s oznámením čeká několik dní, případně stopy ze svého těla či oblečení předtím smyje. Je pochopitelné, že za takových okolností a pod takovým náporům emocí člověk nepřemýšlí racionálně. Bez zajištění těchto stop může však vyšetřování bohužel skončit neúspěchem.

Část případů sexuálních trestných činů charakterizuje zjevný nedostatek materiálních stop a věcných důkazů. Objasňování pak spočívá především ve zkoumání paměťových stop oběti, pachatele či případných svědků.¹⁶⁶

4.2.2 Typické vyšetřovací situace

Z pohledu vyšetřování mohou nastat různé vyšetřovací situace.¹⁶⁷ Pro OČTŘ je přirozeně nejprůzračnější ta, kdy lze ze zjištěných skutečností dovodit, že byl spáchán trestný čin a zároveň i to, kdo je jeho pachatelem. Například v situaci, kdy oběť pachatele zná a jednoznačně jej označí, případně pokud byl pachatel přistižen přímo při činu.

V některých případech může ovšem i jednoznačné označení pachatele vzbuzovat pochybnosti o tom, zda se skutek opravdu stal. V předešlé situaci je toto možno dokázat jednak výpovědí oběti, jednak například stopami po násilí na jejím těle. Může se ale stát, že výpovědi oběti a pachatele jsou v rozporu nebo že oběť žádné známky násilí nebo biologické stopy pachatele na těle nemá. Leckdy se tak jedná pouze o falešné obvinění, které vznáší nejčastěji ženy s cílem přivodit údajným pachatelům trestní stíhání či jinou újmu. Tímto se samozřejmě samy mohou dopustit trestného činu krivého obvinění podle § 345 TZ. V takové situaci je důležité, aby

¹⁶⁶ ŠIMOVIČEK, I. In: ŠIMOVIČEK, I. a kol. *Kriminalistika*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. s. 345

¹⁶⁷ tamtéž, s. 346

vyšetřovací orgán důkladně prověřil výpovědi obou stran a případně provedl rekonstrukci nebo jiný zvláštní způsob dokazování, aby rozpory ve výpovědích odstranil.

U tohoto druhu trestné činnosti je tak spíše než kde jinde třeba brát v úvahu to, že údajná oběť může spáchání předstírat. Na to je třeba brát ohled i při sestavování vyšetřovacích verzí. Zde je zvláštností především nutnost brát v úvahu i takovou verzi, že trestný čin vůbec nebyl spáchán.¹⁶⁸

Třetí a nejsložitější je nepochybně situace, kdy je z uvedených skutečností zřejmé, že se skutek stal, ale není možné podezřívat konkrétního pachatele. To může být například situace, kdy si pachatel vyhlédne náhodnou oběť v parku, znásilní ji a po činu se dá na útěk. V takové chvíli je prioritou zjistit jeho totožnost. Velkou roli zde hraje výpověď oběti, její popis útočnicka, případně vytvoření identikitu a i následné zapojení veřejnosti do vyšetřování.

4.2.3 Specifika předmětu vyšetřování

Obecně je při dokazování nezbytné prokázat především to, zda se skutek stal, zda jej spáchal obviněný a dále okolnosti, které mají vliv na posouzení povahy a závažnosti činu. Kromě toho se zkoumají osobní poměry pachatele, okolnosti, které umožňují stanovení následku či výše škody a dále faktory, jež vedly ke spáchání trestné činnosti. U těchto trestných činů se však navíc zjišťují a objasňují především následující skutečnosti:¹⁶⁹

4.2.3.1 Znásilnění

Primárně se objasňuje, jaký je vztah mezi pachatelem a obětí. Na základě toho je možné určit, zda si pachatel vyhlédl oběť náhodně, nebo zda trestný čin dopředu plánoval.¹⁷⁰ Dále se zjišťuje, zda při znásilnění došlo k souloži nebo jinému pohlavnímu styku provedenému srovnatelným způsobem, jaký byl charakter a intenzita použitého násilí nebo zda bylo k donucení použito zbraně.

¹⁶⁸ KONRÁD, Z. In: MUSIL, J., KONRÁD Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika. 1. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2001. s. 431

¹⁶⁹ CMELÍK, J. In: CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s. 116-117

¹⁷⁰ například za situace, kdy obětí je kolegyně, která soustavně odmítá pachatelovo pozvání na schůzky či různé projevy náklonnosti a pachatel se tedy uchýlí k násilí s cílem vymoci si tělesný kontakt

Kromě výše uvedeného se objasňují následky činu (například již výše zmíněné ublížení na zdraví), zda se pachatel snažil trestnou činnost zakrýt, kolik pachatelů čin způsobilo a kdy oběť čin oznámila. Opožděné oznámení může mít různé důvody. Může jimi být pocit studu, snaha na prožité trauma raději zapomenout nebo nedůvěra ve vyšetřovací orgány. V případě falešných obvinění je to ale naopak vědomost o tom, že po určité době mizí biologické stopy a údajný pachatel se může bránit pouze svým tvrzením, že skutek nespáchal.

4.2.3.2 Pohlavní zneužití

Ze samotné povahy tohoto činu i dalších činů, kde je veden útok proti dítěti, je zvláštností předmětu vyšetřování primárně to, zda měl pachatel při spáchání povědomí o tom, že se jedná o osobu mladší patnácti let. To je důležité zejména pro určení zavinění. Dále se vyšetřuje, zda bylo dítě svěřeno jeho doзору nebo pod jeho vlivem či v závislém postavení. Tohoto postavení může zneužívat rodič, učitel ve škole, vedoucí sportovního oddílu nebo například duchovní. V takovém případě se pak jedná o zvlášť závažný zločin a důvod pro zvýšení trestní sazby.

Důležitá je i sexuální pohnutka pachatele – zda si dítě vybírá proto, že se u něj projevuje pedofilní sexuální preference, nebo proto, že pedofilem není, ale dítě se mu nemůže bránit, a proto na něm snáze uspokojí svůj sexuální pud.¹⁷¹ Prošetřuje se i způsob, jakým bylo dítě zlákáno.¹⁷²

Stejně jako u znásilnění se dále objasňuje i to, jakým způsobem se pachatel snažil trestnou činnost zakrýt, jaká byla intenzita použitého násilí a s tím související následky činu.¹⁷³

4.2.3.3 Obchodování s lidmi za účelem sexuálního zneužívání

Ačkoli tento trestný čin spadá do hlavy II, ve své kvalifikované skutkové podstatě postihuje činy související se sexuálním zneužitím, a autorce proto přišlo vhodné jej sem zahrnout také. Vyšetřuje se zde především důvod, proč oběť vycestovala mimo Českou republiku a jakým způsobem se tak stalo; zda to bylo dobrovolně nebo za použití násilí či lsti. Dále se zjišťuje, co

¹⁷¹ viz kapitola 3.1.4.1

¹⁷² např. nabízením sladkostí dětem u škol a dětských hřišť – ačkoli tento způsob není příliš častý a spadá spíše mezi mýty, které o pedofilních pachatelích kolují

¹⁷³ CHMELÍK, J. a kol.: *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. s. 344

pachatel oběti sliboval či nabízel, zda mezi sebou uzavřeli smlouvu (například o výkonu práce fotomodelky) a zda pachatel z tohoto jednání získal majetkový prospěch.¹⁷⁴

Každý trestný čin má samozřejmě svůj specifický předmět vyšetřování; například u deliktu soulože mezi příbuznými se bude mj. zjišťovat, zda souložící příbuzní věděli, že je mezi nimi příbuzenský vztah.

4.2.4 Specifika počátečních úkonů

4.2.4.1 Výslech oznamovatele

V počáteční fázi vyšetřování je prvním úkonem zpravidla výslech poškozeného a toho, kdo trestný čin oznámil. Oznamovatelem může být v mnoha případech přímo sám poškozený. Je potřeba zjistit především jak se dostal na místo činu, zda se útoku bránil, jaká byla intenzita násilí (zda pachatel hrozil zbraní či nikoli, nebo zda oběti způsobil zranění).¹⁷⁵ Dále vypovídá o tom, jestli a případně odkud pachatele zná, o čem s ním před činem nebo během něj hovořil a jak samotný útok probíhal; především zda došlo k souloži nebo jinému pohlavnímu styku. Tyto otázky a rozvzpomínání mohou být pro poškozeného traumatizující, je tedy nutné k výslechu přistupovat s opatrností a empatií. Výslech by proto měla vést osoba s potřebnými zkušenostmi a psychologickým výcvikem tak, aby byla navozena důvěra mezi poškozeným a vyšetřovatelem a byly zjištěny všechny potřebné skutečnosti.

Kromě samotné oběti může spáchání činu oznámit i svědek, který mu byl přítomen. Zjišťuje se jeho poměr k pachateli i oběti, jak se dostal na místo činu, zda viděl nebo slyšel, že se oběť brání a zda se snažil páchaní zabránit.

Třetí kategorií oznamovatelů jsou ti, kteří spáchání činu přítomni nebyli, ale dozvěděli se o něm zprostředkovaně. Sem lze zařadit například rodiče nezletilých, učitele, vedoucí sportovního oddílu, přátele. Od těchto osob vyšetřující orgán zjišťuje především způsob, jakým se o spáchání dozvěděly.¹⁷⁶

¹⁷⁴ CHMELÍK, J. a kol.: *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. s. 345–346

¹⁷⁵ KONRÁD, Z. In: MUSIL, J., KONRÁD Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika. 1. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2001. s. 428

¹⁷⁶ tamtéž, s. 428-429

4.2.4.2 Ohledání místa činu

Místo činu dokáže prozradit mnohé o jeho spáchání a o tom, zda se skutečně stal nebo jestli se stal tak, jak vypovídající osoby tvrdí. Není to pouze místo, kde k činu došlo, ale i místa související – například tam, kde pachatel na oběť čekal. Dvě místa činu – místo pozorování a místo samotného útoku – jsou typická pro činy páchané pachateli se sexuální deviací.¹⁷⁷

Vyšetřovatelé hledají primárně stopy po zápase (rozrytá zem, rozbitý nábytek či nádobí, kusy oděvu nebo vytrhané vlasy). Kromě toho zajišťují biologické stopy na místě, kde mělo dojít k pohlavnímu styku – sperma, krev, případně tělní tekutiny.

Jak již bylo uvedeno výše, ze strany poškozených dochází neznámych kdy k falešným obviněním. I to musí vyšetřovatelé při prohlídce místa činu brát v potaz a soustředit se i na tzv. negativní okolnosti.¹⁷⁸ To jsou skutečnosti nalezené na místě činu, které ovšem při logickém uvažování odporují tomu, co bylo zjištěno výsledkem nebo jiným dokazováním. Buď se jedná o stopy, které na místě činu nejsou nalezeny, ačkoli by tam být měly, nebo stopy, jež nalezeny jsou, ale odporují popsané situaci jako celku. Podezřelý může být třeba to, že není možné nalézt stopy po zápase nebo žádný biologický materiál, nebo naopak tyto stopy lze nalézt ve více částech bytu, přestože se údajný útok odehrál pouze v ložnici. Tyto stopy mohou být důsledkem snahy pachatele či jiné osoby vytvořit představu o tom, že byl na daném místě trestný čin spáchán, že byl spáchán určitým způsobem (aby se skryl jeho skutečný průběh), nebo naopak jde o snahu stopy zahladit a čin tak zakrýt. Oběť simulující znásilnění může za účelem věrohodnosti své výpovědi přistoupit i k sebepoškození. Často jde pouze o škrábance vedené jedním směrem neostrým předmětem na místech, kam dosáhnou ruce.¹⁷⁹

Jiný nález na místě činu se může vyskytnout v případě vyšetřování trestného činu šíření pornografie. Zde je místem činu jak prostor, kde k tvorbě pornografie dochází (studio, hotelový pokoj, pracovní stříhače), tak prostor, kde se pornografie následně prodává.¹⁸⁰

¹⁷⁷ CHMELÍK, J. a kol.: *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. s. 340

¹⁷⁸ METEŇKO, J. In: METEŇKO, J., BAČÍKOVÁ, I., SAMEK, M. *Kriminalistická taktika*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013. 138 s.

¹⁷⁹ ŠTEFAN, J, MACH, J. *Soudně lékařská a medicínsko-právní problematika v praxi*. Praha: Grada, 2005. s. 164

¹⁸⁰ CHMELÍK, J. a kol.: *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. s. 341

4.2.4.3 Prohlídka těla oběti a pachatele

Na těle oběti se hledají především modřiny, oděrky a jiné stopy násilí, biologické stopy nebo kousky kůže a krve za nehty svědčící o obraně. Škrábance a krevní podlitiny bývají nejčastěji lokalizovány na ruce, krku, a především vnitřních stranách stehen.¹⁸¹ Dále se hledá hlína, prach, stébla trávy, barva nebo jiné specifické nečistoty na oděvu podle toho, kde k činu došlo.¹⁸² U ženských obětí je nejdůležitější nepochybně prohlídka gynekologická. Při ní se zkoumá poranění pohlavních orgánů, které může vypovídat o intenzitě použitého násilí a zároveň se pátrá po stopách spermatu a krve. U dětí nebo sexuálně neaktivních žen může navíc dojít k defloraci, není to ale pravidlem; pro naplnění znaku soulože postačí i částečné zasunutí penisu do pochvy a není ani důležité, zda došlo k ejakulaci.¹⁸³ U pohlavního zneužití běžně známky násilí na těle dítěte nejsou, k újmě na zdraví přesto může dojít především poraněním pohlavního orgánu u nevypělých dívek.¹⁸⁴

Pachatelovo tělo často vykazuje známky obrany, především škrábance, vytrhané vlasy, kousance na ruce nebo modřiny. Za nehty nebo na pohlavních orgánech je možné nalézt buňky vaginálního epitelu nebo krve. Stejně jako na oděvu poškozeného, i na oděvu pachatele se hledají specifické nečistoty podle místa činu.

Z procesního hlediska je každý (poškozený i podezřelý) dle § 114 TŘ povinen podrobit se prohlídce těla. Pokud prohlídku neprovádí lékař, může být provedena pouze osobou stejného pohlaví. Pokud jde o odběr krve nebo jiného biologického materiálu, při jehož odběru dochází k zásahu do tělesné integrity, je osoba povinna tento odběr strpět; nelze ale tento odběr učinit bez jejího souhlasu. Naopak pokud k zásahu do tělesné integrity nedochází (odběr vlasů), může být materiál odebrán i přes odpor osoby. K překonání odporu je ale nutný předchozí souhlas státního zástupce.

¹⁸¹ ŠTEFAN, J, MACH, J. *Soudně lékařská a medicínsko-právní problematika v praxi*. Praha: Grada, 2005. s. 163

¹⁸² KONRÁD, Z. In: MUSIL, J., KONRÁD Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika. 1. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2001. s. 431

¹⁸³ ŠTEFAN, J, MACH, J. *Soudně lékařská a medicínsko-právní problematika v praxi*. Praha: Grada, 2005. s. 163

¹⁸⁴ tamtéž, s. 166

4.2.5 Specifika následných úkonů

4.2.5.1 Výslech obviněného a poškozeného

Výslech obviněného má dvě části; monologickou a dialogickou. V první části obviněný spontánně vypovídá o svém soukromém životě, o vztahu k poškozenému, případně pokud žádný není, proč vedl útok zrovna proti němu. Dále popisuje, jak samotný útok proběhl, zda došlo k souloži, k ejakulaci a následné chování jeho i poškozeného po činu. Ve druhé části vyšetřovatelé pokládají pachateli dotazy a konfrontují jej s důkazy, které jsou v rozporu s jeho výpovědí. Pokud pachatel trestnou činnost popírá, nebo existuje podezření, že jde o falešné obvinění, měl by se pokusit objasnit motiv poškozeného.¹⁸⁵

Výslech musí být veden zákonným způsobem (§ 91 an. TŘ) tj. obviněný nesmí být donucován k odpovědi, musí být šetřena jeho osobnost a nesmí mu být pokládány kapciózní¹⁸⁶ („Došlo při znásilnění k souloži, nebo pouze k orálnímu styku?“) a sugestivní¹⁸⁷ otázky („Naštval jste se, protože Vás odmítla, a proto jste ji pak znásilnil, že ano?“).

Výslech poškozeného je vyličen již v kapitole pojednávající o výslechu oznamovatele. U podezření na fingoání deliktu je důležité dotazovat se na detaily z místa činu i samotného aktu a poučit o následcích křivého obvinění. ZOTČ dále stanoví, že oběť má právo být vyslechnuta osobou takového pohlaví, které si zvolí, stejně tak v případě, kdy potřebuje tlumočníka. Dále má při výslechu právo na zvlášť citlivý a ohleduplný přístup a otázky směřující do intimní oblasti musí být kladeny šetrně a jen je-li to nutné. Výslech má být prováděn tak, aby již nemusel být opakován.

Děti by měly být vyslýchány tak, aby jiné dospělé osoby nemohly jejich výpovědi ovlivňovat. Podrobněji je jejich výslech upraven v § 102 TŘ; musí se provádět zvlášť šetrně a tak, aby jej nebylo potřeba již opakovat, a to za přítomnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo jiné zkušené osoby.

Děti by neměly být vyslýchány policistou v uniformě a v prostředí výslechových místností, jelikož tím může docházet k negativním pocitům a následnému strachu z vypovídání. Vyslýchající

¹⁸⁵ KONRÁD, Z. In: MUSIL, J., KONRÁD Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika. 1. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2001. s. 432

¹⁸⁶ klamavé otázky; takto položená otázka by byla nepřijatelná v případě, kdy by se obviněný vůbec ke znásilnění nepřiznal – příklonění k jedné či druhé odpovědi by mělo povahu doznání

¹⁸⁷ naznačují, jak odpovědět

osoba by neměla vůči dítěti vystupovat autoritativně, ale spíše kamarádsky a navodit tak pocit důvěry a bezpečí. Proto by vyslychající měli absolvovat speciální psychologický výcvik zaměřený právě na výslech dětí. Obecně se doporučuje, aby byly při výslechu přítomny osoby obou pohlaví.¹⁸⁸ Při výslechu dětí se často uplatňují pomůcky v podobě loutek Jáji a Páji.¹⁸⁹

4.2.5.2 Konfrontace, rekognice, vyšetřovací pokus, rekonstrukce a prověrka na místě

Konfrontace je procesní úkon již dříve vyslechnutých osob, jejichž výpovědi v závažných okolnostech nesouhlasí, postavených tváří v tvář, kterým mají být odstraněny rozpory.¹⁹⁰

V TŘ je tento zvláštní způsob dokazování upraven v § 104a. Konfrontace vyvolává silné emoce, proto je pro poškozenou osobu značně traumatizujícím zážitkem. I z toho důvodu se nedoporučuje především u dětí a v situaci, kdy je dítě poškozeným v případě sexuálních trestných činů, nelze konfrontaci provést vůbec. Při konfrontaci může dojít mimo jiné k zastrašování poškozeného, který následkem toho mění svou výpověď, nebo bere zpět souhlas s trestním stíháním. Pokud kromě rozdílných výpovědí vyšetřovací orgán nemá žádné další důkazy o spáchaném činu, je konfrontace často jediný způsob, jak vinu či nevinu pachatele dokázat.

Na základě zkušeností z kriminalistické praxe je však nutno podotknout, že efektivita konfrontace je poměrně nízká.¹⁹¹

Rekognice je úkon spočívající ve znovupoznání osob nebo věcí s cílem určit jejich totožnost.¹⁹² Pokud se má rozpoznávat osoba, ukáží se poškozenému minimálně čtyři osoby, které se od sebe ve větší míře neodlišují. Rekognici můžeme dělit¹⁹³ na rekognici **in natura** (poškozený znovupoznává osobu nebo věc v její přítomnosti) nebo **podle fotografie**. Dále může být rekognice **skrytá** (poškozený není v přímém kontaktu s poznávanými osobami – má například z pachatele strach) nebo **otevřená** (je zde přímý kontakt). U sexuálních deliktů se často rekognice děje přes

¹⁸⁸ CHMELÍK, J. a kol.: *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. s. 168–171

¹⁸⁹ Jedná se o dvě látkové loutky, na kterých dítě při hraní si s loutkami způsobem jemu vlastním demonstruje průběh činu – za tím účelem jsou loutky vybaveny sekundárními pohlavními znaky.

¹⁹⁰ JELÍNEK, J. In: JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. s. 425

¹⁹¹ BAČÍKOVÁ, I. In: METEŇKO, J., BAČÍKOVÁ, I., SAMEK, M. *Kriminalistická taktika*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013. s. 210

¹⁹² JELÍNEK, J. In: JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. s. 426

¹⁹³ SAMEK, M. In: METEŇKO, J., BAČÍKOVÁ, I., SAMEK, M. *Kriminalistická taktika*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013. s. 220

polopropustné zrcadlo, aby se zamezilo kontaktu pachatele s poškozeným. U mladistvých se dále uplatní pravidla upravující jejich výsledky.

Vyšetřovacím pokusem se zjišťuje, ověřuje nebo upřesňuje, zda se určitá skutečnost stala nebo mohla stát určitým způsobem a za určitých podmínek.¹⁹⁴ Na rozdíl od rekonstrukce se pokus děje v uměle vytvořených podmínkách. Pokud to není nezbytně nutné, neúčastní se jej poškozená osoba – pokud se účastnit musí, je nutné k ní přistupovat obzvlášť citlivě. Tímto pokusem může být například zjištěno, zda pachatel mohl z místa svého úkrytu poškozeného v určité chvíli spatřit a zaútočit na něj, či nikoliv.

Rekonstrukce se koná, má-li být obnovena situace a okolnosti, za kterých byl trestný čin spáchán nebo které k němu mají podstatný vztah, jestliže jiné důkazy nepostačují k objasnění věci.¹⁹⁵ Provádí se často na místě činu, aby bylo dosaženo přirozených podmínek. Poškozený se rekonstrukce ve velké většině případů neúčastní, jelikož znovuprožívání by pro něj bylo velmi traumatizující. Rekonstrukce se většinou provádí v situaci, kdy byla činem způsobena smrt.¹⁹⁶ Pachatel na figurantovi zpravidla předvádí, jakým způsobem vedl útok.

Prověrkou na místě se za přítomnosti pachatele nebo poškozeného doplňují nebo upřesňují údaje vztahující se k určitému činu.¹⁹⁷ Na rozdíl od rekonstrukce či vyšetřovacího pokusu je zde nezbytná osobní účast. Pachatel může ukázat, kudy se dostal na i z místa činu, odkud sledoval poškozeného, případně kam odhodil zbraň. Tento úkon se s poškozeným doporučuje provést co nejdříve po oznámení činu, s pachatelem pak především v případě, kdy od spáchání do jeho zadržení uplynula určitá doba.¹⁹⁸

4.2.5.3 Expertizy

U sexuálně motivovaných trestných činů se hojně uplatňují především znalecké posudky lékařů. Soudní lékař zkoumá hlavně stopy na těle poškozeného, případně pachatele. Prohlídka těla je podrobněji vysvětlena v kapitole 4.2.4.3.

¹⁹⁴ JELÍNEK, J. In: JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. s. 429

¹⁹⁵ tamtéž, s. 430

¹⁹⁶ KONRÁD, Z. In: MUSIL, J., KONRÁD Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001. s. 434

¹⁹⁷ JELÍNEK, J. In: JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. s. 431

¹⁹⁸ KONRÁD, Z. In: MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2., přepr. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. s. 474

Sexuální delikventy je nutné nechat podrobit psychologickému, psychiatrickému a sexuologickému vyšetření. Psychiatr zjišťuje možnost výskytu duševní poruchy, celkový psychický stav pachatele a vyslovuje se k nutnosti ústavní léčby. Sexuolog zkoumá vývoj a funkci pohlavních orgánů pachatele, jeho sexuální preference, situace nebo objekty, které jej vzrušují a v souvislosti s tím i možné sexuální deviace a poruchy.¹⁹⁹ To vše pak pomáhá objasnit motiv pachatelova činu.

Kromě výše uvedeného se uplatňuje expertiza biologická, která zkoumá původ stop zanechaných na místě činu nebo předmětu. Neméně důležitá je dále expertiza chemická, používaná za účelem zjišťování původu tzv. mikrostop.²⁰⁰

¹⁹⁹ KONRÁD, Z. In: MUSIL, J., KONRÁD Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika. I. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2001. s. 434-435

²⁰⁰ rozměrově nepatrné kriminalistické stopy (např. textilní vlákna, vlasy, částičky zeminy, povýstřelové zplodiny)

Závěr

Současný TZ klade velký důraz na ochranu lidské důstojnosti v sexuální oblasti, dokonce tak velký, že tento zájem staví před zájmy společnosti a státu. Zároveň už trest nevnímá jen jako prostředek potrestání pachatele, nýbrž klade větší důraz na jeho napravení a začlenění zpět do společnosti. Ustanovení upravující sexuální trestné činy jsou koncipována tak, aby efektivně postihovala jednání příčící se společenským normám a zajistila tak ochranu ohroženým osobám. Reflektují společenský vývoj, reagují na změny a přihlížejí k vývoji úpravy v ostatních evropských zemích s cílem vytvořit bezpečný demokratický právní stát.

Po provedené právní analýze hodnotí autorka platnou úpravu pozitivně, dle jejího názoru plně reaguje na aktuální potřeby společnosti a napomáhá tak k její stabilitě, ačkoli na základě komparace právních úprav předešlých i zahraničních navrhuje na tomto místě možné změny, které by mohly přispět k jejímu zlepšení.

Jako první zde zmiňuje problematiku spojenou s vykonáním **soulože mezi osobami, jejichž příbuzenský poměr vznikl adoptí**. V takovém případě se (jak již bylo uvedeno) nejedná o soulož mezi příbuznými a toto jednání je beztrestné. Autorka schvaluje současnou úpravu a chápe důvody, proč takové jednání postihuje, nicméně i tak se domnívá, že pohlavní styk i mezi adoptivními příbuznými by měl být kriminalizován. Nemá zde být postihováno rození degenerovaných potomků, nýbrž porušování morálních hodnot, proto autorka nezmiňuje pouze soulož, nýbrž pojem širší, tedy pohlavní styk. Sexuální náklonnost mezi příbuznými v přímé linii nebo mezi sourozenci, byť adoptovanými, se vymyká morálním zásadám ve společnosti a normálnímu rodinnému životu.

Nedostatky autorka dále spatřuje obecně v přístupu státu k **provozování prostituce**. Tím, že Česká republika vyznává abolicionistický přístup, řeší částečně pouze důsledky, nikoli příčiny problémů spojených s prostitucí. Autorka podporuje legalizaci prostituce a to, aby byla jako výdělečná činnost zařazena mezi živnosti. Uvádí pro to několik důvodů; zaprvé fakt, že by takto pracující osoby odváděly daně a část z miliard, které každoročně z takové činnosti pochází, by plynula do státního rozpočtu. Pokud ale pomineme benefity pro stát, hlavní výhody by pocítily samotné prostitutky – mohly by se například účastnit pojistného na sociální zabezpečení a ve stáří dostávat penzi.

Dobré by nepochybně bylo, kdyby stát takovým živnostníkům poskytoval možnost zdravotních prohlídek za účelem prevence přenosu pohlavních chorob. Při legalizaci prostituce by dále pak především ženy měly možnost nahlásit protiprávní chování vůči nim, a to hlavně ze strany jejich tzv. pasáků. Bylo by pro ně nepochybně snadnější se bránit, protože by jim stát garantoval ochranu. To za současného právního stavu bohužel není stoprocentně možné.

Problém by samozřejmě mohl nastat při uveřejňování takových osob v živnostenském rejstříku nebo jiných veřejných rejstřících – ačkoli by prostituce z pohledu práva byla považována za legální činnost, odstranit zavedené předsudky samozřejmě může trvat několik generací. V takovém případě by bylo namístě zvážit, zda by evidence takových osob neměla být široké veřejnosti nepřístupná.

V souvislosti s legalizací prostituce panuje názor, že spolu s tím by se její provozování mohlo rozšířit. Je naivní se však domnívat, že v opačném případě bude prostituce postupně mizet. Tento jev ve společnosti vždy byl, je a bude, a proto je potřeba před ním nezavírat oči, a naopak se k němu postavit čelem a najít rovnováhu mezi ochranou společnosti a těchto osob. Autorka věří, že při správném postupu to nakonec může být ku prospěchu všem.

Internetový průzkum společnosti SANEP²⁰¹ uskutečněný v roce 2010 ukázal, že většina populace se kloní k řešení problému prostituce a s abolicionismem nesouhlasí. Téměř všichni dotázaní (93,4 %) se domnívají, že prostituci nelze zcela vymýtit, čtyři pětiny by pak upřednostnily, kdyby byla tato činnost živností podléhající zdanění. Celkem 66,6 % respondentů souhlasí s tím, aby byla prostituce povolena zákonem, naopak 18,1 % vyslovilo přání naprostého zákazu prostituce. Z uvedeného je vidět, že názor autorky není ojedinělý a řadí se spíše k hlavnímu názorovému proudu české populace.

Další náměty k zamyšlení a možné novelizaci předmětných ustanovení nabídla především španělská právní úprava; například postih **sexuálního obtěžování na pracovišti nebo ve vzdělávacím zařízení**. V našem TZ je takové jednání postihováno jako sexuální nátlak dle § 186 (2) TZ, ustanovení však obsahuje obecnou formulaci *zneužívaje závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu*. U španělské úpravy autorka oceňuje především

²⁰¹ SANEP: *Většina souhlasí s legalizací prostituce*. Protext, PP SERVIS ČTK [online]. Publikováno dne: 26.9.2020. [cit. 8.12.2020]. Dostupné z: <https://www.protext.cz/zprava.php?id=12800>

konkrétnější vymezení skutkové podstaty, která za trestné jednání označuje přímo takové chování v zaměstnání či ve škole. Vzhledem k tomu, že jednorázové či déletrvající obtěžování v práci zažívá poměrně velké procento žen, bylo by vhodné toto jednání postihovat konkrétním ustanovením v zákoně.

Ve Španělsku se do zákona dále, stejně jako v České republice, promítl požadavek *směrnice 2011/93/EU* a v současné době oba státy postihují **navazování nedovolených kontaktů s dítětem**. Český TZ má pro takové jednání pouze jednu skutkovou podstatu, španělský CP dvě. Skutková podstata je v obou zákonících vymezena víceméně podobně, ten španělský jde ovšem více do hloubky; nejen, že trestá pachatele, kteří kontaktují dítě za účelem spáchat sexuálně motivovaný čin, navíc ještě přísněji postihuje ty, kteří schůzky s dítětem dosáhnou za pomoci nátlaku nebo výhrůžek. Kromě toho myslí i na situaci, kdy se pachatel od dítěte snaží vylákat, nebo vyláká pornografický materiál, ve kterém se nezletilý objevuje. Takové jednání je v ČR již vymezeno v samotné skutkové podstatě, nicméně tento trestný čin vykazuje takovou míru závažnosti, že autorka rozšířenější španělskou verzi hodnotí vstřícněji. Již zmiňovaný snímek V Síti odhalil, jak agresivní a nebezpeční mohou pachatelé být. Proto se domnívá, že zahrnutí skutkové podstaty postihující nátlak či výhrůžky k vylákání pornografie od dítěte je na místě.

Španělská úprava dále v předmětné části zákoníku postihuje **exhibicionistické jednání**. V České republice je takové chování postihováno pouze jako trestný čin výtržnictví, případně přestupek proti veřejnému pořádku. Stejně jako jiné deviace zmiňované v této práci, i exhibicionismus je dle Mezinárodní klasifikace nemocí považován za poruchu sexuální preference. Zároveň takové jednání není ojedinělé a dopouští se jej hlavně muži. Obnažování těla, a především pohlavních orgánů (někdy spojené i s masturbací) před jinými osobami může obětem způsobit šok a déletrvající psychické problémy. Ačkoli tato porucha nevykazuje takovou míru nebezpečnosti jako jiné (sadismus, pedofilie), následky u obětí mohou být podobné a někdy i zpočátku neškodný exhibicionismus může stát u zrodu mnohem nebezpečnějšího chování. I proto se autorka domnívá, že by tento čin měl být zahrnut do hlavy III a nebýt vnímán jako méně nebezpečný. Na druhou stranu, ve Španělsku jsou odnětím svobody od šesti měsíců do jednoho roku potrestáni pouze ti, kteří se tak chovají před nezletilými. V České republice je zase za spáchání výtržnictví trest přísnější, až dvě léta odnětí svobody. Autorka by využila část z obou úprav, a to tak, že by trestný čin exhibicionismu v základní skutkové podstatě trestal mírněji ty pachatele, kteří by útočili na dospělou oběť a v kvalifikované ty, kteří by čin spáchali na dítěti.

CP by se autorka dále inspirovala v **zařazení činu svádění k pohlavnímu styku k činům sexuální povahy**. I TZ tento čin takto vnímá, což je možné mj. dovodit z dikce ustanovení § 193b. Protože objektem tohoto činu je správný pohlavní vývoj dětí, nevidí autorka důvod, proč by neměl být obsažen již v hlavě III.

V závěru tohoto srovnání je třeba zmínit **zvýšenou ochranu osob se zdravotním postižením**, které se ve španělské legislativě pro účely jejich ochrany považují za nezletilé děti. V České republice taková úprava není, u těchto osob se uplatní znak *zneužití jejich bezbrannosti*. I v tomto je autorce španělský TZ sympatičtější, jelikož tyto osoby jsou často na mentální úrovni nezletilých, a proto i psychické následky činu u nich mohou být velmi podobné.

Další téma, ke kterému by autorka chtěla učinit návrhy de lege ferenda, je pornografie a jevy s ní spojené. Je třeba říci, že současná úprava postihující výrobu a šíření pornografie je zpracována velmi dobře, jde tedy pouze o drobné úpravy, které by mohly přispět k jejímu zkvalitnění.

V první řadě se autorka vrací k názoru vyslovenému v kapitole 1.7 týkajícímu se přísnějšího postihu v případě, kdy je **dítěti zpřístupněna tvrdá pornografie**. V současnosti je v § 191 TZ v odst. 1 postihováno šíření tvrdé pornografie obecně mezi veřejnost, v odst. 2 pak přísněji zpřístupnění jakékoliv pornografie dítěti.

Autorka navrhuje v základní skutkové podstatě ponechat šíření tvrdé pornografie a následně vložit další dvě kvalifikované skutkové podstaty, kdy v první by bylo postihováno šíření prosté pornografie mezi nezletilými a v druhé ještě přísněji šíření pornografie tvrdé. Má za to, že tvrdá pornografie je něco, co může silně narušit budoucí psychický a pohlavní vývoj dětí, a proto by možná bylo na místě zvážit diferenciaci mezi těmito dvěma druhy pornografie, pokud jde o možný přístup nezletilých k ní.

V souvislosti s tvrdou pornografií se autorka zamýšlí i nad znovuzavedením **trestného činu pohlavního styku se zvířaty**. Takový čin v dnešním TZ není, v minulosti byl upraven v trestním zákoně z roku 1852 a nazýval se zločin smilstva proti přírodě.²⁰² Trestným byl tento čin až do roku 1950, kdy byl říšský zákoník zrušen a nahrazen socialistickým.²⁰³

²⁰² § 129 zákona č. 117/1852 Ř.z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, poslední stav textu

²⁰³ nahrazen zákonem č. 86/1950 Sb., trestní zákon, s účinností od 1.8.1950

V současnosti se pohlavní styk se zvířaty posuzuje jako týrání zvířat podle § 302 TZ. V dnešní době, kdy se do popředí dostává ochrana životního prostředí a s tím související ochrana zvířat před jejich týráním, je dle autorčina názoru potřeba zvlášť vymezit toto škodlivé jednání a postihovat jej. V tom spatřuje nedostatek v české právní úpravě. Samozřejmě by tento čin nezahrnula do hlavy III, nýbrž by jej ponechala v hlavě VIII postihující trestné činy proti životnímu prostředí.

Zde se opět vrací ke španělské úpravě a pozastavuje se nad skutečností, že ačkoli by CP mohl být pro český TZ v mnohém inspirací, pohlavní styk se zvířaty pokládá za legální, což autorka (s ohledem na postoj dnešní demokratické společnosti snažící se mj. zajistit zvířatům důstojné podmínky k životu) pokládá za nepochopitelné.

Posledním tématem v souvislosti s pornografií je **dětská pornografie a přístup k ní**. Autorka pozitivně hodnotí § 192 TZ i jeho novelizaci, která postihuje i pouhé získání přístupu k dětské pornografii. Zde se nicméně zamýšlí nad tím, zda by v určitých případech neměla být dětská pornografie zpřístupněna. Osobám trpícím pedofilií by to mohlo sloužit k uvolnění sexuálního napětí a k lepší kontrole jejich nemoci, k čemuž se kloní i někteří odborníci. Samozřejmě by vše muselo být podrobeno důkladné kontrole. Autorka si dokáže představit model, kdy by osoba s takovou poruchou při návštěvě sexuologa či psychiatra mohla od tohoto lékaře obdržet pornografická díla, na kterých by byly zobrazeny děti vytvořené počítačovým programem či zletilé osoby jevící se být dětmi, které by taková díla vytvořily dobrovolně právě za takovým účelem. Samozřejmě by pak bylo prohlášení pacienta, že tato díla nebude nikde šířit či komukoli zpřístupňovat a že budou použita pouze pro jeho osobní potřebu. Pokud by lékař nebo OČTŘ zjistily porušení, uplatnilo by se ustanovení TZ postihující šíření dětské pornografie. Je potřeba si uvědomit, že pedofilie je nemoc, kterou si nikdo nevybírá a lidem, kteří si ji uvědomují a chtějí žít v souladu s normami ve společnosti, by měla být poskytnuta možnost s jejich poruchou žít plnohodnotný život.²⁰⁴ Jiní odborníci však, například sexuolog Weiss²⁰⁵ uvádějí, že konzumace dětské pornografie může dokonce u některých osob probudit sexuální zájem o dítě, ačkoli do té

²⁰⁴ S tím pedofilním osobám pomáhá mj. i organizace nazvaná Československá pedofilní komunita, jejímž cílem je poskytovat informace o pedofilii těm osobám, které si uvědomují svoji odlišnou sexualitu, pomáhat jim se s ní vyrovnat a v případě zájmu zprostředkovat návštěvu u sexuologa. Kromě toho informuje veřejnost o pedofilii tak, aby nebyla spojována pouze s trestnou činností, ale byla chápána ve svém původním významu.

²⁰⁵ Povolme animované dětské porno, říká sexuolog Weiss. *IDNES.cz* [online]. 9.10.2007 [cit. 2021-01-02]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/povolme-animovane-detske-porno-rika-sexuolog-weiss.A071009_115203_domaci_nad

doby na takové věci nepomysleli. I tak ale zastává názor, že držení animované dětské pornografie by mělo být pedofilům umožněno.

Další téma hodné pozornosti je nepochybně **přičítání sexuálních trestných činů právnickým osobám**. Jak již bylo v práci s odkazem na TOPO uvedeno, právnická osoba se může dopustit všech činů proti důstojnosti v sexuální oblasti, s výjimkou soulože mezi příbuznými.

Právnickou osobu jako pachatele si lze jednoduše představit v např. situaci, kdy společnost v rámci své činnosti provozuje podnik, kde ženy nabízejí prostituci, nebo kde je v soukromých prostorech vyráběna a následně distribuována tvrdá či dětská pornografie. Komplikovanější je ovšem představa právnické osoby dopouštějící se znásilnění, sexuálního nátlaku či pohlavního zneužití. Na příkladu níže bude znázorněno, kdy může být právnická osoba odpovědná za takové protiprávní chování svého zaměstnance.

Nejprve je třeba uvést, kdy a jak trestní odpovědnost právnické osoby vzniká. V případě zaměstnance se za trestný čin spáchaný právnickou osobou považuje mj. čin, který spáchal v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti zaměstnanec při plnění pracovních úkolů. Přičítat právnické osobě spáchání činu lze v případě, pokud jej zaměstnanec spáchal na základě pokynu orgánů společnosti či v situaci, kdy právnická osoba neprovedla všechna opatření k zamezení spáchání činu. Zprostit odpovědnosti se pak může právnická osoba pouze tehdy, když prokáže, že vynaložila veškeré úsilí, aby spáchání činu zabránila.²⁰⁶

Na základě výše uvedeného se činu pohlavního zneužití může společnost dopustit třeba ve chvíli, kdy se zaměstnanec mateřské školky nebo vedoucí dětského tábora v rámci své pracovní náplně dopustí uvedeného činu a instituce si tohoto pracovníka neproověří, nekontroluje kvalitu jeho práce a nereaguje na stížnosti rodičů²⁰⁷ - v takovém případě neprovedla potřebná opatření a nevynaložila veškeré úsilí k zabránění činu, a proto může být za spáchání odpovědná.

Společnost nicméně odpovídá jen za ty trestné činy, kterých se zaměstnanci dopustili při plnění pracovních úkolů, nikoli za činy spáchané v rámci pracovní doby nebo na pracovišti zaměstnavatele bez souvislosti s předmětem činnosti.²⁰⁸

²⁰⁶ § 8 TOPO

²⁰⁷ DANKOVÁ, K. In: SCHELLE, K., TAUCHEN, J.. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2014. Monografie (Key Publishing: European Society for History of Law). s. 256-257

²⁰⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2018. s. 211-213

I přesto je však zařazení sexuálně motivovaných činů k činům v § 7 TOPO a možný vznik trestní odpovědnosti za ně diskutabilní. Je totiž nutné (zvláště u těchto činů) vycházet z předpokladu, že v drtivé většině případů se zaměstnanec nedopouští trestné činnosti ve prospěch společnosti, nýbrž ve prospěch svůj.²⁰⁹

Tolik tedy k návrhům de lege ferenda. Pokud jde o kapitolu kriminologickou, díky bohaté literatuře a množství autorů, kteří se uvedenou problematikou zabývají, mohla autorka kapitolu systematicky zpracovat a nabídnout několik dělení pachatelů i obětí dle nejrůznějších kritérií. Tím především docílila zpřehlednění zvoleného tématu, objasnění některých příčin páchání tohoto druhu kriminality a vyvrácení mýtů, které se s ní pojí. Za pozitivní především pokládá procesní normy upravující práva obětí a poškozených, které hodnotí jako dostačující a respektující kriminologická východiska. Zamýšlí se nicméně nad problematikou sekundární viktimizace. Má za to, že by měl být v tomto směru kladen větší důraz na vzdělávání – jak ve vzdělávacích zařízeních, tak u OČTR. Děti by měly být opakovaně upozorňovány na nebezpečí, se kterými se mohou setkat jak ve skutečném, tak ve virtuálním světě a OČTR by se měly pravidelně účastnit vzdělávacích programů zaměřených na komunikaci a přístup k obětem těchto trestných činů. Autorka se obává, že v opačném případě sekundární viktimizace ze společnosti jen tak nevymizí.

Co se týče kapitoly týkající se metodiky vyšetřování sexuálně motivovaných trestných činů, autorka pomocí studia odborné literatury shrnula a popsala především specifika, která se s vyšetřováním těchto činů pojí. Pomocí analýzy statistických dat v první kapitole dále zjistila, že objasňenost u této kriminality dosahuje často 70 – 80 %, z čehož usuzuje, že popisovaná metodika vyšetřování vykazuje značnou efektivitu.

Vzhledem k rozsáhlosti zvoleného tématu nebylo možné věnovat se všem aspektům s ním souvisejícími. Zajímavou oblastí je dále například sankcionování pachatelů sexuálních deliktů, se zvláštním zaměřením na institut ochranného léčení a zabezpečovací detence. K tomu se váže další velmi diskutované téma, jakým je chirurgická kastrace mužů jako forma léčby v případě sexuální deviace. V souvislosti s oběťmi je pak zajímavým tématem těhotenství jako možný důsledek spáchání sexuálně motivovaného deliktu.

²⁰⁹ ŠELLENG, D. K otázce přičitatelnosti trestného činu právnické osobě. *Všechno – Spolek Českých Právníků* [online]. 2014 [cit. 2020-12-16]. Dostupné z: https://www.vsehrd.cz/clanek/k-otazce-pricitatelnosti-trestneho-cinu-pravnicke-osobe_47b83ee7-3378-498f-b2c7-1be2d5beae21

Závěrem nutno dodat, že sexuální trestná činnost ze společnosti pravděpodobně nevymizí nikdy, mohou se pouze měnit její formy. Proto je třeba na první místo stavět prevenci a snažit se tak alespoň částečně vymýtit její příčiny, nikoli následky. Ačkoli po nastudování tématu může mít člověk dojem, že nebezpečí útoku číhá na každém rohu, není to pravdou. Ze statistik opakovaně vyplývá, že sexuálně motivované trestné činy zaujímají v počtu celkové kriminality necelé 1 % ročně. V souvislosti s tím autorka závěrem projevuje vděk za možnost žít v civilizované zemi, kde je lidská důstojnost (nejen) v sexuální oblasti stavěna na první místo a přísně chráněna.

Seznam zkratk

- TZ zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- TŘ zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)
- TOPO zákon č. 418/2011 Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
- CP Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal
- PTSP posttraumatická stresová porucha
- OČTŘ orgány činné v trestním řízení
- OZ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- ZOTČ zákon č. 45/2013 Sb., zákon o obětech trestných činů

Seznam použitých zdrojů

Prameny

- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)
- zákon č. 418/2011 Sb., zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
- zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů
- zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
- zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů
- zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
- zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích
- zákon č. 117/1852 Ř.z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích
- trestní zákoník Rakouska – Spolkový zákon ze dne 23.1.1974, ve znění novely č. 134/2013
- Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal
- Úmluva o právech dítěte
- Úmluva o počítačové kriminalitě
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV

Literatura

- BLATNÍKOVÁ, Š., FARIDOVÁ P., ZEMAN P. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1
- ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-86473-86-4
- ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN 8024720142
- DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M a kol. *Kriminologie*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-620-0
- DRAŠTÍK, A., FREMR, R. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-790-4
- GILLERNOVÁ, I., BOUKALOVÁ, H. a kol. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1293-3
- GROTH, N. *Men Who Rape: The Psychology of the Offender*. New York: Plenum, 1979. ISBN 0-7382-0624-5
- GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. ISBN 978-80-7478-614-3
- HOLOMEK, J. *Viktimologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-446-6
- CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6
- CHMELÍK, J. a kol.: *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-36-9
- JELÍNEK, J. a kol.: *Deset let od přijetí českého trestního zákoníku*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-354-4
- JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. vydání*. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3
- JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3

- JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní. 5. vydání.* Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3
- KUČHTA, J. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-047-8
- METEŇKO, J., BAČÍKOVÁ, I., SAMEK, M. *Kriminalistická taktika.* Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013. ISBN 978-80-87713-08-2
- MUSIL, J., KONRÁD Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-362-0
- MUSIL, J., KONRÁD Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika. 2., přepr. a dopl. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-878-9
- NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. ISBN 978-80-7357-509-01
- PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie. 3., rozš. a aktualiz. vyd.* Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2618-2
- SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Sexuální trestné činy včera a dnes.* Ostrava: Key Publishing, 2014. ISBN 978-80-7418-213-6
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5
- ŠIMOVČEK, I. a kol. *Kriminalistika.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-343-8
- ŠTEFAN, J., MACH, J. *Soudně lékařská a medicínsko-právní problematika v praxi.* Praha: Grada, 2005. ISBN 8024709317
- VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky. 3. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-732-3
- VANDUCHOVÁ, M., GŘIVNA, T. a kol.: *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám.* Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. ISBN 978-80-7357-365-2
- VANÍČKOVÁ, E. *Dětská prostituce. 1. vyd.* Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2005. ISBN 80-247-1138-9
- WEISS, P. a kol. *Sexuologie.* Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-2472-492-8

Judikatura

- náleží Ústavního soudu ze dne 8.3.2007, Pl. ÚS 69/04
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21.5.2015, sp. zn. 8 Tdo 1228/2015
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.1.2014, sp. zn. 3 Tdo 1296/2013
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.8.2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.10.2018, sp. zn. 8 Tdo 1232/2018
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2017, sp. zn. 6 Tdo 450/2017
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9.12.2015, sp. zn. 6 Tdo 1398/2015
- rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 10.5.2018, sp. zn. 2 To 22/2018
- usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 2. 2017, sp. zn. 2 To 126/2016
- usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 6. 2019, sp. zn. 10 To 41/2019
- rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 21.5.2018, sp. zn. 17 T 36/2015
- rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 16. 2. 2016, sp. zn. 8 To 14/2016
- usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11.8.1994, sp. zn. 4 To 518/94
- rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 10.12.2018, sp. zn. 1 T 48/2015
- rozsudek Okresního soudu v Kladně ze dne 3.10.2014, sp. zn. 6 T 68/2014
- rozsudek Městského soudu v Brně v ze dne 12.4.2017, sp. zn. 4 T 165/2016
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 7. 1. 1977, sp. zn. 4 To 40/7
- rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 14.4.1977, sp. zn. 11 Tz 17/77

Ostatní

- Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon
- LINKOVÁ, M. Z násilnění: Historický kontext a genderové stereotypy. *Gender, rovné příležitosti a výzkum*. [online]. 2002 [cit. 2021-01-15]. ISSN 1213-0028. Dostupné z: https://www.genderonline.cz/artkey/gav-200201-0001_rocnik-3-cislo-1-2002.php?l=EN
- GŘIVNA, T. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*. Česká advokátní komora v Praze, 2009. 2009 (10).
- HAVLÍKOVÁ, M. Jak příroda brání incestu: Westermarckův efekt zabrání přitažlivosti. *iDnes.cz* [online]. MAFRA, 2016-10-11 [cit. 2016-10-12]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/onadnes/vztahy/westermarckuv-efekt-geneticka-sexualni-pritazlivost-incest.A161009_233425_deti_haa
- CHMELÍK, J. Otázky spojené s mravnostní trestnou činností - I. část. *Právní prostor* [online]. 2014 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/otazky-spojene-s-mravnostni-trestnou-cinnosti-i-cast>
- JELÍNEK, J. Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. *Bulletin advokacie* [online]. 30.4. 2017 [cit. 2020-11-07]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/jeste-k-rozsahu-kriminalizace-jednani-pravnickyh-osob?browser=full>
- KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. Posttraumatická stresová porucha u dětí a dospívajících. *Česká a slovenská psychiatrie* [online]. Praha, 2017 [cit. 2020-11-01]. Dostupné z: <http://www.cspychiatr.cz/detail.php?stat=1151>
- MILFAIT, R. Komerční sexuální zneužívání dětí a dospívajících v číslech. *Šance dětem* [online]. 2019 [cit. 2020-01-03]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-dospelcho-k-diteti/komercni-sexualni-zneuzivani-deti-a-dospivajicich/komercni-sexualni-zneuzivani-deti-a-dospivajicich-v-cislech.shtml>
- KOPECKÝ, K. *Kybergrooming: Nebezpečí kyberprostoru*. Olomouc: Net University s.r.o., 2010.
- Kyberkriminalita. *Policie České republiky* [online]. [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/kyberkriminalita.aspx>

- Pedofil lovil na internetových stránkách, 25 zneužitých dětí. In: *168 hodin* [online]. 2008 [cit. 2020-1-17]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10117034229-168-hodin/208411058250831>
- Prostituce a obecně závazné vyhlášky obcí. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. [cit. 2020-02-02]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/prostituce-a-obecne-zavazne-vyhlasky-obci.aspx>
- Povolme animované dětské porno, říká sexuolog Weiss. *IDNES.cz* [online]. 9.10.2007 [cit. 2021-01-02]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/povolme-animovane-detske-porno-rika-sexuolog-weiss.A071009_115203_domaci_nad
- PTÁČEK, R., ŽUKOV, I., ČÍRTKOVÁ, L. Rape trauma – klinické a forenzní souvislosti. *www.psychiatriepropraxi.cz* [online]. Policejní akademie ČR, Psychiatrická klinika 1. LF UK a VFN, 2009 [cit. 2020-11-01]. Dostupné z: <https://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2009/06/06.pdf>
- SANEP: Většina souhlasí s legalizací prostituce. *Protext, PP SERVIS ČTK* [online]. Publikováno dne: 26.9.2020. [cit. 8.12.2020]. Dostupné z: <https://www.protext.cz/zprava.php?id=12800>
- SHARMA, S., SIDDIQUI, D. Protests rumble in India over alleged gang rape of young woman. *Reuters* [online]. 2020 [cit. 2021-01-18]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/india-rape-protests/protests-rumble-in-india-over-alleged-gang-rape-of-young-woman-idINKBN26N215?edition-redirect=in>
- Statistické přehledy kriminality za období od 1.1.2010 do 31.12.2020. Policejní prezidium ČR. *www.policie.cz* [online]. [cit. 2020-12-13]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>
- Svět dětské prostituce: Případy 1. oddělení. In: *Ceskatelevize.cz* [online]. [cit. 2020-02-08]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10354229723-pripady-1-oddeleni/bonus/23163-svet-detske-prostituce/>
- ŠELLENG, D. K otázce přičitatelnosti trestného činu právnické osobě. *Všehrd – Spolek Českých Právníků* [online]. 2014 [cit. 2020-12-16]. Dostupné z: https://www.vsehrd.cz/clanek/k-otazce-pricitatelnosti-trestneho-cinu-pravnicke-osobe_47b83ee7-3378-498f-b2c7-1be2d5beae21

- ŠIKEL, L. *Sexuální služby na živnost. Právní rádce [online]*. 2019 [cit. 2020-02-22]. Dostupné z: <https://pravniradce.ihned.cz/c1-66549510-sexualni-sluzby-na-zivnost>
- VICHLENDÁ, M. *Kriminalistika [online]*. Karviná, 2011 [cit. 2020-10-03]. Dostupné z: <https://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminalistika.pdf>
- Vládní návrh zákona ze dne 17.4.2013, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
- WEBER, G. M. *Grooming Children for Sexual Molestation [online]*. [cit. 2020-02-16]. Dostupné z: http://www.vachss.com/guest_dispatches/grooming.html

Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti – trestněprávní a kriminologické aspekty

Abstrakt:

Diplomová práce se zabývá těmi trestnými činy, které se dotýkají nejintimnější oblasti lidského života, a to oblasti sexuální. Analyzuje je z trestněprávního hlediska a porovnává současnou českou právní úpravu s právní úpravou těchto činů ve Španělsku. Na základě této komparace pak práce obsahuje několik úvah de lege ferenda, které by mohly přispět ke zkvalitnění současné české právní úpravy. Jelikož se zvoleného tématu silně dotýkají i jiné vědy, především kriminologie a kriminalistika, zabývá se dále práce těmito trestnými činy i z pohledu těchto vědních disciplín.

Z pohledu kriminologického zkoumá osobnost pachatele a oběti. U pachatelů se zabývá především motivy, pohnutkami a typologií pachatelů obecně. V souvislosti s oběťmi zejména zjišťuje, jaký dopad má spáchání činu na jejich budoucí život (včetně sekundární viktimizace) a pojednává i o jejich postavení i z procesního hlediska.

V kapitole věnující se kriminalistice popisuje specifika, která se pojí s vyšetřováním tohoto typu trestných činů. Aby bylo možné učinit si představu o tom, zda jsou uvedené postupy efektivní, doplňuje dále první kapitolu u každého z činů o statistické výkazy zobrazující počty registrované kriminality a úspěšnost při jejím objasňování.

Hlavním cílem práce je především zodpovědět, zda je současná právní úprava dostatečně kvalitní, případně navrhnout její možné změny na základě komparace s právní úpravou zahraniční a s pomocí dalších vědních disciplín pak podat ucelený pohled na zvolenou problematiku.

Klíčová slova: lidská důstojnost v sexuální oblasti, sexuální deviace, sekundární viktimizace

The crimes against human dignity in sexual area – criminal and criminological aspects

Abstract:

The thesis deals with those crimes that affect the most intimate area of human life, the sexual area. It analyzes those crimes from a criminal point of view and compares the current Czech legislation with the legislation in Spain. Based on this comparison, the thesis contains several considerations de lege ferenda, which could improve the current Czech legislation. As the chosen topic is strongly affected by forensic science and criminology, the thesis also deals with sexual crimes from the point of view of these scientific disciplines.

From a criminological point of view, the thesis examines the personality of the perpetrator and the victim. With regard to perpetrators, it deals primarily with the motives, motivations and typology of perpetrators in general. In relation to victims the thesis finds out, in particular, how committing these crimes affects their lives (including secondary victimization) and deals with their position from a procedural point of view.

In the part dealing with forensic science this thesis describes the specifics associated with the investigation of this type of crimes. In order to determine whether these procedures are effective, the first part contains statistical reports showing numbers of registered crimes and the success in clarifying.

The aim of this thesis is to answer whether the current legislation is of sufficient quality, eventual to suggest possible changes on the basis of comparison with foreign legislation and using other scientific disciplines to give a comprehensive view of the topic.

Keywords: human dignity in sexual area, sexual deviation, secondary victimization